DÜZİÇİ FOLKLOR KİTAPLARI - 1

Biyografik Türkülü Hikâye

ÇUKUROVALI KARACAOĞLAN

Osmaniye-Düziçi Rivayetleri / İspir Onbaşı - Karayiğit Osman

Hazırlayanlar: İsmail GÖRKEM – Ozan TÜLÜCE

ÇUKUROVALI KARACAOĞLAN

ÇATI KİTAPLARI
Düziçi Folklor Kitapları: 1
Ağustos 2008

Çukurovalı Karacaoğlan
Hazırlayanlar:
İsmail Görkem - Ozan Tülüce

Kapak: Deniz Doğan
Dizgi-Mizanpaj: Bilge Grafik
Fotoğraflar: Ozan Tülüce
Baskı - Cilt: Kilim Matbaacılık

ISBN: 979-975-8845-14-9

İnternet Siparişi
www.kitapalemi.com

ÇATI KİTAPLARI
Klodfarer cd. Dostluk Yurdu sk. 4/1
Sultanahmet / İSTANBUL
Tel-Fax: 0212 4589772
e-posta: info@catiyayincilik.com.tr

Biyografik Türkülü Hikâye

ÇUKUROVALI KARACAOĞLAN

Osmaniye-Düziçi Rivayetleri
İspir Onbaşı - Karayiğit Osman

Hazırlayanlar
İsmail GÖRKEM – Ozan TÜLÜCE

ÇATI KİTAPLARI

İÇİNDEKİLER

SÖZ BAŞI 7

I. GİRİŞ 13

I. Çukurova ve Düziçi Hakkında 13
II. Sözlü Gelenek ve Karacaoğlan 16
A. Karacaoğlan Geleneği 17
B. Osmanlı-Türk Coğrafyasının Karacaoğlan'ı 19
C. Çukurovalı Karacaoğlan 21
D. Yeşil Abdal Kimdir? 27
III. Kaynak Kişiler ve Karacaoğlan Rivayetleri 32
A. İspir Onbaşı 32
B. Karayiğit Osman 34
Kaynakça 39

II. METİNLER 43

Düziçi Rivayeti-1 ÇUKUROVALI KARACAOĞLAN
Anlatan: İspir Onbaşı (İspir Mehmet Koç) 43

Düziçi Rivayeti-2 ÇUKUROVALI KARACAOĞLAN
Anlatan: Karayiğit Osman (Osman İper) 121

III. FOTOĞRAFLAR 145

Çukurova'yı anlatırken "*Her tarafından kalkıp uçan turaç kuşları ve ceylan sürüleri bu kuş cennetine letâfet verirdi*" diyen Ahmet Cevdet Paşa, şayet Gâvur [=Amanos] Dağları eteklerine kadar çıkabilseydi, Düziçili âşıkları görüp "*her çınarın dibinde de bir âşık söyleşirdi*" demek zorunda kalırdı.

İyi de her çınarın dibinde birisi söyleşen bu âşıklardan geriye ne kalmıştı? Acaba her âşık söykendiği [=yaslandığı] çınarla birlikte göçüp gitmiş miydi?

1985 yılında Düziçi'nde avukatlık yaparken, Düziçi Öğretmen Okulu'ndan hocam Prof. Dr. İsmail Görkem'in, eski öğrencilerinden birisinin motosikletinin terkisinde Düziçi'ni köy köy dolaşıp derlemeler yaptığını görmüştüm.

2000 ve 2001 yıllarında bu derlemelerin "*Halk Hikâyesi Araştırmaları: Çukurovalı Âşık Mustafa Köse ve Hikâye Repertuvarı*" ve *Türk Edebiyatında Ağıtlar: Çukurova Ağıtları* isimleriyle kitaplaştığını taktir ve hayranlıkla takip ettim. Ne yazık ki derlemesi ayrı, kitaplaşması ayrı bir emek ve gayretle ortaya konmuş bu kitaplar Düziçi'nde hak ettiği takdir ve yankıyı bulmadı. Bizimkiler türküyü, ağıdı sadece Davut gibi âleme salıp bırakıyorlardı.

Çocukluğum halk hikâyeleri ve Karacaoğlan türküleri dinleyerek geçmişti. Yarbaşı'ndan bir adım ötesini Yemen kadar gurbet sayan bir Düziçili olarak, Düziçi'nden 1000 km. batıda görev yapıyordum. Memleket hasreti bir bakıma türkülere, Düziçi şivesindeki, aksanındaki tınılara, o güzelim davul ve zurna seslerine olan hasrete dönüşmekteydi. Âşık Ali Kirik'ten bir 'Âşık Halil' hikâyesi dinlemek için neler verilmezdi ki?

Hocam İsmail Görkem'in söz konusu kitaplarını okuduktan sonra, kendisini telefonla aradım ve kutladım. Bu konuda neler yapılabileceğini sordum. Kendileri de, hiç vakit kaybetmeden işe başlamak gerektiğini, bana uzun uzun anlattı.

'Neler yapabilirim'i düşünürken, aklıma, işi, Düziçi düğünlerinde video kayıtçılığı olan bir yakınım geldi. Hiç olmazsa, yaşayan âşıklar ile çekimler yapıp, söyledikleri her şeyi kaydedebilirdik. Her âşıkla ayrı ayrı görüşerek bu programları yaptık. Video görevlisi çekimleri yapıp VCD ve MP3 kayıtları olarak bana gönderiyordu.

İkinci olarak, vefat eden âşıkların ailelerinde kalan ses kayıtları derlenebilirdi. 2006 yılında Düziçi'ndeki tatilimin büyük bir kısmını köyleri dolaşarak kaset toplamakla geçirdim. Kirik Ali'den, Âşık Mehmet Ova'dan, Köroğlu'ndan (Mehmet Demirci), Âşık Mahmut'tan pek çok kaset buldum.

Ben de bu kayıtların birer kopyasını hocama gönderiyordum: Düziçi-Didim ve Kayseri arasında, postayla, telefonla ve elektronik posta iletileri vasıtasıyla kurulmuş meşakkatli, fakat zevkli bir köprü!

Fakat asıl keşfim İspir Onbaşı'yı (İspir Mehmet Koç) tanımak oldu. İspir Onbaşı, 80 yaşın üzerindeydi. Tam bir hikâye ve türkü tutkunuydu. Pek çok âşıktan hikâye ve türkü öğrenmişti. Ama onun asıl derdi Karacaoğlan'dı.

Bana Karacaoğlan ile ilgili derli toplu tek hikâyeyi kendisinin bildiğini, Karacaoğlan'm 'Düziçi'li ve hatta 'Farsak'lı olduğunu, bunu Adana'da düzenlenen Altın Koza Film Festivallerinde 'iddia' edip kabul ettirdiğini, ama kimsenin kendisini ciddiye almadığını, biraz da kahırlanarak anlattı. Sonra o görüşmede bizlere, Karacaoğlan'm türkülü hikâyelerini anlatarak kaydettiği toplam üç saatlik iki ses kaseti verdi.

Diğer yandan Karayiğit Osman'ın anlattığı hikâyeler arasından da son derece değişik bir Karacaoğlan hikâyesi çıkıp geldi.

Yaşayan âşıklardan Mustafa Köse, Karayiğit Osman, Mustafa Çabuk ve Mehmet Öztürk'ten iki yıl boyunca kayıtlar yaptık. Mehmet Öztürk, yaptığımız kayıtlardan bir müddet sonra maalesef vefat etti.

İlk üçü, 15'e yakın türkülü hikâye anlattı. Bunlardan Köroğlu hikâyesinin ise, ortalama bir saatten fazla süren pek çok kolları vardı. Bizimkiler İstanbul'un Beyoğlu hikâyesini bile anlatmışlar.

Kayıtları VCD ve MP3 olarak arşivledik. Kameramız son derece amatördü. Görüntü çözünülürlüğü elbette istenen nitelikte değildi, ama olsun, biz bu kadarına da razıydık!

Daha önce Mehmet Demirci, Mustafa Köse ve Ali Kirik'ten öğretmen okulundan hocam Prof. Dr. İsmail Görkem, doktora talebesi Kürşat M. Korkmaz ve yüksek lisans talebesi Ozan Tülüce beyler, yukarıda da arz ettiğim üzere, kayıtlar yapmışlardı.

Mehmet Demirci ve Ali Kirik vefat ettiler. Şimdi, Düziçili yaşayan âşıkların anlattıkları bütün hikâyeler ve söyledikleri bütün türküler, çoğu birkaç âşıktan ayrı ayrı olmak üzere kayıt altında, diyebiliriz.

Tabiî ki bizden önce pek çok derlemeler yapılmıştı. Ama, bir âşığın repertuvarı, her biri bir saatten fazla süren 25-30 hikâyeye ulaşabiliyordu. Âşıkların gelir kaynağı olan 'yevmiye'lerinin ödenmesi bir yana, ne Kültür Bakanlığı, TRT ve benzeri kuruluşların ne de halkıyatçıların bu kadar süre köylerde kayıt yapmaları mümkün olmamıştı.

Bendeniz bu derleme ve kayıt çalışmasını iki yılda bitirebildim. Derleme yapılan âşıklar ve anlattıkları türkülü hikâyeleri şöyle listeleyebiliriz:

Âşık Mustafa Köse:

1– Han Mahmut Hikâyesi, **2**– Âşık Halil Hikâyesi, **3**– Beyoğlu Hikâyesi, **4**– Güheri Hikâyesi, **5**– Hurşit Hikâyesi, **6**– Körezek Hikâyesi, **7**– Köroğlu Kolları (İlk Kol, Bolu Beyi, Gürcistan Seferi, Turna Teli, Revan Seferi, Şam Seferi), **8**– Çoban Hükümdar, **9**– Gündeşlioğlu, **10**–Beyböyrek, **11**– Elbeylioğlu, **12**– Yoz Türküler

Âşık Karayiğit Osman:

1–Hüseyin'in Hikâyesi, **2**– Âşık Garip Hikâyesi, **3**– Elbeylioğlu Hikâyesi, **4**– Erzurumlu Güveye Ağıt, **5**– Deli Boran, **6**– Ahmet Bey, **7**– Güheri, **8**–Ali Paşa, **9**– Öksüz Ali, **10**– Köroğlu Kolları (İlk

Kol, Turna Teli, Gürcistan Seferi, Moskova Seferi, Güzel Ayvazı Kaçırması, Kıratın Kaçırılması), **11**–Yazıcıoğlu, **12**– Beyböyrek, **13**–Han Mahmut, **14**– Esmahan, **15**– Hurşit, **16**– Karacaoğlan, **22**– Yoz Türküler, **17**– Gündeşlioğlu, **18**– Güzel Ahmet, **19**– Dadaloğlu, **20**– Yoz türküler.

İspir Onbaşı:

1– Kan Kalesi Cengi, **2**–Âşık Bekir'in Hikâyesi, **3**– Yazıcıoğlu'nun Hikâyesi, **4**– Karacaoğlan, **5**– Bezirgan'ın Hikâyesi.

Âşık Mehmet Öztürk:

1– Kamberoğlu, **2**–Gündeşlioğlu, **3**– Esmahan.

Âşık Mustafa Çabuk:

1–Güzel Ahmet Hikâyesi, **2**– Köroğlu Kolları (Şam Seferi, Turna Teli, Horasan Seferi, Yemen Seferi, Köroğlu'nun Ayvazı Kaçırması), **3**– Helvacı Güzeli, **4**– Esman ile Zeycan.

Kayıt çalışmalarımız hâlen devam ediyor.

Düziçi'nde hemen kaydedilmesi gereken hususlar şunlar olmalıdır: Düğünlerde gelin almaya gidenlerden arta kalanları eğlendiren, bir sopa veya sandalye ile saatlerce seyirciyi sıkmadan güreş tutan veya başkaca marifetler gösteren 'pandomimciler' ve türkülü halk oyunları. Üstelik bunların son icracıları da, öte dünyaya göçmek üzeredir.

Osmaniye Düziçililer Kültür ve Dayanışma Derneği, ilki 2007 yazında olmak üzere, Düziçi'nde ve Düldül Dağında *Karacaoğlan Âşıklar Bayramı* tertip etmeye başladı.

Düziçi ile ilgili bir kitap hazırlanırsa, belki dernek bastırabilirdi. Hocam İsmail Görkem ve öğrencileri ile, kayıt altına alınmış

bu arşivden her yıl bir kitap hazırlamaya karar verdik. Elinizde tuttuğunuz Çukurovalı Karacaoğlan kitabı bir ilktir.

Dernek yetkililerinin maddî kaynak talebini Düziçi Belediyesi karşılayamamıştı. Neticede kitabı basma şerefi ve zevki bana kaldığı için, son derece mutlu olduğumu da söylemeliyim.

Kısmet olursa, işe ilk olarak bu kitap ile başlıyoruz. Her yıl en az bir kitap yayını olmak üzere, Düziçi sözlü kültür ürünlerini kitaplaştırmaya çalışacağız.

Avukat – Noter Bekir İŞLEK
Didim, 6 Temmuz 2008

I. ÇUKUROVA VE DÜZİÇİ HAKKINDA

Türkiye'nin Asya kıtasında ve Anadolu'nun güneyinde yer alan 'Çukurova', doğu-batı çizgisinde Osmaniye-Mersin il sınırlarını içine almaktadır. Ova, kuzeyden Bolkar ve Aladağ eteklerinde başlar ve Akdeniz'e kadar uzanır. Bu bölgeye eskiden 'Clicia' (Kilikya) denmekteydi. Fransızlar başarılı olamadıkları son işgal denemelerinde bu bölgeyi özellikle 'Clicia' (Kilikya) olarak tescil etmeyi çok istemişlerdi. Onların tasarladıkları bu coğrafyaya Kahramanmaraş, Hatay, Gaziantep ve Şanlıurfa da elbette dâhildi. Daha sonraları bu bölgeye, Türkiye'nin güneyinde yer aldığı için 'cenub' ve 'güney' de dendi. Bir folklorcu olarak biz 'Çukurova' şeklindeki adlandırmayı tercih ettik.

İşte Mersin'den Şanlıurfa'ya kadarki bu geniş coğrafyada, 'Çukurova' bölgesinde sözlü kültür, ağırlıklı olarak Türk ve Türkmen sözlü kültürüdür. Başka türlüsü de zaten mümkün değildir!

'Düziçi' yöresi eskiden Adana'nın 'Bahçe' (Bulanık) ilçesine bağlı 'Haruniye' nahiyesine dâhildi. Daha sonra 'Osmaniye', 'Adana'dan ayrılıp yeni bir il oldu ve 'Haruniye' de 'Düziçi' adıyla ilçe yapıldı. Düziçi, aslında ilçenin sınırları içerisindeki 'ova'nın adıdır.

Ali Rıza Yalgın, 1934 yılında yöreyi ziyareti sırasında gördüğü 'Düziçi' ovasını şöyle anlatıyor:

"Ceyhan nehrini takip ederek Bahçe kazasının Haruniye bucağına geldiniz mi, karşınıza etrafı 'Domuzluk', 'Hödük', 'Dumanlı', 'Düldül', 'Çatal' dağları ve 'Sabun' çayı ile çevrilmiş küçük bir yayla ovası çıkar. Bu ovaya 'Düziçi' ismi verilmiştir." (1977: 282).

Düziçi, kuzey-batı ve batı tarafında Kadirli (Osmaniye), güneyinde Osmaniye il merkezi, güney-batısında Bahçe (Osmaniye) ilçeleri ve kuzey-doğusunda Kahramanmaraş ve güney-doğusunda ise Gaziantep illeri ile sınır teşkil etmektedir. İlçenin biri ilçe merkezi olmak üzere 'Ellek' ve 'Böcekli' belediyeleri ile 21 köyü mevcuttur.

Düziçi ilçesine Türkmen aşiretleri, XVI. yüzyıldan başlayıp XIX. yüzyılın ikinci yarısına kadar olan sürede iskân edilmiştir. Yörenin Oğuz-Türkmen niteliğini yerleşim merkezi adlarına bakarak da görmek mümkündür: Bayındırlı, Varsak (Farsak), Yeni Farsak, Akça Koyunlu, Peçenek, Bayındır, Karkın, Elbeyli, Pirsultanlı vb. (bkz. Görkem 2000: 1-4).

Elmadağ (Ankara)- Rakka (Suriye) hattında var olan Türkmen yerleşim bölgelerinin 'güney' (Çukurova) kısmında hikâyecilik

geleneği, hikâyeciler ve bu kişilerin anlattıkları 'türkülü hikâyeler' hakkında da elbette söylenecek çok söz vardır. Çukurova bölgesindeki hikâyecilik geleneğine dair bilgileri Ali Rıza Yalgın, Pertev Naili Boratav, Wolfram Eberhard ve Kurt Reinhard'ın çalışmalarından hareketle ortaya çıkarmak mümkündür. Ayrıca Çukurova'ya komşu yörelerde bu geleneğin durumu da dikkat çekicidir. Bu meseleler ayrıntılı bir biçimde *Halk Hikâyesi Araştırmalar: Çukurovalı Âşık Mustafa Köse ve Hikâye Repertuvarı* adlı kitabımızda ele alınmıştır. Meraklı ve ilgililer bu eserden konuyu ayrıntılı bir biçimde okuyup öğrenebilir (bkz. Görkem 2000: 21-28).

Düziçi'nde hikâyecilik geleneği, hikâyeciler ve anlattıkları hikâyeler hakkında da, eskiye göre bugün daha tafsilatlı bilgi sahibiyiz. Hikâyecilik geleneği çerçevesinde yörede "kınacı/davete gitme âdeti" ile "türkü söyleme ve hikâye anlatma maksatlı geziler" önemlidir. Yörenin bilinen türkülü hikâyecileri şunlardır: Âşık Mustafa (Deli Mustafa), Âşık Güllü (Güllü Kâhya), Gül Ali, Abdal Seydihan, Kır İsmail (İsmail Güngör/ Tab'lı İsmail/ İsmail Tabak), Üdülü Musduk, Âşık Mahmut, Âşık Mehmet Köse, Kirik Ali (Âşık Ali Altun), Köroğlu (Âşık Mehmet Demirci), Âşık Mustafa Köse vd. Bu sanatkârların biyografileri ve hikâye repertuvarları hakkında artık az-çok bilgi sahibi olduğumuzu söyleyebiliriz (bkz. Görkem 2000: 29-37; 43- 50).

Bu âşıklardan Mustafa Köse hakkında tarafımızdan bir doçentlik tezi (Görkem 2000) ile Ozan Tülüce tarafından ayrıca bir yüksek lisans tezi (Tülüce 2005) hazırlanmıştır. 'Köroğlu' mahlâslı 'Âşık Mehmet Demirci' hakkında da yine öğrencilerimizden Kürşat Mehmet Korkmaz'ın bir doktora tezi (Korkmaz 2003) hazırladığını bu arada belirtmeliyiz. Ayrıca 1990 yılında hazırladığımız *Türk Edebiyatında Ağıtlar: Çukurova Ağıtları* (Görkem 2001) isimli kitapta da özellikle Düziçi ilçesinden derlenmiş pek çok ağıt metni

yer almaktadır. Dört yıllık yoğun bir mesai sonunda hazırladığımız *Yeni Bilgiler Işığında Dadaloğlu: Bütün Şiirleri* (Görkem 2005) isimli kitabımızda da Düziçi yöresindeki kaynak kişilerden derlenmiş Dadaloğlu türküleri yer almaktadır. Bu arada öğrencilerimizden Onur Ünlütürk'ün Karacaoğlan ile ilgili, Fahri Bilge'nin derleme ve kayıtlarından hareketle hazırladığı bir diğer çalışmadan da söz etmek gerekecektir (Ünlütürk 2003).

II. SÖZLÜ GELENEK VE KARACAOĞLAN

Türk sözlü kültürünün şekillenmesinde "ozan-baksı geleneği" önemli bir görev ifa etmiştir. Bu terimde yer alan 'ozan' sözünün bir müzik âleti eşliğinde 'türkü' söylemek, 'baksı'cılığın ise uzun soluklu 'destan' ve 'hikâye' anlatmak şeklinde düşünülmesi mümkündür. 'Gelenek', bu geleneğin 'temsilcisi' olan 'kişiler' ve bunların icra ettikleri 'ürünler' beraberce düşünülmelidir.

'Karacaoğlan' adının bir 'birey' olarak, Türk ozan- baksı geleneğinin bir temsilcisi olup olmadığı, üzerinde düşünülmesi gereken önemli bir husustur. Kestirmeden söylemek gerekirse, biz 'Karacaoğlan' isimli (mahlâslı) bir 'kişi'yi mi yoksa zaman içerisinde belli bir geleneğin temsilcisi hâline gelmiş bir 'tip'i mi aramaktayız?

İlhan Başgöz, ısrarla bir 'Karacaoğlan geleneği'nin varlığından söz etmektedir. Ona göre gelenek "toplumsal"dır, "geleneğin doğmasını, serpilip yayılmasını doğanın belli bir kesimine konmuş, belli bir düzende yaşayan insanların dil, el ve gönül birliği" temin eder (1975: 152).

Biz de Karacaoğlan adı veya mahlâsmın göçer Oğuzların (Türkmenlerin) belleğinde (şuur altında) yer etmiş bir 'tip', belki de 'türkü icra tarzı' olarak düşünülmesi gerektiği kanısındayız.

Şu anda Karacaoğlan adı, bu ada bağlı olarak anlatılan hikâyeler ve söylenen türküler Hazar'ın doğusunda Türkmenistan sahası, Âzerî sahası ve Osmanlı coğrafyasında yaşamaktadır. Bu insanların ataları yüzyıllarca evvel bir arada yaşadıkları dönemlerde, onların repertuvarlarında 'Karaoğlan' veya 'Karacaoğlan' isimli bir ozana ait türküler söylenmekte idi. Zaman içerisinde bu insanlar ve onların çocukları, bugünkü geniş Türkmen coğrafyasına yayıldılar. Fakat toplumsal şuur altlarında bir âşık tipi olarak Karacaoğlan'ı ve onun türkülerini daima yaşattılar. Geldikleri yeni yurtlarında Karacaoğlan benzeri yeni sanatkârlar, muhtemelen aynı mahlâsı da kullanarak aynı ve farklı (benzer) türküleri seslendirdiler. Zaman içerisinde gelişen bu uygulamanın, 're-construction' [yeniden inşa] ve 're-production' [yeniden üretim] işlemi olarak görülmesi mümkündür.

A. Karacaoğlan Geleneği

Böyle olunca, elbette İlhan Başgöz'ün "Karac'oğlan'ın şiirlerini tek bir sanatçının değil, bir çok kişinin dil ve tel birliğinden dokunmuş böyle bir halk kumaşı, böyle bir gelenek olarak değerlendirmek istiyorum" (1986a: 152) sözü haklılık kazanmaktadır.

Önce Türkmenistan sahasındaki Karacaoğlan üzerinde durmak gerekecektir: Osmanlı-Türk coğrafyası kadar yaygın olmasa da Türkmenistan sahasında Karacaoğlan şiirleri ve rivayetler hâlen bilinmekte ve anlatılmaktadır (bkz. Sakaoğlu 2004: 203-205; 234-241. Söz konusu Türkmenistan rivayetinin metni için ayrıca bkz. Aşirof 1994, Başgöz 1986b, Çınar 1995). Türkiye Türkçesine de aktarılan her üç rivayet metni aynıdır. Bu metni incelediğimizde, Karacaoğlan ile ilgili bir 'sözlü rivayet' ile karşı karşıya olduğumuz görülür. Bu konuda kısa bir yazı kaleme alan Umay Günay, şu tespit ve tekliflerde bulunmaktadır:

"Söz konusu yazmada Karacaoğlanla Menli (Benli) kızın aşk hikâyesi anlatılmaktadır. Türkülü halk hikâyesi olarak nitelendirilen bu metin benim görüşüme göre Türkiye'de varyantları bulunan bir masalın örgüsü ve unsurlarını ihtiva etmektedir. Bu metin şiirler hariç tutulduğunda hikâyeden ziyade masal türüne yakındır. Karacaoğlan'ı konu alan Türkiye'de tespit edilen halk hikâyeleri de [biyografik] halk hikâyesi bütünlüğüne ve mükemmeliyetine kavuşamamış örneklerdir." (Günay 1994: 3).

Sakaoğlu, Günay'ın Karacaoğlan ile Benli Kız metninin türkülü hikâyeden ziyade masal olduğu görüşüne haklı olarak katılmaz (2004: 205). Çünkü metin 'masal'dan çok, biyografik bir halk hikâyesi özelliği göstermektedir.

Türkmenistan sahası kadar yaygın olmasa da, Karacaoğlan, Âzerî sahasında da bilinip tanınmaktadır. Karacaoğlan hakkında Âzerbaycan'da bir doktora tezi yapılmıştır: Halide Cihangirkızı [Kafkazkızı], *Karacaoğlan'ın Hayatı ve Yaradıcılığı*, (Doktora Tezi), Bakü: Âzerbaycan Devlet Üniversitesi Elyazması Hukuk Bilimi Yayını. Âzerî sahasında Karacaoğlan'ın şiirleri bilinip söylenmesine karşılık, onun hakkında anlatılan biyografik nitelikteki rivayetler şimdilik tespit edilememiştir (Sakaoğlu 2004: 229- 233). Bu durum, böylesi rivayetlerin Azerbaycan-İran sahasında bilinip anlatılmadığı anlamına gelmemelidir. Bu tarz rivayetlerin vaktiyle bilinip anlatıldığını, fakat zaman içerisinde unutulduğunu kabul etmek, daha tutarlı bir yaklaşım tarzı olabilir.

Türkmen, Âzerî ve Osmanlı sahasında türküleri ve dolayısıyla hakkındaki rivayetler söylenip anlatılan Karacaoğlan 'olgu'suna kanaatimizce 'bütüncü' olarak bakmak gerekir. Bu hususta Umay Günay'ın değerlendirmelerine yürekten katılıyoruz:

Karacaoğlan başlıklı Türkmenistan yazmasındaki şiirlerin (türkülerin) Çukurovalı Karacaoğlan'ın şiirlerine "nazire" olarak

söylendiğini veya "ondan alınan ilhamla tekrar kaleme alınmış izlenimi" verdiğini söyler. "Bu örneklerin şiir estetiği, üslûpla dil ve kültür arasındaki bağlantı açısından ufuk açacağına ve önemli tespitlerin yapılmasına yardımcı olacağına inanıyorum" (Günay 1994: 3) demektedir. Bu görüşünde haklıdır. Çünkü Karacaoğlan bir Oğuz-Türkmen halk şairidir. Türkmenistan, Âzerbaycan ve Osmanlı-Türk coğrafyasındaki rivayet ve şiirlerdeki benzerlikler üzerinde ayrıca çalışılmalıdır. Günay'ın da belirtmiş olduğu gibi ortaya 'Oğuz-Türkmen kültür birliği' açısından Karacaoğlan merkezli pek çok ortak nokta çıkacaktır.

B. Osmanlı-Türk Coğrafyasının Karacaoğlan'ı

Adlandırmada böylesi bir tercih yapmamız, Anadolu ve Rumeli coğrafyasında Karacaoğlan'ın izlerini araştırma arzusu sebebiyledir. XVI. yüzyıldan içinde yaşadığımız XXI. yüzyıla kadar olan süreçte, Türk sözel kültürü bir 'Karacaoğlan olgusu' yaratmıştır. 500 yılı aşkın bu zaman dilimi düşünüldüğünde, 'sözlü' olma ve 'anonimleşme' nitelikleri ön planda olan 'folklor'un, zaten bir tek Karacaoğlan mahlâslı saz şairinin varlığını kabul etmekte hayli zorlanacağı da âşikârdır. Çünkü önceleri 'birey' kimliği ön planda olan ilk Karacaoğlan'ın, zaman içerisinde 'Karacaoğlan olgusu' merkezli bir 'anonimleşme' sürecini yaşaması kaçınılmazdı.

500 yılı aşkın bu tarihsel süreçte İlhan Başgöz beş Karacaoğlan mahlâslı saz şairinin varlığını ileri sürmektedir: (Başgöz 2003: 46-79).

Bunlardan en eskisi XVI. yüzyıl saz şairi olan 'Karacaoğlan'dır. Bu şairin bir diğer mahlâsının da 'Kara Oğlan' olduğu kaydedilmektedir. Yeniçeri ocağına mensup ve Bektaşî olduğu da var olan bilgiler arasındadır. Pek çok araştırmacı XVI. yüzyıl şairi 'Rumelili Karacaoğlan'm varlığı konusunda fikir birliği hâlindedir (bkz.

Elçin 1997a, 1997c; Sakaoğlu 2004: 240-244; Günay 1992a). Sakaoğlu bu Karacaoğlan'ı "Eski Karaca Oğlan" (2004: 33-34, 786-805), Başgöz ise "Birinci Karac'oğlan" (2004: 46-57) olarak adlandırmaktadır.

İkinci Karacaoğlan, XVII. yüzyılda yaşadığı rivayet edilen 'Çukurovalı Karacaoğlan'dır (Sakaoğlu 2004: 45; Günay 1992b; Boratav 1983). Başgöz, bu şairi, "İkinci Karac'oğlan" olarak isimlendiriyor (2004: 58-77). (Çukurovalı Karacaoğlan, aşağıda ayrı bir başlık olarak ele alınıp değerlendirilecektir.)

Üçüncü Karacaoğlan, XIX. yüzyılda Silifke'de (Mersin) yaşamış olan ve "Küçük Karac'oğlan" veya "Silifkeli Küçük Karacaoğlan" ismi verilen saz şairidir (Başgöz 1986a: 152-153, 2004: 78; Sakaoğlu 2004: 75, 810-811).

Dördüncü Karacaoğlan ise yine XIX. yüzyılda yaşamış olan "Yozgatlı Karacaoğlan"dır (Başgöz 1986a: 152-153, 2004: 78; Sakaoğlu 2004: 35-36, 806-810). Sakaoğlu, bir Karacaoğlan rivayetini özetleyip veriyor ve "Yozgatlı Karaca Oğlan"ın bu rivayete göre belki de "ilk" Karaca Oğlan veya "son" Karaca Oğlan olabileceğini ileri sürüyor (2004: 35-36).

Başgöz, "Beşinci Karac'oğlan" olarak ise, Yaşar Kemal'in tanıdığı Kadirli (Osmaniye) ilçesinin Şahaplı köyünden 'İbrahim'in ismini kaydetmektedir (Başgöz 2004: 79; Sakaoğlu 812). Günümüzde de hâlen 'Karacaoğlan' mahlâsını kullanarak şiir söyleyen veya yazan pek çok şair bulunmaktadır (Sakaoğlu 2004: 818-820). Bu şairleri de bu kategoride değerlendirebiliriz.

**

Karacaoğlan'm asıl adının ne olduğu konusu da tartışmalıdır. Çeşitli kaynaklarda adı İsmail, Mehmet, Hasan ve Halil olarak

kaydediliyor. Bunlardan Hasan isminin doğruluğunun kuvvetle muhtemel olduğu belirtiliyor (bkz. Sakaoğlu 2004: 111- 114).

Bunlara ilâve olarak "Hösüyün [Hüseyin] Garacaoğlan" ismini de eklemek istiyoruz: Adana-Ceyhan Günyazı (Veysiye) köyünden Ahmetçe (Ahmet Cehan), Karacaoğlan'ın adının 'Hüseyin' olduğunu söylemektedir (Ahmetçe hk. bkz. Görkem 2000: 25-26. Ahmetçe'nin kısaca söylenme sebeplerine işaret ettiği 25 Karacaoğlan türkü metni hk. bilgi için bkz. Sakaoğlu 2004: 100. Ayrıca bkz. Mirzaoğlu 2003: 86-87, 136-141, 162. Bu türkülerin hikâyeleri Ahmetçe'nin çırağı Erzin'li (Hatay-Dörtyol) Tahsin Okatar ile görüşerek tamamlanmaya çalışılmıştır. Böylece türkülere dayalı bir biyografik türkülü hikâye ortaya konmaya çalışılacaktır. Bu çalışma ileride tarafımızdan yayımlanacaktır.).

İsimlerdeki bu farklılık ve çeşitlilik, 'Karacaoğlan'ın sözlü kültür geleneği içerisinde farklı coğrafyalarda 'yeniden üretim' (re-production) ve 'yeniden inşa' (re-costruction) süreciyle ilgili olmalıdır. Yani Oğuz-Türkmen sözlü kültürü, farklı zamanlarda ve farklı (benzer) mekânlarda 'Karacaoğlan olgusu'nu, yetiştirdiği yeni temsilcileri vasıtasıyla besleyip büyütmüş ve olgunlaştırmıştır.

C. Çukurovalı Karacaoğlan

Saim Sakaoğlu'nun 25 yıllık emeğinin ürünü olan 'muhalled' eserinde (2004) saz şairi Karacaoğlan, daha ziyade "Çukurovalı Karaca Oğlan" merkezli olarak ele alınıp incelenmiştir. Biz de bu meseleyi uzun ve ayrıntılı bir biçimde vermek yerine, aşağıda madde başları şeklinde kısa kısa bazı tespitlerini aktarmakla yetineceğiz:

Sakaoğlu söz konusu eserinde, Köprülüzâde M. Fuad Bey'in görüşü olabileceğini kaydettiği şu tespiti vermektedir:

"Karaca Oğlan zannedildiğine göre on birinci [m. XVI.] asırda, yani Kanuni Sultan devrinde yaşamıştır. Kars-ı Zülkadriyeli [Osmaniye- Kadirli] Varsak aşiretindendir." *(Dergâh,* 20 Mayıs 1922, s. 43'ten Sakaoğlu 2004: 105).

Verilen bu bilgilerin önemli olduğu kanısındayız. Çünkü bu kitaptaki türkülü hikâyelerdeki verilerle bu bilgiler büyük oranda örtüşmektedir.

1944 yılında verdiği bir konferansında Pertev Naili Boratav şunları söylüyor:

"Karacaoğlan'ın vatanı olarak, en kuvvetli ihtimâlle iki yer gösteriliyor. Birincisi, Bahçe kazasının Farsak köyü; ikincisi, Feke'nin Gökçe köyü... Bunlar gerçeğe en yakın ihtimâller. (...) Karacaoğlan... hakikatta, Toroslar'ın ve Toroslar'ın Suriye'ye kol atmış olan Gâvur Dağları'nın şairidir." (Boratav 1983: 23).

Suriye taraflarında Karacaoğlan'm nasıl tanınıp bilindiğinin ve halk arasında nasıl yaşatıldığının canlı tanığı Refik Halid Karay'dır. Kendisi 1922-1938 yılları arasında 150'liklerden birisi olarak Şam, Halep ve Hatay'da 16 yıl 'sürgün' hayatı yaşamıştır. Refik Halid Beyin bu hususlaki tespitleri (1939), üzülerek belirtmeliyiz ki, gazete sayfalarında kalmıştır. (İleride, bu yazı vesilesiyle, konuyu gündeme getirmeyi arzu etmekteyiz.)

İlhan Başgöz, 1949 yılında Pertev N. Boratav'ın danışmanlığında hazırlamış olduğu doktora tezinde, mesele hakkında bazı önemli tespitlerde bulunmuştur. Daha sonraki kitap ve makalelerinde de aynı görüşünü muhafaza etmiştir (bkz. 1986a, 2003). Tezde önemli gördüğümüz hususları aşağıda özetleyerek vermek istiyoruz:

Tezinin "Hikâye Kahramanı Âşıklar İçin Biyografi Denemeleri: Karacaoğlan" kısmında, Güneyli Karacaoğlan ve şiirleri hakkında

bilgi vermektedir (1949: 40-49). Güneyli şair Karacaoğlan'ın biyografisiyle ilgili olarak "şifahî rivayetler" ile "şiirlerinden çıkarılan kıt mâlûmat"tan başka elimizde bir şeyin olmadığını söylemektedir (1949: 41). Başgöz, Karacaoğlan'ın doğduğu yer hakkında ileri sürülen iki görüş üzerinde ittifak sağlandığı inancındadır: 1-Osmaniye- Düziçi Farsak köyü, 2-Adana-Feke Gökçe köyü. Bu görüşlere ilâveten Karacaoğlan'ın Kozan (Adana), Adana, Kahramanmaraş, Nizip (Gaziantep) Niğde, Ermenek (Konya), Saimbeyli (Adana) Karalı köyü, Feke ve Binboğa'lı olduğu da ileri sürülmektedir. Radloff ise doğum yeri olarak Belgrad'ı gösterir. "Bu rivayetlerden Farsak ve Gökçe, Karacaoğlan'a vatan olarak kabul edilmekle beraber bunların hangisinin hakikate daha yakın olduğu şimdiye kadar bilinememiştir. Biz, Karacaoğlan'ın memleketinin Farsak olduğuna dair bazı yeni mâlûmat elde ettik" (Başgöz 1949: 41) diyerek İbrahim Aczi Kendi'nin Hamdi Efendi'den naklen verdiği bilgileri [bkz. Kendi 1942a: 46-65.] aktarıyor. Başgöz, sonuç olarak, "Karacaoğlan'ın h. 1015/m. 1606 h. 1090/m.1679 yılları arasında yaşadığını kabul etmek lâzımdır" diyor (Başgöz 1949: 44).

**

Çukurovalı Karacaoğlan hakkında sahadan ilk derleme çalışmaları yapan ve bu derlemelerini gazete ve dergilerde yayımlayan *Cenupta Türkmen Oymakları* (c. I-II, Ankara 1977) isimli meşhur kitabın yazarı Ali Rıza Yalgın (1888-1960) olmuştur. Yalgın, şimdi topraklarımız dışında kalan Selânik-Usturumca doğumludur. 1920-1950 yılları arasındaki ömrünün uzunca bir kısmını, Çukurova folklorunu derlemeye ve özellikle Karacaoğlan'a hasretmiştir (Ayrıntılı bilgi için bkz. Görkem 1996).

Adana Halkevi tarafından Ali Rıza Bey'in önderliğinde bir "Karacaoğlan Gecesi (18 Nisan 1937)" düzenlenmiştir. Bu gecenin anısına bir de kitapçık yayınlanmıştır. Söz konusu toplantıya, Düziçi'nin Tabaklar köyünden ve asıl adı İsmail Güngör olan 'Kır İsmail' de katılmıştır. Aynı kişiden Wolfram Eberhard'ın, Ali Rıza Yalgın'ın ve Kurt Reinhard'ın muhtelif tarihlerde derlemeler yaptığını biliyoruz (bkz. Görkem 1996: 344-348).

**

Her saz şairi gibi Karacaoğlan'ın da şiirleri (türküleri), mutlaka yakılmalarına sebep olan hikâyeleri hesaba katılarak değerlendirilmelidir. *Kerem ile Aslı, Âşık Garip ile Şahsenem, Ercişli Emrah ile Selvihan* benzeri 'biyografik' türkülü halk hikâyelerinde yer alan şiirlerin, en evvel, anlatının erkek kahramanı olan saz şairlerinin eserleriyle ilişkisi dikkat çekicidir. Bu konuda çeşitli araştırmacılar, yaptıkları araştırmalarla önemli mesafeler kat etmiş vaziyettedir. Aynı sonucu, Karacaoğlan şiirleri ile Karacaoğlan hakkındaki rivayetlerin karşılaştırılmasından da çıkarabiliriz.

Karacaoğlan hakkında anlatılan rivayetleri ve 'türkülü hikâyeler'i incelediğimizde, bu metinlerin dört başı mamur bir 'biyografik türkülü hikâye' olduğunu söylemek zordur. Karacaoğlan adına anlatılan 'türkülü hikâye'ler ne derece biyografik özellikler taşımaktadır? Bu soruya en azından şimdilik sağlıklı cevap verebilecek durumda değiliz. Fakat herhâlde, sözlü ve yazılı (basılı) hikâyelerdeki şiirlerin Karacaoğlan'a ait olmadığını da iddia etmemiz mümkün değildir!

Karacaoğlan'ın hayatı etrafında teşekkül eden –kısmen– biyografik nitelikte rivayetler ve türkülü halk hikâyeleri vardır (Bu hususta bkz. Alptekin 1987; Sakaoğlu 2004: 821-850; Şimşek 2007; Nasrattınoğlu 1993 vd.). Ayrıca Çukurovalı Karacaoğlan'ın

hayatını ve şiirlerini merkeze alan yeni kitaplar da yazılıp basılmıştır (bkz. Şimşek 2007; Özdemir 1993). Sözlü türkülü hikâyelerden en eskisi W. Radloff'un derlediği "Karacaoğlan İlen İsmikân Sultan" isimli metindir (bkz. Sakaoğlu 2004: 820-841).

Burada sözlü rivayet ve matbu eser niteliğindeki bu eserler ayrı ayrı ele alınıp değerlendirilmeyecektir. Sadece, söz konusu Karacaoğlan rivayetleriyle türkülü hikâyeler, Düziçi yöresi sözel kültürüyle ilişkisi bakımından ele alınacaktır:

"Karaca Oğlan'ın Âşık Olması-I" isimli rivayet (Sakaoğlu 2004: 841-843), İspir Onbaşı'nın bize anlattığı ve bu kitapta yer alan hikâyenin kısa bir bölümüdür.

"Karaca Oğlan'ın Âşık Olması-II" adlı ikinci rivayet de, yine İspir Onbaşı'dan derlenmiş eksik bir metindir (bkz. Sakaoğlu 2004: 843-846).

Kadirli (Osmaniye) Bekereci köyünden olan Yusuf Sıra'nın anlattığı 'Karaca Oğlan' hikâyesi de, Düziçi'ne ait olmalıdır. Yusuf Sıra, hikâyeyi Düziçi'nden kış mevsiminde evlerine gelen 'Âşık Köroğlu' mahlâslı Mehmet Demirci'den öğrenmiş olmalıdır (Şimşek 2007).

Birer sözlü rivayet niteliğindeki bu "hikâyeli türküler" (Şimşek 2007), 'Karacaoğlan' adı etrafında söylene gelen bir 'biyografik' hikâyenin çeşitli parçaları mahiyetindedir.

Saim Sakaoğlu, söz konusu *Karaca Oğlan* isimli eserinde, "Bir Karaca Oğlan Anlatması: Mehmet Koç ve Hikâyesi" adı ile, 2001 yılında Güllü Vural tarafından Düziçili İspir Onbaşı'dan derlenmiş metni değerlendirmektedir. Sakaoğlu, söz konusu metni kitabına almamıştır (2004: 205-208).

İspir Onbaşı'dan son 'Karacaoğlan' türkülü hikâye metni, 2006 yılının Ocak ayında Girne Amerikan Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü 4. sınıf öğrencisi Üzeyir Üçel tarafından derlenmiştir. Metin, daha sonra Prof. Dr. Umay Günay tarafından düzenlenip yayına hazırlanmıştır. Bu metin, elinizde tuttuğunuz kitapta yer alan metne göre daha kısadır, ayrıca bazı önemli yazım yanlışları da görülmektedir (Günay 2006).

Sakaoğlu'nun kitabında Düziçi ile ilgili şu resimler de bulunmaktadır: İspir Onbaşı'na ait iki resim (Sakaoğlu 2004: 1024). Düziçi- Ho[ğ]du yaylasında Karaca Oğlan mezarı- resim (Sakaoğlu 2004: 1021).

**

Osmanlı-Türk coğrafyasındaki Karacaoğlan'm XVII. yüzyılda yaşadığı rivayet edilen 'asıl' Karacaoğlan olduğu, bu coğrafyada 450-500 yıldır bu saz şairinin (Çukurovalı Karacaoğlan) oluşturduğu bir 'maya'nm "Karacaoğlan Geleneği"nin kökleştirdiğini söyleyebiliriz. Bu iddiamızı İlhan Başgöz'ün aşağıya aldığımız cümleleri güzel bir biçimde açıklamaktadır:

"...Karac'oğlan geleneği öncüsüz gibi görünüyor. Ona ustalık etmiş, şiirine yol çizmiş eski âşıkların, ustaların varlığını bilmiyoruz. Daha doğrusu 16. yüzyıl âşık geleneğinde böyle ustalar yok." (Başgöz 1986a: 158).

"Karac'oğlan güney illerimizde, Toroslar, Gâvur dağları, Çukurova ve Akdeniz kıyılarında yaşayan konar-göçer Türkmen aşiretleri arasında mayalanmış. Oraların şiir akımı." (Başgöz 1986a: 154).

"Dilde yayılan şiir için değişir olmak kaçınılmaz bir yaşam biçimidir. Hele bu şiir ilk yaratıcı âşıktan çıkıp, halkın diline ve

teline düştü mü, onu bozulup düzelmelerden korumanın yolu kalmıyor. Her çalıp çağırıcı, kendi beğenilerine, çevresinin isteklerine, belleme ve akılda tutma yeteneklerine göre, şiire yeni nakışlar vuruyor. Kendisi yalnız bir tekrarcı değil, yeni bir yaratıcı hâline geliyor." (Başgöz 1986a: 153).

**

XVI. yüzyılda yaşamış Rumelili Karacaoğlan'm Osmanlı ordusuyla Rumeli seferlerine katıldığı, dolayısıyla, XVII. yüzyılda yaşadığı söylenen Çukurovalı Karacaoğlan'ın bu "Eski Karaca Oğlan" ile aynı şahıs olma ihtimali de yabana atılmamalıdır.

D. Yeşil Abdal Kimdir?

Araştırmacılar, Yeşil Abdal'ı dinî (İslâmî) özellikleri kuvvetli bir 'Tekke' şairi olarak kabul etme eğilimindedir. Onun *"Yeşil Abdal gel haber ver"* dizesiyle başlayan şiirini ilk olarak 1929 yılında Ahmet Caferoğlu, cönk ve mecmualardan bulduğu Karacaoğlan şiirleriyle birlikte yayımlamıştır. Daha sonra 1955 yılında Sadeddin Nüzhet Ergun'un aynı şiiri XVII. yüzyılda yaşamış bir Bektaşî şairine ait olduğu kaydıyla kitabına aldığı görülür (bkz. Elçin 1997a: 18; Elçin 1997b: 76). Ergun, bu meseleye, Karacaoğlan hakkındaki kitabında şöyle değinmektedir:

"Prof. Caferoğlu tarafından 'Halk Bilgisi Haberleri' mecmuasında (No: 1) neşredilen '10 numaralı semaî (Karaca Oğlan hayatı ve şiirleri: 212) epeyce farklı olarak bazı Bektaşî cönklerinde Yeşil Abdal namına mukayyeddir. Benim 'Bektaşî Şairleri' adlı eserimde de aynı surette kayıtlıdır. Şair ihtimâl ki bu manzumeyi Yeşil Abdal'a nazire olarak vücuda getirmiştir. Yahut da bir yanlışlık neticesinde ve tahrifler yapılarak Karaca Oğlan'a isnad edilmiştir." (Ergun 1971: 10).

Daha sonra Şükrü Elçin Viyana Millî Kütüphanesi yazmaları arasında bulunan 1588 tarihli bir mecmuada bulunan aynı şiiri, tekrar neşretmiştir. 'Varsağı' adıyla kayıtlı yedi dörtlükten oluşan bu şiirin hem ilk, hem de son dörtlüğünün ilk dizelerinde 'Yeşil Abdal' ismi (mahlâsı) geçmektedir (Elçin 1997b: 80- 81).

Elçin ayrıca 1996 yılında yayımlanan iki makalesinden ilkinde dolaylı olarak (1997c) ikincisinde ise doğrudan (1997d) 'Yeşil Abdal' ve 'Karacaoğlan' arasındaki münasebet hakkında, söz konusu şiirden hareketle bazı tahminler yürütmüştür. Yeşil Abdal ile Karacaoğlan hakkında, zaman içerisinde yeni bilgilere ulaşılabileceği inancını koruyan Elçin, bu hususta ulaştığı sonucu şöyle açıklamaktadır: "...Yeşil Abdal ile Karaca Oğlan arasındaki münasebeti, şeyhle mürid beraberliğinde düşünmek lâzımdır." (1997d: 501).

Bu cümleden anlaşıldığı kadarıyla Elçin, Yeşil Abdal'ı Karacaoğlan'ın şeyhi, Karacaoğlan'ı da onun müridi saymaktadır.

Söz konusu şiirden hareketle İlhan Başgöz, Elçin'i eleştirerek şunları yazıyor:

"Bu şiir baştan sona kadar bir karşılaşma, bir atışma şiiridir... Karac'oğlan bu şiirde sazla sözle imtihan olduğu Yeşil Abdal'ın bilgisini sorguluyor. Onun cahilliğini ortaya koymak, onu bağlamak istiyor. Hatta *'Yeşil Abdal nedir hâlin/ Yeşil ne ararsın dağda'* gibi dizelerle karşısındaki âşıkla açıkça alay ediyor. Sonunda da ya alçakgönüllülük yaparak veya Yeşil Abdal'ın bilgi üstünlüğünü kabul ederek *'Karac'oğlan senin kulun'* diyor. Yazık ki Yeşil Abdal'ın cevabı elimizde değil. Bu atışma geleneği, günümüze kadar, âşıklarımız arasında yaşayan güçlü bir gelenektir. Her âşık kendini kanıtlamak, üstünlüğünü karşılaştığı âşığa kabul ettirmek için böyle atışmalara girişir. Bu şiir (edecek) Karac'oğlan'la Yeşil

Abdal'ın aynı yüzyılda yaşamış olduğunu ve karşılaştıklarını gösterir." (Başgöz 2002: 219-220. Yeşil Abdal ile Karacaoğlan ilişkisi hakkında ayrıca bkz. Başgöz 2003: 53-54).

Yukarıdaki bilgilerden hareketle, Yeşil Abdal ile Karacaoğlan ilişkisi hakkındaki iddiaları ve ulaşılan sonuçları şöyle özetleyebiliriz:

1-Şiir, Yeşil Abdal'a nazire olarak Karacaoğlan tarafından söylenmiştir veya şiir, yapılan tahrifat sebebiyle Karacaoğlan'a mal edilmektedir (S. N. Ergun).

2-Yeşil Abdal, XVII. yüzyılda yaşamış bir Bektaşî şairidir (S. N. Ergun).

3-Yeşil Abdal şeyh, Karacaoğlan ise onun mürididir (Ş. Elçin).

3-Yeşil Abdal XVI. yüzyılda yaşamış bir şairdir (Ş. Elçin).

4-Karacaoğlan ile Yeşil Abdal aynı yüzyılda yaşamışlardır ve eldeki şiir bir 'atışma' mahiyetindedir (İ. Başgöz).

Söz konusu şiirin 'bağlam'ını ortaya koyacak bilgilerden (rivayetlerden) mahrum olunca, şiir ve şairi hakkında birbirinden farklı böylesi 'tahmin'lerin yürütülmesi de doğal karşılanmalıdır.

**

Söze öncelikle, 'Yeşil Abdal' ismini oluşturan 'yeşil' ve 'abdal' kelimelerinin köken ve kavram alanı olarak Türk kültüründe taşıdığı anlamlardan bahsederek söze başlamak yerinde olacaktır:

'Yeşil', bilindiği gibi 'renk' olarak İslâm'ı sembolize etmektedir. Ayrıca İslâm öncesi döneme ait destan metinlerinde görülen 'Uluğ Türk' ile 'Irkıl Ata', 'ak sakal', yol gösterici ve darda kalanların sorunlarını çözücü bir işleve sahipti. Türkler Müslüman

olduktan sonra, bilhassa Ortadoğu coğrafyasında bu 'tip'lerin yerini ve işlevini 'Hızır' almıştır. Sözlükte onun hakkında verilen bilgi şöyledir: "Abıhayat içtiği için ölümsüzlüğe erdiğine, bereket temsil ettiğine ve kul sıkıştığında imdadına yetiştiğine inanılan, bir görüşe göre peygamber, bir görüşe göre veli olan zat." (Ayverdi 2006: 1264).

'Hızır' kelimesinin kökü Arapça 'hadr'dan (yeşillik) gelmektedir. Hızır kelimesinin İlyas peygamberin diğer bir ismi olduğu da rivayetler arasındadır. Hızır ile İlyas'ın yeryüzünde bir pınar başında buluştukları gün, içinde yaşadığımız bu coğrafyada baharın başlangıcı olarak kabul edilmekte ve 'Hıdrellez' kutlamaları yapılmaktadır.

'Abdal' kelimesi ise 'gezgin derviş' karşılığındadır. Folklorik edebî metinlerde 'veli tipi' olarak karşımıza çıkan bu kişiler hakkında, yapılan şu açıklama da ilgi çekicidir: "Tasavvuf inancına göre, Allah tarafından âlemi mânen idare etmekle görevlendirilmiş ve kendilerine âleme hükmetme izni verilmiş olan velilerin manevî derecelerinden birinin adı ve bu manevî derecede bulunan veli." (Ayverdi 2006: 4).

Yukarıda, biraz da bilinçli olarak ayrıntılı bir biçimde naklettiğimiz 'Yeşil Abdal' ve şiiri hakkmdaki tartışmayı, Karacaoğlan'ın yer aldığı bir türkülü hikâye (Han Mahmut) ve bu kitapta yer alan iki türkülü hikâyede yer alan verilerden hareketle, bir sonuca ulaştırmayı deneyeceğiz.

1-'Han Mahmut' isimli türkülü hikâyenin sonunda, Kırklar Mağarası'ndan çehresi siyah bir âşık gelir. Türk sözlü geleneğinde, bu kişi 'Karacaoğlan' sıfatında Hızır Aleyhisselâm olarak kabul edilmektedir. Hikâyede, söylediği türkülerle suda boğulmuş sevdalıları, keramet göstererek diriltir.

Saim Sakaoğlu, söz konusu kitabının "Karaca Oğlan Halk Anlatmalarında" (2004: 199- 209) başlıklı kısmında, Karacaoğlan'ın 'Han Mahmut' hikâyesinde geçen şekli hakkında, hikâye rivayetlerinden hareketle bilgi vermektedir (2004: 199-203). Söz konusu hikâyenin gerçek (asıl) adı 'Han Mahmut'tur, 'Hal' ve 'Nar' gibi diğer adlandırmalar gerçeğe uygun değildir. Hikâye anlatma geleneğinin zayıflamasının doğurduğu, zaman içerisinde ortaya çıkan bozulmalar buna sebep olmuştur, düşüncesindeyiz (bkz. Görkem 2000: 54. Hikâye metni için bkz. *age.*, s. 195- 221. Hikâyede Karacaoğlan sıfatında 'Hızır'ı görmek için bkz. *age.*, s. 221).

Sonuç olarak, bu türkülü hikâyede Hızır, bizlere Karacaoğlan sıfatında görünmüştür ve Hızır'a ait birtakım özellikleri de 'keramet' olarak kullanmıştır.

2-İspir Onbaşı anlatmasında bu şiir Karacaoğlan'a ait dinî konulu bir şiir olarak takdim edilmekte olup, yedi dörtlüktür. 1588 tarihli bir yazma mecmuadaki metin ile bu rivayetteki şiir büyük oranda birbirine benzemektedir (bkz. s.79-80).

3-Diğer Karacaoğlan anlatması olan Karayiğit Osman rivayetinde yer alan bilgiler, metindeki dört kıt'alık 'türkü'ye ait 'bağlam'ı, biraz daha aydınlatır vaziyettedir:

"Bu yaylaya giderken, yolun herhangi bir yerinde, Kanlıseki isminde bir çok ıssız yer, çok ormanlık bir yerden geçer yol.

Buradan gidiyordu Karacaoğlan, ormanın içinden bir ses:

'Ulan Yeşil Abdal! Nerden gelip nere gidersin?' diye bir soru soruldu.

Karacaoğlan 'Yeşil Abdal' kelimesini duyunca...: Yeşil Abdal, Müslüman'ın öz ismi. (Ulan) baktı ki ormanın içinde birisi otu-

ruyor, kendine bu soruyu soruyor. Hemen olduğu yere oturdu, sazını aldı:

(...)

Karacaoğlan bu sözleri söyler ve oradaki şahıs kaybolur. Karacaoğlan, kesinkes şuna inanır ki bu, Hızır Aleyhisselâm! 'Bana Yeşil Abdal sorusunu soruyo, bakalım bu -barajdaki benim telemeyi dutturan [Hızır Aleyhisselâmdır]'- olduğuna inanıyordu.

Bu günden sonra Karacaoğlan daha [çok] dinî türkülere düşkünlük yapar." (bkz. s.139-140).

Anlam olarak 'yeşil' ile 'Hızır' arasındaki anlam ilişkisine, yukarıda dikkat çekilmişti. İspir Onbaşı ve Karayiğit Osman rivayetleri 2008 yılına ait olduğuna göre, 420 yıl önceki 1588 tarihli bir mecmuada kayıtlı 'türkü'yü sözlü gelenek koruyabilmiştir. İkinci sözlü rivayette Hızır'ın Karacaoğlan'a 'Yeşil Abdal' olarak hitap ettiği vurgulanmaktadır. Anlaşılan odur ki, ortada 'Yeşil Abdal' isimli (mahlâslı) ayrı bir şair yoktur, fakat Hızır olarak kabul edilen ve hayatının kalan kısmında, kendisine dinî (İslâmî) bir görev yüklenen bir Karacaoğlan bulunmaktadır.

III. KAYNAK KİŞİLER VE KARACAOĞLAN RİVAYETLERİ

A. İspir Onbaşı

Gerçek adı ve soyadı 'İspir Mehmet Koç'tur. Yörede 'İspir Onbaşı' olarak tanınmaktadır. Nüfus cüzdanındaki bilgilere göre, h. 1341/ m. 1925 tarihinde Osmaniye ili Düziçi ilçesinin Farsak köyünde doğmuştur. Babasının adı Ömer, anasının adı ise Fatma'dır. (T.C. Kimlik Nu: 47305951880).

Fatma Koç ile evlidir. Bu evlilikten 10 çocuğu olmuştur; bunların beşi erkek, beşi ise kızdır. Hâlen çocuklarından sekizi sağdır; bir kızı ile bir oğlu ise vefat etmiştir.

İspir Onbaşı dört kardeştir. Fakat kendisi dışında diğer üçü vefat etmiştir. Sadece kendisinin ata soyunu temsilen hayatta olduğunu beyan etmektedir. Yaklâşık 50 torun sahibidir.

İspir Onbaşı'nın babası, 'cura'lı [badeli?] âşıklardan imiş. Kendisi, hayatta öğrenmeyi isteyip öğrenemediği tek şeyin saz çalmak olduğunu söylemektedir. Saz çalamamak, içinde ukde olarak kalmıştır. Bu yüzden, söylediği türkülü hikâyeleri, saz eşliğinde söyleyememektedir. Babasının babası olan dedesi de, âşıkmış ve adına 'Koca Mehmet' derlermiş.

Soyu hakkında bilgi istediğimizde, bize Karacaoğlan türkülü hikâyesinde de anlattığına benzer bir hikâye anlatmaktadır. Soyu Orta Asya'dan Erzurum'a gelmiş, oradan da Fatih Sultan Mehmet'in himayesiyle Çukurova'ya iskân olmuştur.

İspir Onbaşı'ya tahsilini sorduğumuzda "ben mektebe gitmedim; okuyup yazacak kadar kendi kafamdan öğrendim" cevabını vermiştir. Eğitim gördüğünü belgeleyecek, herhangi bir diploması mevcut değildir. Okuma yazmasını, askerde ilerlettiğini söylemektedir.

Askerliğini Van'ın Muradiye kazasının Çaldıran nahiyesinde yapmıştır. Askere, büyük ağabeyi de asker olduğu için, akranlarından sekiz ay sonra gitmiştir. Askerliğini 'piyade onbaşı' olarak üç sene yapmıştır. O zamanlar 'onbaşı' rütbesi, toplum içinde çok mühim bir konumda olduğu için, hayatı boyunca 'İspir Onbaşı' olarak tanınmıştır.

Âşıklığı, babasının arkadaşı ve dostu olduğunu söylediği Düziçi'nin Zindeğan (Çitli) köyünden olan Güllü Kâhya, Kır İsmail

(İsmail Tabak) ve Mehmet Ova ile, yörenin diğer ünlü ve önemli âşıklarından öğrenmiştir. Yöre düğünlerinde hâlen yaşatılan, 'kına geleneği'nde, bu âşıklar çalıp söylemişler, İspir Onbaşı da bunları dinleyerek ezberleyip öğrenmiştir.

En iyi bildiği türkülü hikâye 'Karacaoğlan'a ait olanıdır. Bu hikâyenin türkülerini, saz çalamaması ve yaşlı oluşu sebebiyle 'telden' değil 'dilden' söylemiştir. Karacaoğlan hikâyesine ilâve olarak, şu türkülü hikâyeleri de bildiğini söylemektedir: 1-Kan Kalesi Cengi, 2- Âşık Bekir Hikâyesi, 3- Yazıcıoğlu Hikâyesi, 4- Bezirgân'ın Hikâyesi.

**

İspir Onbaşı anlatması metin, tam anlamıyla bir biyografik türkülü hikâye niteliği göstermemektedir. Anlatıcı, Karacaoğlan ile ilgili bazı iddialara metin içerisinde cevap vermeyi gerekli görmektedir. Ayrıca anlattıklarını, belli şahıslara (meselâ Profesör Lütfi Bey'e) ve birtakım güvenilir kitaplara göndermeler yaparak kuvvetlendirme ihtiyacını duymaktadır. Lütfi Beyi gıyaben de olsa, vaktiyle biz de tanıma imkânı bulmuştuk. Kendisi hakkında verilen bilgi doğru değildir. İspir Onbaşı böyle davranarak, anlattığı hikâyeye dinleyicilerin inanmasını temin etmeye çalışmaktadır. Hikâyedeki türküler İspir Onbaşı tarafından bir müzik âleti eşliğinde ve 'telden' değil, 'dilden' söylenmiştir.

B. Karayiğit Osman

Asıl adı ve soyadı Osman İper'dir. Yörede 'Karayiğit Osman' ismiyle tanınmaktadır. Nüfus cüzdanındaki bilgilere göre 1 Ekim 1954 günü Osmaniye ili Düziçi ilçesi Zindeğan (Çitli) köyünde doğmuştur. Gerçek doğum tarihinin ise 1950 yılı olduğunu belirt-

miştir. Baba adı Ali, anasının adı ise Fatma'dır. (T.C. Kimlik Nu: 65695338746).

Altı kardeşin en küçüğü olarak Çitli köyünde dünyaya gelmiştir. Kardeşlerinin dördü erkek, biri kızdır. Bu kardeşlerden sadece ikisi hayattadır. Hayatta kalan kardeşi ağabeyidir, diğer dördü ise vefat etmiştir. Karayiğit Osman'ın babası Ali İper, h.1318/ m.1902 doğumlu olup, 1 Şubat 1973 tarihinde vefat etmiştir.

Evli olup altı çocuk sahibidir; bunların tamamı sağdır. Çocuklarının hepsi de evlidir. Altı çocuğu olmuştur ve hepsi de hayattadır. Tamamı evlidir. Büyükten küçüğe doğru doğum tarihleriyle birlikte adları şöyledir: Ali (1970), Meral (1973), Habibe (1976), Hasan (1982), Melâhat (1986) ve Asiye (1989). Karayiğit Osman, Ali'den altı, Meral'den üç, Habibe, Hasan ve Melâhat'tan birer tane olmak üzere toplam 14 torun sahibidir.

Okuma yazmayı, çocukken dağda sürü peşinde koşarken kendi kendine öğrendiğini söylemektedir. İlkokul diplomasını, askerliğini yaptığı, usta birliği olan Sarız (Kayseri) ilçesinde 1975 yılında, Kızılpınar İlkokulundan almıştır.

4 Temmuz 1974 tarihinde Kütahya'da acemi birliğinde askerliğe başlamış; oradan usta birliği olan Kayseri'nin Sarız ilçesine nakil olmuştur. Askerliğini jandarma olarak yapmıştır. 4 Mart 1974'te askerlikten terhis olmuştur. Askerdeyken de âşıklık sanatını icra etmiştir. Askerliğini yaptığı köyde bir öğretmenden emanet bir saz almış ve bu sazla çalıp söylemiştir. Terhis olduktan sonra, sazı öğretmene tekrar teslim etmiştir.

Saz çalıp türkü söylemeye 1964 yılında başladığını söylüyor. 1962 yılından itibaren ders aldığı hocalarının (âşık ustalar) şu kişiler olduğunu söylüyor: Âşık İsmail Tabak (Kır İsmail), Âşık Mehmet Demirci (Âşık Kürdoğlu), Âşık Mehmet Ova, Âşık Meh-

met Kılıç, Âşık Ali Demirci, Âşık Yakup Hoca, Âşık Mahmut, Âşık Mehmet Çoban (Âşık Körezek), Âşık Ömer Zincir (Âşık Altın Ömer, Elbeyli köyünden olup hâlen hayattadır), Âşık Ali Kirik, Âşık Mehmet Öztürk (Âşık Çöllo), Âşık Seydagan (Abdal Seydihan/ Âşık Davulcu), Âşık Mehmet İnce, Âşık Mustafa Çimper, Âşık Mehmet Demirci (Âşık Köroğlu).

Repertuvarında bulunan türkülü hikâyeler ve bunları öğrendiği usta âşıklar ise şöyledir:

1-Karacaoğlan Hikâyesi: Âşık Yakup Hoca

2-Âşık Garip Hikâyesi: Âşık Kır İsmail

3-Öksüz Ali: Âşık Yakup Hoca

4-Elbeylioğlu Hikâyesi: Âşık Mehmet Oruç

5-Ali Paşa Hikâyesi: Âşık Davut

6-Mahmut Han Hikâyesi: Âşık Mehmet Demirci (Âşık Kürdoğlu)

7-Hurşit Bey Hikâyesi: Âşık Mehmet Ova

8-Esmahan Hikâyesi: Âşık Ali Kirik

9-Ahmet Bey Hikâyesi: Âşık Mehmet Ova

10-Bey Böğrek Hikâyesi: Âşık Mehmet Ova

11-Deli Boran Hikâyesi: Âşık Mehmet Ova

12-Güzel Ahmet Hikâyesi: Âşık Mehmet İnce

13-Köroğlu'nun Gürcistan Seferi: Âşık Mehmet Demirci (Köroğlu)

14-Köroğlu'nun Moskof Seferi: Âşık Mehmet Demirci (Köroğlu)

15-Köroğlu'nun Turna Teli Hikâyesi: Âşık Mahmut

16-Ayvaz'ın Kaçırılması Hikâyesi: Âşık Mehmet Demirci (Köroğlu)

17-Köroğlu'nun Atının Kaçırılması: Âşık Yakup Hoca

18-Gündeşlioğlu Hikâyesi: Âşık Davut

Bunlardan başka Dadaloğlu, Karacoğlan ve Yazıcıoğlu'nun bazı tekleme türkülerini hikâyeleriyle birlikte anlatabilmektedir. Ayrıca Düziçi yöresinde de yaşamış olan 'Âşık Hüseyin'in hayat hikâyesiyle, ona ait türküleri de bilmektedir.

1991 ve 1992 yıllarında Adana'da, Uluslararası Karacoğlan Şöleni'ne katılmış, burada çalıp söylemiştir. Bu âşıklar şöleninde dereceye girenlere çeşitli ödüller verilmiş, fakat kendisi dereceye girememiştir. Bunun nedeni olarak da, şölene katılan 70 kadar âşık için toplam dört saat süre verildiğini ve sürenin kısa oluşu yüzünden, hünerini gösteremediğini söylemektedir.

Türkülü hikâyeleri söylerken sazını ve sesini ustalıkla kullandığı görülmektedir. Anlatmış olduğu kısa Karacaoğlan rivayetindeki türküleri sazıyla ve ezgili olarak seslendirmiştir. Bu rivayetin diğerine göre daha kısa ve Karacaoğlan'ın dinî kimliğini ön plâna çıkaran bir nitelikte olduğu görülmektedir.

**

Kitaptaki Karacaoğlan rivayetlerinin yazıya aktarılması süreci hakkında da bilgi vermek gerekecektir:

İspir Onbaşı anlatması Şubat 2008, Karayiğit Osman anlatması ise Nisan 2008'de Düziçi ilçesinde kaynak kişilerin evlerinde ve dinleyicilerin de bulunduğu doğal bir ortamda kamera kaydı olarak yapılmıştır.

Yazıya aktarılması sürecinde şöyle bir yol izlenmiştir: Metinlerdeki diyaloglar (konuşmalar) ve türküler özgün söyleyişleriyle yazıya aktarılmaya gayret edilmiştir. Metinlerin diğer kısımlarında ise yazı dili (İstanbul Türkçesi) esas alınmıştır.

Nokta, virgül ve tırnak işaretleri dışında, noktalama işareti kullanılmamıştır. Normal parantez ( ) içerisindeki kısımlar, şiirlerdeki hece fazlalıklarını ve tekrarları göstermektedir. Köşeli [ ] parantez içerisindeki tüm açıklamalar ise bize aittir.

İspir Onbaşı ile Karayiğit Osman'dan derlenen ses ve görüntü kayıtlarını, Türk Halk Edebiyatı bilim uzmanı ve Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni Ozan Tülüce yazıya aktarmıştır. Yazıya aktarılan metin, ikimiz tarafından defalarca kontrol edildi. Bize bu hususta Av. Bekir İŞLEK de yardımcı oldu. Kendisine teşekkürlerimiz tabiîdir.

Bu işi profesyonel olarak yapanlar bilirler: Yazıya aktarılmış sağlam bir metin ortaya koymak, zor ve sıkıntılı bir iştir. Bizce eksiksiz hâle getirilmiş metni, bu sefer Tülüce, Düziçi'ne giderek kaynak kişilerle birlikte tekrar gözden geçirdi. Metinlerin özellikle şiir kısımlarının böylece eksiksiz hâle getirildiği söylenebilir. Ayrıca kaynak şahısların biyografilerine dair bilgileri o derledi; kitapta yer alan fotoğraflar da ona aittir.

Prof. Dr. İsmail GÖRKEM
Kayseri-Talas, 16 Temmuz 2008

ALPTEKİN, Ali Berat (1987) "Karacaoğlan'ın Hayatı Etrafında Teşekkül Eden Halk Hikâyeleri", *III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, c. II, Halk Edebiyatı*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay., s. 33-44.

AŞİROF, Annagurban (1994) "Garacaoğlan Dessanı", *Bir/Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, S. 2 (İst. 1994), s. 39- 65.

AYVERDİ, İlhan (2006) *Asırlar Boyu Tarihi Seyri İçinde Misalli Türkçe Sözlük*, c. 1, 2, 3, İstanbul: Kubbealtı Yay.

BAŞGÖZ, İlhan (1949) *"Bi[y]ografik Türk Halk Hikâyeleri (Kahramanları, Teşekkülleri, Saz Şairlerinin Eserleri ile Münasebetleri)"*, (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi.

BAŞGÖZ, İlhan (1986a) "Karac'oğlan Geleneği" (1975), *Folklor Yazıları*, İstanbul: Adam Yay., s. 152- 160.

BAŞGÖZ, İlhan (1986b) "Karac'oğlan Türkmenistan'da" (1979), *Folklor Yazıları*, İstanbul: Adam Yay., s. 163- 175.

BAŞGÖZ, İlhan (2002) "Sayın Şükrü Elçin'e Geciken Bir Cevap", *Folklor/Edebiyat*, c. VIII, S. 31, s. 215-220.

BAŞGÖZ, İlhan (2003) *Karac'oğlan*, (4. baskı), İstanbul: Pan Yay.

BORATAV, Pertev Naili (1983) "Güney Şairleri: Karacaoğlan-Dadaloğlu" (1944), *Folklor ve Edebiyat (1982)-II*, İstanbul: Adam Yay., s. 19-39.

CİHANGİRKIZI, Halide (1974) *Karacaoğlan'ın Hayatı ve Yaradıcılığı*, (Doktora Tezi), Bakü: Azerbaycan Devlet Üniversitesi Elyazması Hukuk Bilimi Yayını.

ÇINAR, Ali Abbas (1995) "Türkmenistan'da Karacaoğlan Destanı", *Atayurttan Anayurda*, c. II, S. 7, Şubat 1995, s. 73-82.

EKER, Gülin Öğüt (1999) "'Karacaoğlanlar Geleneği' ile İlgili Bazı Tespitlerin Değerlendirilmesi", *Türk Kültürü, yıl XXXVII*, S. 429, Ocak 1999, s. 29-37.

ELÇİN, Şükrü (1997a) "Halk Edebiyatımızda Kaynaklar Meselesi ve XVI. Asır Ozanı Karacaoğlan" (1976), *Halk Edebiyatı Araştırmaları-I*, Ankara: Akçağ Yay., s. 13-30.

ELÇİN, Şükrü (1997b) "Viyana Mecmuası ve 15-16'ncı Asırlarda Yaşamış Halk Şairleri" (1975), *Halk Edebiyatı Araştırmaları-I*, Ankara: Akçağ Yay., s. 76-83.

ELÇİN, Şükrü (1997c) "Kara Oğlan ve Onaltıncı Yüzyıl Halk Şairleri" (1996), *Halk Edebiyatı Araştırmaları-I, Ankara:* Akçağ Yay., s. 488-493.

ELÇİN, Şükrü (1997d) "Yeşil Abdal ve Karaca Oğlan Üzerine Notlar" (1996), *Halk Edebiyatı Araştırmaları-I*, Ankara 1997: Akçağ Yay., s. 501-503.

ELÇİN, Şükrü (2000) "Millî Kütüphane'de Sailoğlu'nun Şiirleri", *Türk Kültürü, yıl XXVIII*, S. 450, Ekim 2000, s. 622-625.

ERGUN, Sadeddin Nüzhet (1971) *Karaca Oğlan: Hayatı ve Şiirleri (Yeni İlâvelerle)*, (20. baskı), İstanbul: Maarif Kitaphanesi.

GÖRKEM, İsmail (1996) "Ali Rıza Yalgın ve Karacaoğlan Hakkındaki Çalışmaları", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, c. VIII, S. 2, s. 335-356.

GÖRKEM, İsmail (2000) *Halk Hikâyesi Araştırmaları: Çukurovalı Âşık Mustafa Köse ve Hikâye Repertuvarı*, Ankara: Akçağ Yay.

GÖRKEM, İsmail (2001) *Türk Edebiyatında Ağıtlar: Çukurova Ağıtları*, Ankara: Akçağ Yay.

GÖRKEM, İsmail (2005) *Yeni Bilgiler Işığında Dadaloğlu: Bütün Şiirleri*, İstanbul: E Yay.

GÜNAY, Umay (1992a) "XVI. Yüzyıl Saz Şairi Rumelili Karacaoğlan", *Türkiye'de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi*, Ankara: Akçağ Yay., s. 185-194.

GÜNAY, Umay (1992b) "XVII. Yüzyıl Saz Şairi Çukurovalı Karacaoğlan", *Türkiye'de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi*, Ankara: Akçağ Yay., s. 195-214.

GÜNAY, Umay (1994) "Saçların Kara Dél midir?", *Millî Folklor*, S. 24, Kış 1994, s. 2-3.

GÜNAY, Umay (2006) "Çukurovalı Karacaoğlan", (Anlatan: Mehmet Koç; Derleyen: Üzeyir Üçel), *Millî Folklor*, S. 69, Bahar 2006, s. 169-185.

KARAY, Refik Halid (1939) "Karaca Oğlan", *Akşam*, 18- 24 Mart 1939.

KENDİ, İ. Aczi (1942a) "Eski Cönkler ve Âşıklar- IV: Karaca Oğlan", *Konya*, c. VI, S. 46, Eylül 1942, s. 46-65.

KENDİ, İ. Aczi (1942b) "Karaca Oğlan ve Sayıl Oğlu", *Konya*, c. VII, S. 49, Kasım 1942, s. 26-30.

KORKMAZ, Kürşat Mehmet (2003). *"Düziçi (Osmaniye)'li Âşık Mehmet Demirci ve Anlattığı Hikâyeler Üzerine Bir Araştırma"*, (Basılmamış Doktora Tezi), Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

MİRZAOĞLU, Gülay (2003) *Çukurova Bozlağı*, Ankara: Binboğa Yayıncılık.

NASRATTINOĞLU, İrfan Ünver (1993) "Karaca Oğlan Hikâyesinin Fekeli Kör Ali Varyantı", *II. Uluslararası Karacaoğlan- Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu (20-24 Kasım 1991)*, Adana, s. 121-128.

OĞUZ, M. Öcal (2003). "Birincil Sözlü Kültür Çağı ve Karac'oğlan Şiiri", *Millî Folklor*, S. 58, s. 31-38.

ÖZDEMİR, Nebi (1993) "XVII. Yüzyıl Çukurovalı Karacaoğlan Adına Tasnif Edilen Halk Hikâyelerinin Değerlendirilmesi", *T.C. Adana Valiliği- Çukurova Üniversitesi II. Uluslararası Karacaoğlan- Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu (20- 24 Kasım 1991)*, Adana: Çukurova Üniversitesi Basımevi, s. 161- 167.

SAKAOĞLU, Saim (2004) *Karaca Oğlan*, Ankara: Akçağ Yay.

SEFERCİOĞLU, Nejat (1981) *Türk Halk Şairleri Bibliyografyaları-1 Karacaoğlan Bibliyografyası*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.

ŞİMŞEK, Esma (1999) "Karaca Oğlan'ın Hayatı Etrafında Teşekkül Eden Yeni Bir Halk Hikâyesi", *III. Uluslararası Çukurova Halk kültürü Bilgi Şöleni (Sempozyumu)/ Bildiriler*, Adana: Çukurova Üniversitesi Yay., s. 620-629.

ŞİMŞEK, Esma (2007) "Karaca Oğlan'a Bağlı Olarak Anlatılan Kısa Hikâyeli Türküler", *Millî Folklor*, S. 76, Kış 2007, s. 40-49.

TANSEL, Fevziye Abdullah (1940) "XVII. Asır Sazşairlerinden 'Karacaoğlan' Hakkında Tenkildi Bir Bibliyografya ve Şairin Neşredilmemiş Bir Şiiri", *Ülkü (ilk seri)*, c. XV, S. 85, Mart 1940, s. 88-93.

TÜLÜCE, Ozan (2005). *"Çukurovalı Âşık Mustafa Köse'den Derlenen Türkülü Hikâyeler (İnceleme-Metin)"*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ÜNLÜTÜRK, Onur (2003). *"Ahmet Şükrü Esen Defterlerindeki Karacaoğlan Şiirleri"* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

YALGIN, A. Rıza (1940) "Karacaoğlan Hakkında Notlar", *Ülkü (ilk seri)*, c. XVI, S. 93, Kasım 1940, s. 268-269.

YALGIN, Ali Rıza (1977) *Cenup'ta Türkmen Oymakları*, c. II, (Hzl. Sabahat Emir), Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.

Düzİçi Rivayeti-1
ÇUKUROVALI KARACAOĞLAN
Anlatan: İspir Onbaşı (İspir Mehmet Koç)

Bizim memlekette bu Karacaoğlan'ı ne soran olmuş ne arayan olmuş, türküsünü çağırmışlar; hiçbir (efendim) araştıran olmamış. Yalnız dersem, 80 [1980] yıllarında şöyle bir düşündüm taşındım, fikir eyledim ve büyüklerden, âşıklardan, tarihten, eski araştırmacıların kitaplarından dinledim ki, Karacaoğlan, sağlam Varsaklı.

Ben dedim ki bu Varsaklar nereden gelmiş ve Varsaklığı nereden almış diye sordum soruşturdum. Düziçi'nde bir profesör vardı, adına Lütfü Bey der[ler]di. 98 yaşında vefat etti bu adam. Bu adam profesördü. Ben bunun yanma gittim. Dedim ki:

"Arkadaş! Sen bilgin bir adamsın, şu Varsakların geldiği yerleri, konduğu yerleri (efendim), geleneklerinden bir bilgin var mı?" diye bu adama sordum.

Bu adam (dedi ki):

"Ben Varsakların nere konup nere göçüp nerde kalktıklarını daş ma daş [taşını toprağını] bilirim, dedi. Sana bilgi vereyim de dinle bakalım" dedi.

Ben de bu adamın lâfını dinledim. Bakalım ne konuşmuş:

On dördüncü yüzyıllar(ın)da Asya'da kıtlık olmuş, yokluk olmuş, varlık kesilmiş. Bu Asya'nın adamları Çukurova'ya hareket etmişler. Grup grup, bölük bölük, mahalle mahalle Çukurova tarafına harekete geçmişler, (Lütfü Beyin dediğine göre).

Bizim dedemizin adı Hasanoğlu. Hasanoğlu'nun kendi kabilesi[nin] [boy/aşiret] 434 çadırı varmış. Bu Hasanoğlu göç etmiş, nitekim Erzurum'a gelmiş. Erzurum'a gelmiş o zamanın bahrinde [şartlarında] Erzurum, İran Şahı Uzun Hasan'ın mandırası [hükümdarlığı/iradesi] altındaymış ve ondan izin alarak (tan) Erzurum'a yerleşmişler.

Kaç sene geçtiyse, tabii bunlar daha kuvvetlenmişler, daha yanlarına beyler gelmiş. Demişler ki bir gün:

"Gelin, içimizden bir bey seçelim. Biz de bir adam olak" demişler.

15 bey birikmişler, toplanmışlar (efendim), kendi aralarında Hasanoğlu'nu[n] daha bilgili, daha görgülü, iş yapacak bir adam olduğunu hissetmişler. Bu Hasanoğlu'nu beylerbeyi seçmişler.

Bunlar böyle kaç sene yaşadılarsa, biz alalım haberi İstanbul'dan.

(İstanbul'u Sultan Mehmet alalı 551 sene oldu.) Yalnız aradan 15 sene geçince Fatih beyleri topluyor, diyor ki:

"Arkadaşlar! Bir işimiz kaldı. Bu İran, bizim mıntıkamızın içinde görüküyor, gelin bunu buradan Van gölünü geçirek" diye bir karar alıyorlar.

O zaman Fatih Sultan Mehmet (efendim), o günün bahrine [şartlarında] göre bir kâğıt yazıp Uzun Hasan'a gönderiyor, posta ile.

Diyor ki:

"Van gölünü geçeceksin, beni ora eletme! [getirme]" demiş.

O posta, o yazılan kâğıdı Uzun Hasan'a verince diyor ki:

"Ben, burdan bir adım daha atmam. Gücü varsa gelsin; Van gölünü geçirsin" diye cevaplandırmış (arkadaşlar).

Bu posta, tekrar Uzun Hasan'ın yazdığı dilekçeyi, geri Fatih Sultan Mehmet'e getirip veriyor. O da tekrar bir kâğıt yazıp şu cevapta bulunuyor:

"Ben, şu senenin şu ayında harekete geçiyom. Kendi kendini toparlasın, vakti hayırlı olsun" diye bir name gönderiyor. Bu nameyi alan Uzun Hasan, beyler beyi Hasanoğlu'nu çağırttırıyor. Diyor ki:

"Arkadaş! Sen benim mıntıkamda oturuyon, Fatih Sultan Mehmet biz[im]le harp edip yerimizi yurdumuzu işgal yapmaya [etmeye] geliyormuş. Sen buna ne cevap veriyon? Ben Şii mezheptenim, sen sahi Müslümansm. Fatih'i mi destekleyeceksin yoksa beni mi? Tez zamanda bana bir bilgi ver" diyor.

Hasanoğlu da şu cevapta bulunuyor.

"Ben gideyim, beyleri toplayayım, yakın zamanda sana bir bilgi veririm" diyor.

Nitekim Hasanoğlu gelip beyleri topluyor:

"Arkadaşlar! Fatih Sultan Mehmet buraya gelip bu memleketi işgal yapacakmış. Uzun Hasan diyor ki 'Fatih'i mi destekleyeceksiniz beni mi destekleyeceksiniz?' bana bir haber verin diye beni

çağırmış. Ben de size söylüyorum. Şimdi ne yapacağız, kararınızı verin bakalım" dedi.

Tabii bir müddet sonra içlerinden biri dedi ki:

"Arkadaş! Biz Fatih'e karşı koyamayız, Uzun Hasan da komşumuz, öyleyse ki bize bir mevki versin, 100 kilometre, 200 kilometre, biz oradan Fatih değil, Allah'ın kulunu [bile] geçirmeyiz. Yalnız, Akdeniz'den gider, Karadeniz'den gider, biz de buna karışmayız, diye bir imza al" diyorlar.

O da gidip bu cevapta bulununca "tamam!" diyor. Bunlara tahminime göre 100 kilometre bir mesafe veriyor:

"Ben size burayı güveniyorum" diyor.

Şimdi Hasanoğlu geri geliyor, beylere bu izahata bulunuyor. Bunlar kendi aralarında para toplayıp akçe biriktirip 700 asker toplayıp bu Uzun Hasan'ın verdiği mevkiye yerleşiyorlar. Tabii o zaman silâh yok, yay yok; tahra, balta vesaire...

Şimdi biz alalım haberi İstanbul'dan.

Fatih Sultan Mehmet seçme bir ordu hazırlayıp yola çıkıyor. (Sen düşün, İstanbul'la (efendim), şimdiki Van vilâyetinin kazası olan Muradiye'yi. Muradiye'de Şah İsmail'in kalesi var, bunlar şimdi bu oldu, tabii) Diyarbakır'dan geri sürüp Siirt'e kadar geliyorlar. Tabii o zaman bezirgân yolu, kervan, yaya yolu, cılgı [çılga/patika]. Tabii öncü öncüsü, daha öncüsü süre süre gelirken, Siirt'e gelince diyorlar ki:

"Arkadaş! Biz, İran şahına gediyok [gidiyoruz], nereden geçeceğiz?" diye soruyorlar. Siirt'in ileri geleni:

"Arkadaş! Bu ilerde Deliktaş var. Deliktaş'tan yol bağlı. Gıy gıy!.. Asker güçlü, gözüne dutsan [dürtsen] dönmez, siz buradan geçemezsiniz" diyorlar.

"O bey kim oluyor?" diye soruyorlar.

"Bilmeyiz. Yalnız böyle deniliyor" diyorlar.

O zaman orduyu döndürüp paşaları topluyor, diyor ki:

"Paşalar! Bu yol kapalı imiş, ne yapak, buraya vuralım mı yoksa yol mu değiştirelim?" diye bir mütalâa yapıyorlar.

Paşalar diyor ki:

"Efendim! Bizim burada iaşemiz tükenir, zayiat veririz; öyleyse buraya vurmadan bir sarp yerden gitmemiz gerekir" diyorlar.

Bunlar keşfediyorlar, haber alıyorlar, kuzeyden gitmeye karar veriyorlar.

Orayı terk edip, kuzey tarafından harekette geçiyorlar.

(Uzatmayayım) bunlar üç buçuk ayda Otlukbeli'ne çıkıyorlar. (Otlukbeli herhalde Erzurum'a ait olması gerekir.) Orası savaş meydanı olacak, oraya askerini yerleştiriyor, İran şahına haber veriyor:

"Gelsin bakalım!".

Bunu çağırttırıyor:

"İşte ben, işte ordu. Buyur bakalım. Van gölünü geçecek misin; yoksa karşı karşıya çarpışalım mı?" deyince o zaman Ulu Hasan bakıyor ki iş kötü, bunlar sulh oluyorlar.

İran şahı orduyu çeker şimdiki İran'ın hududunu dikerler.

Bir paşaya der ki:

"Paşam, git şu bizim yolumuzu kesen paşa kimmiş? Şunu yakalayın, getirin" diye emir verir.

Bir paşa da bir bölük asker alır, nitekim Hasanoğlu'nu yakalar, Fatih'in karşısına kale gibi diker. Fatih der ki:

"Sen kimsin de benim yolumu kestin? Yol kesmenin cezası idam, vacip. Seni keseceğim" (der).

Hasanoğlu da cevaplandıracaktı, "sus!" dedi. Bir manga askerin önüne katıp Hasanoğlu'nu İstanbul'a hareket ettirdi. Kendi de orduyu toparlayıp her şeyini, hududunu dikti, mütareke yapıldı. Bir gün orduyu çekip İstanbul'a dâhil oldu.

Bir gün (dedi ki):

"Şu Hasanoğlu'nu çağırın bana bakalım" dedi.

Hasanoğlu'nu çağırttırdı.

"Hasanoğlu, (dedi)! Sen benim iki aylık yolumu üç buçuk aya vurdurdun ve yolumu kestin; şimdi senin katlin vacip. Konuş bakalım neden benim yolumu [niye] kestirdin" dedi.

"Paşam müsaade edersen gonuşuyum, dedi. Müslümanlığın şartı, gomşuna yardım etmek, Müslümanlığın şartı, düşküne yardım etmek, Müslümanlığın şartı, aileni kurtarmak. Ben İran şahından ve Osmanlı paşasından ailemi kurtardım. Sen de beni ne yaparsan yap" dedi.

O zaman paşanın kafası değişti. Dedi ki:

"Sen, bu 700 askeri neyle besliyorsun? Bankan mı var, para mı kesiyorsun, nerede barınıyorsun? (diye sordu); bana cevap ver!"

"Paşam biz malcıyız. Ben malımın sayısını bilmem. Biz 15 bey arasında bir toplantı yaptık, bir miktar para biriktirdik, silâh aldık. Nitekim biz kendi kendimizi korumak için müdafaaya hazır olduk. Şimdi ise bu iş bizim başımızda patladı; sen de beni ne yaparsan yap" dedi.

O zaman paşalara döndü:

"Paşalar! Bu adamı idam mı edelim; yoksa bırakalım mı?"

"Paşam! Biz bu adamı harpte arasak bulamayız. Bu adam sonunda bize gerek olur, azat et" dediler.

O zaman paşa da:

"Hasan 'iş bilir', İspirlisin seni azat ettim" dedi.

Paşa yönünü Hasanoğlu'na çevirdi:

"Peki! (dedi), sen bu Erzurum gibi soğuk memlekette bu kadar malı nasıl yaza çıkarıyorsun?" diye sordu.

"Paşam! Ne yapayım, mukadderat, bizim geçimimiz mal üstüne" dedi.

"Seni Çukurova'ya getirsem gelmez misin?" dedi.

"Paşam gelirim ama, orada benim gibi, 100 tane bey var. Ben oraya bu kadar malla sığabilir miyim? Biz 15 beyiz" deyince:

"Sığarsın (dedi). Sana benden başka hiçbir bey-paşa müdahale yapamayacak" deyip, bir yazıcı çağırıp o 15 beye birer berat yazdırdı.

Kozan [oranın] beyine de bir mektup yazdırdı ki:

"Erzurum'dan bir kısım beyler gelecek, bunlar malcı, bunları sulu yerlere ve sakin yerlere 50 çadır, 100 çadır yerleştir" dedi.

"Evet!"

O zaman Hasanoğlu, beratları, mektupları alıp Erzurum'a vardı.

"Arkadaşlar! İşte beratınız, işte mektubunuz. Ben bir aya kadar size mühlet veriyorum. Bir aya kadar göçeceğim. Göçen buyursun" diye teklif etti.

(Evet), işte oradan bu İspiroğulları, Davutoğulları, Sailoğulları, Çakıroğulları (efendim), bir kısım beyler hareket edip yola çıktılar.

Tabii malcılık, ihtiyar var, çocuk var.

"Nereye varsak, nereye varacak, işte vardık" derken 'Varsak' ismini de buradan aldı. (Sayın arkadaşlar, bazı kendini bilmez "Varsak" şöyle "Varsak" böyle diye kendinden hiç haberi yok, karalamaya çalışıyor!)

Kozan valisi (dedi ki):

"Arkadaşlar! Kış yurdunuz bura, yazın da hangi yaylaya gider-seniz gidebilirsiniz" dedi.

Nitekim herkes bir yayla seçti. İşte bizim aşiret de (yani hepsi Farsak da bizim aşiret) Hemite'den geçip Osmaniye'den Haruniye'ye geldiler.

Haruniye'nin kuzeyinde Sabun suyu var. Sabun suyunun kıyısında Düldül dağı var. Yüksekliği 2.200 metre; kuzeyinden Ceyhan suyu akar. Yüksek bir dağ. O Sabun suyunun üstünde bir köprü var; eski tarihî bir köprü. Üstünden geçerler. Köprüyü geçince, burası kervan yolu. Bir yol Kayseri'ye gider, bir yol da Maraş, Diyarbakır, Bağdat'a gider.

Bunlar işte Maraş yolunu takip etiler. Bunlar şimdiki Taylar yaylası denen yere çıktılar ki, Hoğdu yaylasına çıktılar ki (aaboov!) kamalaklık, ardıçlık, muazzam suyu var! Bu Hoğdu yaylasının (şimdi Hoğdu yaylası diyoruz) yüz ölçümü 15.000 metre. Öyle bir yerde ki (efendim), sorma!

"İşte bizim yerimiz burası" dediler.

Gidenler geri geldiler. Malları toplayıp (işte) şimdiki Hoğdu yaylasına geldiler.

Bura[sı]nm ilk ismi Taylar yaylası; orada hayvanlar yayılırmış. Yarı yerden yukarısı[na] da, Maraş'tan biraz yaylacı gelmiş: Cöbeli yaylası. Hepsini birleştirirsek şimdiki Hoğdu yaylası. Tabii tarih değiştikçe ismi de değişmiş (sayın arkadaşlar.)

(Uzatmayalım bu) Varsaklar buraya kondular. Aşağı yukarı bunlar 50 sene yaylaya çıktılar, şimdiki Hoğdu yaylasına! Kışın Kozan'a indiler.

Bunlar dedi ki:

"Arkadaş! Gelin Kozan'ı terk edek. Biz 60-70 ev olduk, biz Hoğdu denilen yaylaya yerleşelim" dediler.

Hoğdu'ya bunlar yerleştiler. Bir müddet kalınca (uzatmayalım), rençberlik [çiftçilik] işinde kaldılar. Sonra da "biz gelin yurt kurak" dediler.

"Kuralım" deyip, o zamanın bahrinde İspir'in dört oğlu vardı. Efendim İspir'in oğlu İspir bir, Koca Mehmet iki, Çömez Bekir üç, Bekir Ağa dört, bir de yoldaşları var (efendim), Çakır!

Beş altı beylikti, ayrılar idi. İspir Hoğdu'da kondu, buraya kondu. Çakır, Topoyna'ya kondu. Çömez Bekir, Darılık'a kondu. Benim dedem Hasan, Çamlık korusuna kondu. Demirçibörklü Hacılar ve ondan sonra bir kısım arkadaşlar da Çatak'a kondu. Sailler de, Sailoğulları da, bunlar o zaman Sailoğlu değil, Koca Ahmetler de (bunların dedesi Koca Ahmet) Haruniye'nin beş kilometre kuzeyinde Düldül dağı var dedik ya, onun güney yüzüne kondular. Sabun suyuna bir kilometre, Gökçayır köyü; oraya kondular.

Nitekim bunlar yazın Hoğdu'ya giderler, kışın oradan inerler. Orası da sakin bir yer, dağlık bölge, mal yeri!

Nitekim, şöyle böyle 15. yüzyılda buraya dağıldılar, yerleştiler.

(Sayın arkadaşlar!) O zaman Varsak aşireti Bahçe'ye bağlandı. Bahçe, kaza oldu; Cebel'in kazası, Cebel-i Bereket'in kazası. Oraya bağlandılar, nüfus oraya yazıldı. Ama Koca Ahmet'in oğulları, biri Mustafa, biri İlyas, bunlar Bahçe'ye gidip kayıt olmadılar, asker kaçağı kaldı bunlar, kayıt olmadılar.

Nitekim bu İlyas evlendi. Bunun bir oğlu iki de kızı oldu. Demek ki 30 yaşlarında filân!

O zaman davar güderdi. Sabun suyunun üstüne gelip davarı vurdu. Orada yemeğini yiyip oturuyordu.

Andırın taraflarından iki asker geldi. O zaman bu askerin ismine 'tut-kap' derlerdi:

"Ulan çoban! Buraya gel bakalım" dediler.

İlyas'ı çağırdılar.

"Buyurun" dedi.

"Çıkart bakalım nüfus kâğıdını."

"Ne nüfus kâğıdı yav!" dedi.

"Senin nüfus kâğıdın yok mu?"

"Ben nüfus kâğıdı filân bilmem" dedi.

"Öyleyse güzel!" dediler. Bunun koluna kelepçeyi vurup önlerine kattılar.

"Biz Kozan'da oturduk" dediydi, bunu önlerine katıp Kozan'a götürdüler.

Tabii eve haber gitti, herkes malına sahip oldu.

Bizim bu Kara İlyas da, bir harp vardı o zamanın bahrinde; bu harbe 'Sahil Harbi' derlerdi. İşte bu Sahil Harbi'ne gitti, orada da şehit düştü, geri gelmedi.

Anası da bu çocuğu severdi. "Oğlum, baban Sahil'e gitti; oğlum baban Sahil'e gitti" diye severdi. İşte [bu aile] evvelden Koca Ahmetler diye, şimdi de Sahiloğulları [Sailoğulları] diye devam etmektedir (değerli arkadaşlar!)

Tabii bu çocuk yetim kaldı. Anası kocaya gitti. Bu çocuğun adı Hasan; Kara İlyas'ın oğlunun adı Hasan. İşte 'Hasan', 'Karacaoğlan' arkadaşlar!

Bu çocuğu emmisi yanma aldı, tabii yetim. Davar güder, oğlak güder, mala bakar, çalışır.

Bu çocuk 15 yaşına değdi.

Dediler ki çocuğa:

"Oğlum! Sen 15 sene daha davar gütsen, emmin seni adam etmez; öyleyse evlenmen gerekir" (dediler).

"Ulan! Kimi alayım" dedi.

"Ulan! Emminin gızına n'olmuş Elif'e! Onu alsana!"

"Ulan! Diyem m'ola?

"Niye demeyeceksin yav!" deyince, çocuğun kafası ayıktı. Bir dünürcü gönderdi.

Emmisi dedi ki:

"Ben akşamdan [çabucak] veririm ama bir de kıza danışın bakalım" dedi.

Kıza danıştılar.

"Baba, baba! Beni kapındaki çobana mı lâyık görüyon?" dedi.

"O zaman ne diyeyim kardeşim kız varmıyor" dedi.

O zaman geldiler Hasan'a dediler:

"Emminin kıza sana varmıyor" deyince (efendim), şimdi çeşit çeşit düşünceye dalmaya başladı. Buna bir ateş düştü, davarını sürdü gitti.

Tabii o gün de eve gelmedi.

"Bugün de davara gideyim de yarın Maraş'a gadar gideyim" dedi.

O gün davarına 'hey' etti. Orada bir tepe var, ona biz Gavlak Tepe deriz, başında hiçbir ağaç bitmez. Kimi de buraya 'Daz' der. Burası Maraş'la Osmaniye'nin arası. Oraya çıkınca, davar tabii yayılıyordu. Kendi de ekmek yiyordu.

Yanına pir, sakallı bir ihtiyar geldi.

"Buyur emmi!" dedi.

Oturdular. Bunun, o pir sakallı ihtiyar, hemen gırtlağından tuttu; çenesine çöktü. Ağzına tükürdü, bıraktı.

"Dede benim niye ağzıma tükürdün?" diye ağlamaya başladı.

Dedi ki:

"Oğlum! Bunun da bir sebebi var. Şimdi sen şöyle git bir gezin de gel! Senin karnın şişer, beni bulamazsan çatlar, ölürsün" dedi.

Çocuk da şöyle dolandı geldi.

"Dede benim karnım şişti" dedi.

Oturtturdu, üç İhlâs bir Fatiha okudu. Arkasını [sırtını] sıvadı.

"Söyle bakalım" dedi.

"Dede ne söyleyim?" dedi.

"Türkü söyle" dedi.

(İşte arkadaşlar siftah Karacaoğlan'ın türküsü bu. Bu türküyü benden başka kimse de bilemez!.)

Ulu sular ulusuna dökülür
Yavru şahan yuvasına çekilir
Dikiş tutmaz yaralarım sökülür
Yit (ir) miş köşağım [deve yavrusu] bozular medet hey

Darıldım da şu dünyaya darıldım
Darıldım da yorgun düştüm yoruldum
On beşinde bir kız sevdim ayrıldım
Yanıyor yüreğim [dostlar] medet hey

Arada da deli gönlüm arada
Bir yavru bıraktım şurda yuvada
Telli turnam katarlandı havada
Yanıyor yüreğim dostlar medet hey

Diyor *Garac'oğlan* öze gedelim
Yârinen geldiğin ize gedelim
Dağlardan aşağı düze gedelim
Yanıyor yüreğim [dostlar] medet hey

deyince, pir kaybolur. Çocuk davarı sürer, akşam eve gelir.

Sabahleyin kalkar, postalını giyer. Değneği de eline alır, Maraş'ın yolunu tutar, (sayın arkadaşlar). İki kilometre gider.

İki kilometre gidince orada bir bel var Hoğdu Beli derler. Öte yüzü Maraş, bu yüzü Adana ve Osmaniye! Oraya varır, değneğini saz yapar, bakalım orada ikinci türküsü, ne söylemiş (sayın arkadaşlar):

İncecikten bir kar yağar
Tozar Elif Elif deyi
Deli gönlüm abdal oldu
Gezer Elif Elif deyi

Elif'in uğru [göğsü] nakışlı
Yavrı balaban [güzel, büyük kuş] bakışlı
Yayla çiçeği kokuşlu
Kokar Elif Elif deyi

Elif kaşlarını çatar
Gamzesi sineme batar
Ak ellerin galem dutar
Yazar Elif Elif deyi

***Garac'oğlan* eğmelerim [güzeller]**
Güzel sevdim değmelerim
İliklenmiş düğmelerin
Çözer Elif Elif deyi

der.

Maraş tarafında bir göç çıkar. O göç işte, Hoğdu yaylasından, Çağıroğlu'ndan Haçbel'den, Bahçe'den Çukurova'ya gidiyor (arkadaşlar)! Bu göçün içinde birisine bakar.

Bakalım o güzel hanıma ne söylemiş (sayın arkadaşlar):

Çıktım yücesinden seyir eyledim
Engininden eğbaz eğbaz el gider
O elin içinde gördüm bir güzel
Kadir Mevlâ'm daha neler halk eder

Telli mahramasın [yazma/eşarp] atmış başına
Kudret kalemi[ni] çekmiş kaşına
Bir gözel de düşemezse eşine
Ah çektikçe yüreğinden kan gider

Telli mahramasın atmış boynuna
Gendi güzelliğin çekmiş aynına
Bir gececik misafirim goynuna
Çünkü dilber sermiyenden nen gider

Diyo *Garac'oğlan* gendi sözünden
Çok aradım bulamadım izinden
Söz verdin de niye döndün sözünden
Yalancıda iman galmaz din geder

dedi, Karacaoğlan. Maraş toprağında bir pınar var: Çataloluk. Oraya vardı. Vardı ki pınarın başında bir aşiret konmuş. Yarın Çukurova'ya gidecekler (yol oradan geçiyor çünkü). Pınarın başına oturdu; çadırın birinden bir gelin ayakkabısını giymeden suya geldi. Bunu gören Karacaoğlan değneğini saz yaparak bu geline ne söylemiş:

Suya geder sudan gelir
Ak sayalı yosma gelin
Kerem eyle ak topuğu
Kuru yere basma gelin

Gelin hani yolun pacı
Leblerin canım ilacı
Zülüflerin darağacı
Ben garibim asma gelin

Gelin zülfünü deşir
Kara perçem ışılaşır
Golunu boynumdan aşır
Bu sözüme küsme gelin

***Garac'oğlan* derler bana**
Ben onmadım enden sona
Bir amanım vardır sana
Amanını kesme gelin

dedi. Bir kız kalktı ayağa:

"Âşık! Bir türkü de bana söyle" dedi.

Bakalım o kıza ne söylemiş (sayın arkadaşlar):

Güzelin yanağı aym tekeri
Ağzı oğul balı dil (i) frenk şekeri
Omuzlar aşağı gerdan yukarı
Her bir yeri mamur olur güzelin

Güzel olan elvanasın [yağlık/yazma] bağlanır
Güzelin yanında yiğit eğlenir
Kargı değmiş kavak gibi ığranır
Yürüyüşü ne hoş olur güzelin

Güzellerin salağına [topluluk] varmalı
El kavuş (tur) up divanına durmalı
Kırmızı önlüklü altın burmalı
Ak elleri topak olur güzelin

Diyor *Garac'oğlan* güzel övmeli
Usul boyun ince belin sarmalı
Kırmızı önlüklü burnu hı (rı) zmalı
Elâ gözü söbe [yassı] olur güzelin

dedi, (sayın arkadaşlar!)

Oradan kalkıp İncirlik Pınar'a vardı. Orada yattı. Sabahleyin kalktı, Maraş'a dahil oldu (sayın arkadaşlar!). Hoğdu yaylasıyla Maraş'ın arası 40 kilometre!

Maraş'a vardı sordu:

"Ben bugün nere gederim, nerde galırım?" deyince,

"Sen necisin?" dediler.

"Ben âşığım" dedi.

"Sen doooğru Dulkadiroğlu'nun odasına var. Orda senin gibi gırk tane âşık var" dediler.

Oradan sora sora Dulkadiroğlu'nun odasını bulup:

"Selam!" deyip dıkıldı [tıkıldı/ içeri girdi].

"Aleykümselâm!" dediler.

Oraya oturdu.

"Sen necisin?" dediler.

"Ben de âşığım" dedi.

"Hani sazın?"

"Sazım da yok!" dedi.

Âşıkbaşı dedi ki:

"Şu adama bir saz verin bakalım" dedi.

Nitekim buna bir saz verdiler. Kekelemeden 40 yıllık âşık gibi çaldı.

İşte Karacaoğlan sazı burada belledi, burada ne söylemiş:

Arkadaşlar nice olur
Hali yârdan ayrılanın
Varıp bir engine düşer
Yolu yârdan ayrılanın

Karanfiller kokmaz imiş
Gül dikensiz bitmez imiş
İşe güce yetmez imiş
Eli yârdan ayrılanın

Şahanlar göğe çekilir
Durnalar yere dökülür
On beş yaşında bükülür
Beli yârdan ayrılanın

Garac'oğlan gelir derler
Bu Maraş'ta galır derler
Söylemeden ölür derler
Dili yârdan ayrılanın

(Sayın arkadaşlar!) Karacaoğlan Maraş'ta altı sene kalmış, Konyalı Hamdi Efendi'nin kitabından duyduğuma göre.

Yalnız bir gün Maraş'ı gezeyim diye şöyle çıktı. (Zaten Maraş bundan 50 sene evvel, kaza kadar yoktu. Bir sokağı vardı, Ulu Cami'nin arkasından öte giderdi.)

Oraya varınca baktı ki bir kız pencereye çıkmış. Elinde de bir deste çiçeği var, koklayıp duruyor. Bakalım orada bu kıza ne söylemiş (sayın arkadaşlar):

Pencereden bakan güzel
Güzelliğin bildirirsin
Elinde lâle sümbülün
Ağlayanı güldürürsün

Belin ince benlerin çok
Güzellikte menendin yok
Kaşlar yaydır kirpikler ok
Vurduğunu öldürürsün

Gül bülbülün çekiminden
Top menevşe sokumundan
Geçme mescit yakınından
Çok namazlar böldürürsün

***Garac'oğlan* bana yazık**
Yâr yitirdim bağrım ezik
Koynundaki güle yazık
Çok elletme soldurursun

dedi. "Ben (dedi) burada altı yıl daha kalsam adam olmam. Giderim geri köyüme, köyümde evlenip adam olmaya çalışırım" dedi.

Sazını alıp düştü yola.

Bir gün Varsak köyüne geldi, Hoğdu yaylasına. Emmisine küstüğünden ona varmadı, Varsak reisinin yanına vardı. "Selâm – aleykümselâm"; hoş beş on beşten sonra tabii sordular, konuştular:

"Evet (dedi) Maraş'ta altı yıl kaldım ama elime hiçbir şey geçmedi! Reisim senin yanına geldim" dedi.

Öyleyse [reis] dedi ki:

"Şu köye git, mahalleye; bir gız beğen de seni evereyim oğlum" dedi.

Tabii 15 gün mü gezdi, bir ay mı gezdi ne kadar gezdiyse?

"Bana (dedi), şu Nihan Sultan'ı iste" dedi. (Bir kız vardı adına Nihan Sultan derlerdi.) Bunu iste (dedi)."

Zaten de evvelden kızları ağalar verirdi.

Hemen gitti kızın babasını gördü, o da "pekâla!" dedi.

Bu Varsak reisi gidip Maraş'tan ne gerekse aldı getirdi.

Günlerin birinde, emmi dayı toplanıp gelini getirdiler. Bir de çadır tuttular, içine koydular. Karacaoğlan da kapıya oturup, bakalım kapıda ne söyledi:

Benim eve gelin geldi
Elim kolum kakmaz oldu
Gelinin nazlı bakışı
Yüreğimden çıkmaz oldu

Gelin değil bir sır ımış
Bütün gövdesi nur umuş
Akan çeşmeler kurumuş
Hiçbir çeşme akmaz oldu

Mislin yoktur yerde gökte
Gelin koyma beni derde
Gökte uçtu bir çift turna
Ateş beni yakmaz oldu

***Garac'oğlan* hani mezar**
Mezarını kimler gazar
Gelirken eyledin nazar
Hiç gapıya çıkmaz oldu

Nitekim, akşam oldu, reisin evinde yemeklerini yediler. Dinî nikâhlarım yaptırdı.

"Hadi bakalım odanıza!" dedi.

Hanım Sultan öne düştü, âşık arkadan vardı. Hanım vardı yatağa yattı.

Karacaoğlan da varıp yatacaktı, "dur" dedi.

"Ne var?" dedi.

"Dur (dedi) üç gün bana değme. Benim âdetim var, üç gün bana değme, şöyle arkama yat" dedi.

Karacaoğlan da iki gün arkasına yattı.

Reis de Maraş'a gitti; tabii alacağı vereceği vardı.

Şimdi üçüncü günü akşamında, bu Cöbeli yazısının üst tarafında bir pınar var, buna Başpınar derler. Başpmar'da yörük beyinin çadırı vardı; oraya konmuştu.

Oraya da Maraş'tan ağır misafiri geldi. Âşığa haber gönderdi:

"Gelsin, şu misafirleri eğlendirsin" dedi.

Karacaoğlan da gitmeye mecbur kaldı:

"Hanım ben gidiyorum (dedi) gece mi gelirim, sabah mı gelirim, kesin belli değil" dedi.

Âşık gitti (efendim) beyleri dinlendirmeye.

Hanım kız da, o reisin bir yeğeni vardı, adına Çerçi Yusuf derlerdi. 10-12 yaşında bir çocuktu. Getirip bunu arkasına yatırdı, yoldaş etti yani.

Alalım haberi Karacaoğlan'dan!

Çalıp söylüyordu, sazının telinin biri kırıldı. Tel kırılınca dedi ki:

"Arkadaşlar! Siz sohbet ededurun da ben bir tel alayım geleyim" dedi.

Geldi, bir kibrit çaktı yaktı. Baktı ki, hanımın arkasında bir adam yatıyor.

"Ha! Bu bana üç gün benim yanıma gelme dediydi, iki gün buradaydım ben. Bugün de davete gittiğimi duymuş, adam gelmiş, işini görmüş, yatıyor" dedi.

O zaman tabii düşündü, bir şey yapamadı. Maşlahını çıkarıp hanımının üstüne örttü, çekti gitti.

Hanım sabahleyin kalktı ki Karacaoğlan gelmiş, maşlahını da [kendi] üstüne örtmüş gitmiş.

"Eyvah! (dedi), şimdi Karacaoğlan yeğenimi dostum sanır, burada başıma neler gelir" deyip bir kara kolçak [elbise] giyip içeri, sandığın üstüne oturdu

"Bakayım ne çıkacak?" diye dinlemeye başladı.

Âşık da dedi ki:

"Bura bana haram oldu, gideyim, şunu terk edeyim, çamaşırımı alayım da bir kere de görüyüm, çekeyim, gideyim" dedi.

Kız da buna karşı da varamadı, kapıya da çıkamadı. Karacaoğlan kapıya geldi, dışarı.

Bakalım gene aldı sazını Hanım Sultan'a ne söyledi.

Ak gerdende sarı hakık [akik]
Zilifi gerdene dökük
Gaşı melil yüzü yıkık
Dostum neler gördün bugün

Üce dağdan bakınırdın
Lâle sümbül dakınırdın
Seni benden sakınırdın
El sözüne uydun bugün

Gani *Garac'oğlan* gani
Veren alır datlı canı
Sevmediğim kara donu
Dost garşımda geydin bugün

dedi, kalktı:

"Ben seni öldürrüm amma, canını Allah verdi, Allah alsın (dedi), seni terk ediyim" dedi. (Efendim), "lânet olsun ki bir daha evlenirsem!" deyip harekete geçti.

50 metre kadar gittiydi, kız dedi ki :

"Yav! Bu adam gediyo, şuna yetişiyim de bir hallaşak" dedi.

Bunun arkasından, baş açık ayak yalın seğirtti:

"Âşık dur bakalım (dedi) getme azcak da hallaşak (dedi)."

30 metre kadar yaklaşınca dedi ki:

"Sen bana haram oldun; ben seni terk ettim, yanıma otur da türküyü dinle" dedi.

Kız oraya oturdu, hıçkıra hıçkıra ağlıyordu.

Bakalım Karacaoğlan ne söyledi:

Terk eyledim seni hey gaşı keman
Vafası olmıyan yârda ne'm galdı
Heç mi yok sevdiğim göksünde iman
Beni meşgul yapan yârda ne'm galdı

Felek benden beter etsin halını
Ben ölürsem yadlar sarsın belini
Garip bülbül güle vermiş mehrini
Mehiri olmayan yarda ne'm galdı.

Akar gözüm yaşı bir dem silinmez
Tek başım sağ olsun yâr mı bulunmaz
Madem ki yan (ın) da gıymatım bilinmez
Gıymatım bilmiyen yarda ne'm galdı

Diyo *Garac'oğlan* severdim candan
Can esirgemezdim sevdiğim senden
Anladım sevdiğim vazgeçtin benden
Gederim sevdiğim daha ne'm galdı

deyip yürüdü. 50 metre kadar daha gidince dedi ki:

"Gendi gonuştu; ben gonuşamadım. Şuna bir daha yetişiyim" dedi.

Geri arkadan bastırdı:

"Âşık, dur!" dedi.

Yine durdu.

"Ne o?" dedi.

"Yav! Hallaşak, gonuşak" dediyse de, dediğine cevap almadan, "otur yanına da türküyü dinle" dedi:

Bakalım ne söylemiş:

Ağlayı ağlayı düştüm yollara
Garışaydım boz bulanık sellere
Adı şanı duyulmadık ellere
Getmeyişin gönül senden ayrılmaz

Ahtım galdı nazlı yarin ahtında
Deremedim güllerini vahtında
Karanlık gecede golun altında
Yatmıyışın gönül senden ayrılmaz

Gözüm galdı bir geyiğin postunda
Azrail de can almanın gastında
Döne döne teneşirin üstünde
Yunmayışın gönül senden ayrılmaz

Hiteni de *Garac'oğlan* hiteni
Aramazlar gurbet elde yiteni
Ak göğsün üstünde çakır tikeni
Bitmeyişin gönül senden ayrılmaz

deyip gene harekete geçti. 30 metre daha gittiydi.

"Âşık, dur! (dedi). Sen gonuşuyon; beni gonuşturmuyon. Beş dakka da ben gonuşuyum" dedi.

"Gonuş bakaliyim" dedi.

"Sen davete gettin. Elin iyisi var kötüsü var, yalınız kaldım. Reisin yeğenini yanıma yoldaş getirdim. Sen de gece gelmişsin, 'bu bunun dostu' diye beni terk ettin. Öbür dünyada senden hakkımı alırım" dedi.

Garac'oğlan bunu duyunca hanımı haksız boşadığını anladı. Dedi ki:

"Olan oldu; geden getti. Sana son türkümü de söyleyim, geri döneceğim geri geleceğim" dedi.

Bakalım ne söylemiş (değerli arkadaşlar):

Ala gözlüm ben bu elden gedersem
Zilf-i perişanım gal melil melil
Kerem et aklından çıkarma beni
Ağla gözyaşların sil melil melil

Türlü çiçeklerden dakma başına
Guduret galemin çekme gaşına
Beni unudursan doyma yaşına
Gez benim aşkıma yâr melil melil

Yekin ey sevdiğim sen seni düzet
Beyazı bağla da garayı çez at
Doldur ver badeyi bir daha uzat
Ayrılık şerbetin iç melil melil

Diyo *Garac'oğlan* n'olup n'olunca
Ben de gözel sevdim gendi halımca
Varıp gurbet ele vasıl olunca
Dostlardan habarım al melil melil

dedi; kız ağlaya ağlaya orada kaldı.

Karacaoğlan da (efendime söyliyeyim) Haçbel'e çıktı. Oraya çıktı, içinden ateş fışkırıyordu. Bu, hanımının dediğini de duyunca, daha da şiddetlendi. Bakalım orada ne söylemiş, Haçbel'de:

Azrail gelmiş de canım almağa
Ya ben [de] kimlerden galırım gayrı
Artırdılar figanımı zârımı
Bağrımı yerlere sürerim gayrı

Gede gede bütün yollar toz oldu
Yandı ciğerciğim kömür köz oldu
Yârim dediceğim adı söz oldu
Ağlarım gezerim gülemem gayrı

Yolun doğrusuna sapiyim derdim
Sıdkınan Mevlâ'ya dapiyim derdim
Yârimin gönlünü yapiyim derdim
Yıkılmış gönlünü yapamam gayrı

Diyo *Garac'oğlan* okur yazarım
Domurcuk memanda galdı nazarım
Şimden keri diyar diyar gezerim
Gedersem de geri gelemem gayrı

dedi, harekete geçti arkadaşlar! Oradan vurdu Nacar'dan Kızılkaya'ya çıktı. (Düldül'ün yamacında bir yazı var, adına Kızılkaya derler, sayın arkadaşlar.) Oraya çıkınca, Düldül karşısına geçince (efendim) bakalım orada ne söyledi:

Deli gönlüm galkdı firer eyledi
Ulu dağlar yol göründü gözüme
Dostum çıkmış evvelinden beriye
Siyah zilfin tel göründü gözüme

Yarın bir gün ben geriye gelirsem
Nergiz verir gül nihali alırsam
Elbet seni bir tenhada bulursam
Al yanağın bal göründü gözüme

Sana derim sana şo goca Düldül
Yaz geldi yaylıya çekildi bülbül
O yârın saçları menevşe sümbül
Gız goynunda gül göründü gözüme

Diyo *Garac'oğlan* n'olup n'olunmaz
Kim ölüp de kim galdığı bilinmez
Ölsem gurbet elde ölüm bulunmaz
Uruh çıksa sal [tabut] göründü gözüme

deyip gene harekete geçti (arkadaşlar.)

(Efendim) Bozüyük'ten, Çatak'tan, Derek'e çıktı. (Düldül'ün sahilinde [Çukurova'ya bakan tarafında] bir Derek diye bir yer var, sarp bir yer. Çatak'la arası üç kilometre var, yokuş.) Oraya oturdu bakalım Düldül'ün sahilinde ne söylemiş, sayın arkadaşlar. (Bu adam sabahtan beri 40 kilometre yol geldi, sayın arkadaşlar!):

Üce dağ başında ben de gezerken
Yitirdim çığırı [patika yol] yoldan ayrıldım
Oturdum da dertli dertli söylerken
Top gara perçemli yârden ayrıldım

Yatıp uyumadım yârın dizine
Uyanıp bakmadım ala gözüne
Şekerden şerbetten şirin sözüne
Balınan yoğrulmuş dilden ayrıldım

Gıvrım gıvrım geder Hoğdu'nun yolu
Sehile [Çukurova], dayanmaz Urum'un gülü
Elimden aldırdım gıymatlı yâri
Aşireti güzel elden ayrıldım

Diyo *Garac'oğlan* dost dosta bakar
Domurmuş memeler sinemi yakar
Yaz bahar ayında bir çiçek kokar
Kokar burcu burcu gülden ayrıldım

dedi, gene harekete geçti.

Zaten de dedesinin yurduna bir kilometre mesafe kaldıydı. Gökçayır'a vardı (arkadaşlar.)

Gökçayır'da bunların dedesinin büyük bir çınarı vardı. Çınarın olduğu yere Paltalı derler; Gökçayır'a bir kilometre kadar aralıklı, mahalle. (Paltalı, Gökçayır'ın mahallesi yani).

Pınarın başına geldi ki, bir avratla bir çocuk var. Tabii Varsak göçmüş, orada oturuyorlar. Bunlar Varsakların damını bekliyordu (sayın arkadaşlar).

Kocası bir tarafa dam neyi gezmeye gitmiş. Çocuğu da hanımıyla orada oturuyor. Bakalım bu hanımı görünce ne söylemiş (sayın arkadaşlar):

Eğer gözel gözel isen
Bir yavrıyın başın gelin
Yaz geldi temus [sarı sıcak] hükmetti
Çık yaylıya daşın gelin

Gaşın gara gözün gara
Yüzünde benlerin sıra
Her bakışın beş bin lira
Yok veriyim peşin gelin

Ayakl'altın [fese takılan altın] goşar goşar
Seni seven binler yaşar
Gün vurdukça şavkı düşer
Açıldıkça döşün gelin

***Garac'oğlan* der hatıya [kötüye]**
Ağzın benzettim gutuya
Gelin düşmüşsün kötüye
Uygun değil eşin gelin

dedi.

(Sayın arkadaşlar, televizyonda bir ekran çıkar ekran. Onun gibi burada ben de ekrana çıkıyom şimdi.)

Fekeliler diyor ki: Karacaoğlan Mamalı köyünden bir Rışvanoğlu. Bu Rışvanoğlu hacca gitmiş geri gelmemiş. Çocuğunun adı Hasan imiş, bu çocuk yetim kalmış. Bir çerçi gelmiş, demiş ki:

"Arkadaş, bu çocuğu bana ver de, ben büyüteyim" (demiş.)

Almış bunu gelmiş gitmiş. Acaba nereye gitmiş? Düldül'ün dibine. (Bak şimdi safsataya sen!) Düldül'ün dibinde dokuz [yıl] yaşamış. Çerçi bunu dokuz yaşatmış. Ondan sonra Feke'den amcaları gelmişler, bu çocuğu götürmüşler. Nitekim Feke'de bu çocuk, Gökçeli'de 15 yaşına değmiş.

Bir gün Yeşildere ırmağına yıkanmaya gitmiş. Orada bir deniz kızına âşık olmuş. Geri gelmiş köye, bir at almış. Ona da binmiş Doruk'a doğru gitmiş. İşte Fekelilerin Karacaoğlan'ı bu!..

Bir de deniyor ki Karacaoğlan [Osmaniye] Hemite'de suyun kıyısında oturuyormuş. Öteden bir karı gelmiş.

"Ulan yavrum bu suyun köprüsü yok mu? Ben öte geçeye geçeceğim" demiş.

"Ana, buranın köprüsü var ama, çok uzak, aşağıda" demiş.

"Oğlum beni ne var ciğnine [omzuna] al da öte geçeye [yakaya] geçir" demiş.

Bu karıyı Karacaoğlan çiğnine alır, suyun ortasına varınca, boynunun kökü yanmaya başlar.

Nitekim bunu öte geçeye geçirir.

"Soyun bakalım" der.

"Aman yavrum ben senin anan yerindeyim. Sen erkeksin, ben avradım" dediyse de, "ne olursa olsun, soyun bakalım" der.

Bunu soyar ki, kasığında bir hamaylı kitabı bağlı, hamaylı bağlı!

Bunu [karıyı] delik deşik eder Ceyhan'a [ırmak] atar.

Bakar ki, kuzeyden üç tane adam geliyor. Bu karıyı izleye izleye geliyorlar. Suyun kıyısına gelince izi kaybederler.

Karacaoğlan'ı çağırır:

"Gel bakalım buraya! Biz buraya kadar bir karı izi getirdik, bu karı nereye gitti?"

"Görmedim" der.

"Yok yok, bak seni halaç ederiz, doğru söyle!.." deyince:

"Mesele böyle böyle oldu, ben de parça parça ettim suya attım" der.

"Güzel (derler) biz de bu karıyı izliyorduk" derler.

"İste bakalım, ne istiyorsun? Bizden dile" derler.

"Âşıklık istiyorum" der.

"Öyleyse, sana âşıklığı veriyoruz, kıyamete kadar devam et" derler. (İşte Karacaoğlan'm bir âşık olması böyle, sayın arkadaşlar.)

Benim geçirdiğim erkek, bunların geçirdiği kadın! Onlarınki Ceyhan suyu, benimki Sabun suyu. Hangisine inanırsanız inanın (arkadaşlar!)

Bir de Yeşildere ırmağı dediği, Ceyhan suyu. İşte böyle kendi kendini bilmeyen Karacaoğlan'a sahip çıkıyor, sayın arkadaşlar!

Bir de Konyalı Hamdi Efendi'nin kitabında şöyle buldum arkadaşlar:

İstanbul'da bir Ermeni Müslüman olmuş dokuz yaşında. İstanbul'da 18 sene okumuş, eğitim görmüş. Ondan sonra 80 şiir yazmış. Bu adam ondan sonra Londra'ya gitmiş, İngiliz. İşte, Ermeni Karacaoğlan da bu!

Abdestimi alıciyim
Namazımı gılıciyim
Ben Müslüman olucuyum
Yardım edin arkadaşlar

denilen âşık da bu, Ermeni!

Üçüncü benim bildiğim Karacaoğlan Antep'in Musabeyli Robalar köyünden, Karacaoğlan isminde bir arkadaş. Bir kız almış kaçmış. Bu da Antep'in Karacaoğlan'ı.

Kızı alır kaçar, Sokun dağına çıkar. Sonunda da bir deliğe [mağara] girerler. Orada üç gün kalırlar. Üç gün sonra çıkarlar ki, oradan bir su çıkar. Onda hamam yaparlar. O pınarın ismi Gerdek Pınarı olur.

Bunlar oradan, Çarpı'nın güney tarafında büyük bir bük varmış. Bükün bir yanından girerler, ortasına bir yer yaparlar. "Bir müddet burda kalak" derler.

Nitekim oraya yatınca, bir ejderha gelir kızı yakalar, bacağından yutmaya başlar.

"Ulan Karacaoğlan gel, bu sana bir şey yapamaz, şunu parçala" dediyse, Karacaoğlan kaçar, kızın babasının yanma varır.

"Kızınızı Çarpı'nın güney yüzünde büyük bir ejderha yuttu" der.

Başını alıp gider.

Arkadaşlar, işte Antep'in Karacaoğlan'ı da bu!

Bizim Karacaoğlan, yani Gâvur dağının Karacaoğlan'ı, Düziçi'nin Karacaoğlan'ı, Bahçe ilçesi Haruniye bucağı Varsak karyesinin Sailoğullarından.

(Sayın arkadaşlar!) Bahçe'nin tarihi 700 yıllık. Ben anlattıklarımla, diğer rivayetlerin hepsini dağıttım, evvel Allah. Ben dinleyen arkadaşlara, Karacaoğlan'ın din konusunda kimsenin bilmediği türküleri de vermek istiyorum.

Bakalım Karacaoğlan ne söylemiş? Dinî konudan bu.

***Yeşil Abdal* gel habar ver**
Dört kitabı yazan kimdir
O mağrıptan maşırıka
Çift gülleri [gülleleri?] salan kimdir

Destur verildi otlara
Binelim Arap atlara
Nasip sunuldu kurtlara
Taraf taraf salan kimdir

Göller verildi sülüğe
Deryalar umman balığa
On sekiz yıl karanlığa
O Hamza'yı salan kimdir

***Yeşil Abdal* gezer dağda**
Mor menekşe biter bağda
Çıkıp yedinci kat göğde
Zühre yıldız' olan kimdir

Kıl gımı köprü gurulup
Şeytan aradan sürülüp
Anasıyla birliğ(e) varıp
Kendi gızın alan kimdir

Kıl gımı köprü gurulup
Şeytan aradan sürülüp
Suyumuz kandan verilip
Külümüzü ezen kimdir

Aman Allah nedir hâlim
***Garac'oğlan* senin gulun**
Geliver Azirayil'in
Gendi canın alan kimdir

(Sayın arkadaşlar) bu türküyü çözmek zor. Şimdi ikinci türküye geçeyim:

Hey ağalar ben bir guşa uğradım
Guşu gören şu dünyayı fark eder
Dedim guşa mekânınız nerede
Söyledikçe nefesinden nur geder

Üç yüz ağzı var da üç yüz de dili
Üç yüz de yanında erkânı yolu
Gendi küçük amma ganatlar ulu
Yarın mahşer günü bize kölg'eder

Şu dünyayı cırnağıynan galdırır
Galdırır da ummanlara daldırır
Dört kitabın mânâsını bildirir
Bu dünyaya pir gelmiş de pir geder

***Garac'oğlan* var mı (bu) sözüm (ün) hatası**
Evliyalar ummanların ötesi
Heç mi yoktur anasıyla atası
Bu dünyaya bir gelmiş de bir geder

demiş (sayın arkadaşlar).

(Sayın arkadaşlar), Karacaoğlan'ın kafadan 300 beyit [dörtlük] türküsünü söyleyebilirim. Yalnız dememiş ki, "bu türküyü filan ağaya söyledim; bu türküyü filan beye söyledim" diye hiçbir kelime kullanmamış.

Yalnız ben dağlardan, sulardan, şehirden, tarihten, âşıklardan aldım, topladım. Öğrendiklerimi iki banda biriktirdim. İki bant da ancak üç saatte biter. Ben beni övmeyeyim. Adana'da, Mersin'de, Maraş'ta Antep'te, Eskişehir'de; bu yakın vilâyetlerde eğer yekime çıkacak olan varsa gelsin!

Ben bunların bir kısmını Nohut'ta [Bahçe ilçesinin bir köyü] 80 yaşındaki Ali ismindeki adamdan aldım. Bizim köyde Ali oğlu Mustafa vardı. Bu adam Yemen'e gitmiş gelmiş, eski bir adam. Ben bu adamla çok mal güttüm. Bir kısım bilgileri bu adamdan aldım.

Paltalı'da yattı. (Paltalı Karacaoğlan'm dedesinin yurdu; Gökçayır köyünün mahallesi.)

Orada yattı, sabahleyin da kalktı. Sabun suyunun üstünde bir tarihî bir köprü var; köprünün başına oturdu. Bu köprünün doğusunda bir dağ var. Bu dağ[a] Düldül dağı der[ler]; yüksekliği 2.200 metre. Kuzeyinden Ceyhan suyu akar, güneyinden Sabun suyu akar.

Orada oturuyordu, baktı ki menekşeler bitmiş, boynu eğri eğri, düşünüp oturuyorlar. O zaman bunları görünce Karacaoğlan bulandı, aldı sazı, ne söylemiş bakalım (sayın arkadaşlar):

Gadir Mevlâ'm seni övmüş yaratmış
Çiçekler içinde birsin menevşe
Bitersin tikenin harın içinde
Gorkarım yüzüne batar menevşe

Yaz gelince havaslanır bitersin
Güz gelince başın alır gedersin
Yavrı niçin boynun eğri dudarsm
Senin derdin benden beter menevşe

Senin meskenindir gayalar sengi
Kokusu menevşe güldür irengi
Aradım cihanı bulunmaz dengi
Güzel yatağında biter menevşe

Bakma mısın *Garac'oğlan*'(ın) hâlına
Garip bilbil gondu gülün dalına
Gıymatın bilmiyen alır eline
Onun içün boynun eğri (dutar) menevşe

dedi.

(Efendim), baktı ki, güney tarafından bir bölük atlı çıktı. Tabii bu köprüden geçecekler. Kendi de ayağa kaktı.

"Selâmünaleyküm Hasan, Selâmünaleyküm Hasan!" diyen geçti.

Geriden bir atlı daha geldi, on[un]la 40 oldu.

"Hasan (dedi), geriden bir yobaz geliyor; bu yobazı köprüden geçirme. Gendi de sudan geçemez; buradan geri dönsün" dedi.

O da gitti.

Baktı ki bir adam geliyor.

"Dur bakalım!" dedi.

"Ne var?"

"Köprüden geçmeyeceksin" dedi.

"Yav ben niye köprüden geçmeyem?"

"Geçemeyeceksin" derken.

"Yav geçirmiyom!" dediyse de adam ısrar etti.

Dedi ki:

"Gardaşım ben muhakkak bu köprüden geçecâm! Amma sen geçirmiyon, ben de sudan geçemem. Gel beni sırtına al da öte geçeye geçir" dedi.

(Evet), bu adam da suyun kıyısına dineldi. Adam da Karacaoğlan'ın sırtına bindi. Suyun ortasına varınca, bunun arkasına bir yangın düştü. Düşünce, bunu öte geçeye geçirdi.

"Soyun bakalım!" dedi Karacaoğlan.

"Soyunmam" dedi.

"Soyunun, soyunman" derken, bunun bıçakla karnını yardı attı.

Baktı ki memesinin üstünde bir hamaylı bağlı. Bunu [adamı], delik deşik etti suya attı (arkadaşlar), Sabun suyuna...

(Arkadaşın biri diyor ki Hemite'den sırtına birini almış da, oradan, Ceyhan suyundan geçirmiş diyor. Bu mantık mı arkadaş? Ceyhan suyundan bir adam sırta alıp da geçirilir mi? İşte bilmeyenler bazen böyle konuşuyor, safsata! İşte Karacaoğlan'ın sırtında geçirdiği su, Sabun suyu!)

O zaman oraya oturdu, o köprünün başına.

Baktı ki atlılar geri geliyorlar. Yine kalktı

"Gazan mubarek olsun Hasan, gazan mubarek olsun Hasan!" diyen geçti.

Son sonuna o tek atlı da geldi; geriden, "şak" diye indi. Karacaoğlan'ın dilinden tuttu, tükürdü:

"Hasan senin tükrüğün gıyamata gadar devam edecek" dedi, o da gitti.

(Sayın arkadaşlar, bu Karacaoğlan'ın ben kırklara karıştığını duydum idi da, nerede olduğunu bilmiyordum. Bu duyumu da Bahçe'nin Nohut köyünden 80 yaşındaki bir adamdan aldım.).

Şimdi bu oradan kalktı, iki kilometre güneye doğru gitti.

Orada bir çınar vardı, büyük ve ulu çınar ağacı! (Buna ben de yetiştim, Götürmenin [yol kenarına su arkı için çakılan kuru kazık] Çınarı derlerdi. Niye böyle dendiğini derseniz, suyu yekindirmek [kaldırmak/ yükseltmek] için önüne kazık çakılır. O çınar, kazıktan bitmiş de, ondan bu isim verilmiş.)

Onun dibine oturdu. Yüreği sızlayıverdi hemen. Köyden ayrılmış, sevdiğinden ayrılmış çıkmış gurbete ve ne yana gideceğini düşünüyor (arkadaşlar). Hem de yoruldu. 24 saatte 50 kilometre yol geldi, dayandı.

O zaman, Hoğdu yaylasında koyduğu, hanımını hatırlayaraktan ne söylemiş (sayın arkadaşlar):

Arzımanım galdı bir arap atta
Goyma gadir Mevlâ'm gamda fırkatta
Düğünde bayramda ağır ziynette
Anar m'ola emmi dayı el bizi

Getir dostum ben geyeyim postumu
Kimse bilmez garazımı kastımı
Gurbet elde goydum geldim dostumu
Geri dönsem kınar m'ola el bizi

Dost elinden içtim içtim şad oldum
Kahpe felek güldü ben de ma[h]f oldum
Emmiden dayıdan elden yad oldum
Ne yaman uzağa attı yol bizi

***Garac'oğlan* devre devre demim var**
Yâr yitirdim kasavetim gamım var
Yedi derya içinde (bir) de gemim var
Çalma m'ola bir kenara sel bizi

dedi. Tekrar (efendim) yayladaki hanımını bakalım hatırlayaraktan ne söylemiş (sayın arkadaşlar):

Her zaman zaman da çıkan Hoğdu'ya
Akan leblerinden bal gönder bana
Çıkınca yaylaya havyadan nardan
Sultanı kirezi der gönder bana

Çıkmışsın yaylıya gözlerin humar
Gövel ördek gibi göllere tumar [dalar]
Yaz bahar ayında gönül ne umar
Bir mendil arası gar gönder bana

Çıkmışsın Hoğdu'ya çadırın yeşil
Bilbil figan eder güle dolaşır
Geyik göbeğinden bir deste deşir
Zilfin teliyinen sar gönder bana

Diyo *Garac'oğlan* öpem yüzünden
Çatık kaş ara(sın)dan ala gözünden
Engel tarafından duşman sözünden
Kâhat [kâğıt] arasına yaz gönder bana

dedi.

(Sayın arkadaşlar, şimdi bazen Hoğdu diye bilinen yer. Hoğdu'nun ismi biraz yeni; eski ismi Taylar yaylası, ikinci ismi Cöbeli yaylası, üçüncü ismi de Hoğdu yaylası. Bunun üçü de bir [aynı] yayla. Ne dersen o olur.)

(Şimdi efendim) oradan kalktı. Haruniye'nin altında, şimdi ona biz Körkuyu diyoruz, orada bir park vardı. Parka geldi.

Vakit de geçmiş ikindiye doğru [olmuş].

O parkta 50 kadar taş vardı, kara taş. Bunları matkapla delmişler, ağalar at bağlayacak diye.

Çünkü atlar kazığı ya çeker ya dolaşır diye herkes bundan yaptırmış bir tane. (Sonra o taşları götürdüler. Şimdi oranın adı 'Körkuyu' oldu.)

Oraya geldi, parka oturdu; dinleniyordu. Bir kızla bir delikanlı geldi. Bunlar gül koklayıp, gül alıp gül vermeye başladılar.

Bunların sohbetine baktı ki:

"Hatın gız! Bir demet gül de bana at" dedi.

"Sana buradan gül yok âşık" dedi.

O zaman bulandı. Bakalım o kıza ne söyledi.

(Sayın arkadaşlar bu türküyü de, 80 yaşında Alibozlu köyünde Esmer İbrahim derler bir adam vardı; o adamdan duydum.)

Bir gül istedim de niye vermedin
Çocuk gadar hatırımı görmedin
Bilmem tanımadın bilmem bilmedin
Galsın sana top zülüfü burmalı

Evinizin atirafı ağal mı
Gözellerin hepi böyle pahal [cimri] mı
Gülün kökü bahçanızda değal mi
Galsın sana top zülüfü burmalı

Evinizin atirafı guyu mu
Bu pahallık gözellerin huyu mu
Gül verdiğin oğlan benden eyi mi
Galsın sana top zülüfü burmalı

Evinizin önü kerpiç aralık
Akşam oldu yine çöktü garanlık
Seniğinen yapamadım bazarlık
Galsın sana top zülüfü burmalı

Hüstürdün [durdundun] de *Garac'oğlan* hüstürdün
Dostun bahçasına boyraz estirdin
Bir gül için niye beni küstürdün
Galsın sana top zülüfü burmalı

dedi (sayın arkadaşlar).

İşte bu park Fettahoğulları'nm (efendim), Kurtbeyoğlu'nun parkıydı, Elifçe'nin parkıydı (sayın arkadaşlar). Böyle devam etmiş yani.

Şimdi oradan kalktı. İreşid'in [Harunreşid] kalesinin yolu var, o yol Dumanlı'ya çıkar. O yoldan gitti.

Kalelin yamacında bir pınar var, yani çeşme. Adı, Soğucak. Soğucak'a çıktı oturdu.

Soğucak'ın başında da bir çadır vardı. Bu çadır[ın sahibi] Maraşlıydı (sayın arkadaşlar). Orada bir kız gördü. Kızın da ayağında Maraş ediği vardı. Bu ediğe göre bakalım bu kıza ne söylemiş (sayın arkadaşlar):

Bir edik [süslü kadın çizmesi] geymiş de goncu gısârak
Gelir ayağının ucun basarak
Anası tülü [deve] de gızı beserek [deve]
Emirler'den bir gız endi punara

Bir edik geymiş de goncu dizinde
Arzumanım galdı ala gözünde
Böyle gözel m'olur köylü gızında
Emirler'den bir gız endi punara

Suya geldi su desdisin doldurdu
Doldu diye yelgin yelgin galdırdı
Şu gızın bakması beni öldürdü
Emirler'den bir gız endi punara

Diyo *Garac'oğlan* yanın çalmalı
Çalmasının altı yanal almalı
Anasın görüp de gızm almalı
Emirler'den bir gız endi punara

deyince:

"Kızım o kim?" dedi.

"Baba bir âşık gelmiş" dedi.

"Gel lan bura (dedi) ne bağırıyon orda?' diye bir tavır etti.

Âşık da vardı bir selâm verdi; o da [âşığa] bir yer gösterdi.

"O kıza ne dedin?" dedi.

"Ağa, bu türküyü söyledim" dedi.

Dedi ki ağa:

"Bir ken [kere] de şu benim hanıma söyle bakayım" dedi.

O zaman hanım yönünü öte döndü; yani zorsundu yönünü öte döndü. Âşık da saza sarıldı, bakalım o beyin hanımına ne söylemiş? (Sayın arkadaşlar, bu türküyü Kurtlar köyünden Metelik Osman'dan aldım.)

Dumanlıyım duman endi serime
Dağlar dayanır mı âh u zârıma
Bir adam gıyar mı nazlı yârına
Yanar ataşına ölene gadar

Siyah zilfi mâh yüzüne dağılır
Güzelliği cüml (e) âleme yayılır
Demir çarık geysem o da delinir
Gönül sevdiğini bulana gadar

Bu dert beni çeke çeke götürür
Bir derdimi bin Lokman'a yetirir
Gördüm yârim melil melil oturur
Yarı canım gitti gülene gadar

Diyo *Garac'oğlan* ne olur hâlım
Gırıldı gollarım dutmuyor dalım
Gelmiş Azirayil istiyor canım
Vermem yâr garşıma gelene gadar

dedi.

(Sayın arkadaşlar, bu türküyü de Kurtlar'da, 90 yaşındaki Metelik Osman'dan öğrendim.)

Bu Karacaoğlan Dumanlı'da yattı. Sabahleyin dedi ki:

"Allah kimseyi şaşırtmasın, şurdan (dedi) Bahçe'ye iniyim; Bahçe'den de Antep'e mi gederim; Maraş'a mı gederim, Çukurova'ya mı gederim? Bakalım..."

Nitekim bu, Bahçe'ye indi (arkadaşlar). (Bahçe'nin ismi Bulanık Bahçe. Tarihi 700 yıllık. Karacaoğlan 400 yıllık sayın arkadaşlar).

Bahçe'ye vardı. Bir pınar var; hem ziyaret hem büyük bir su. Oraya oturdu. Yazı [ova] tarafından bir hanım geldi. Geldi, suyunu içti, ayağını da suya soktu, oraya oturdu. Âşık dedi ki:

"Hanım! musâden olursa sana bir türkü söyleyicim" dedi.

O da:

"Söyle bakalım âşık" dedi.

Bakalım Karacaoğlan bu hanıma ne söyledi:

Bulanık'ta bir gözele uğradım
Mısır'ı Bağdad'ı değer her gözü
Görüncek cemalın selâvat verdim
Her bakması eder beş bin gırmızı [altın lira]

Bulanık'da olur gözelin hası
Gızı gımı gözel m'ola anası
Ağ ellere yakmış Mekke gınası
Ak ellerin kahrubardan [kehribar] gırmızı

Dağmeyin gözele sallansın böğle
Gara gaş altında kirpikler eğme
Ak göğsün üstünde çatladı düğme
Memeleri şebedenden [kokulu süs kavunu] gırmızı

Diyo *Garac'oğlan* sen yalnız gezme
Başına bağlanmış elvanlı yazma
Kutnu kumaş giymiş gırmızı cizme
Sade sırma giymiş topu gırmızı

dedi (arkadaşlar).

Bahçe'den ayrılıp Gâvur Dağına doğru tırmandı.

Dedi ki:

"Bakayım Gâvur Dağına çıkıyım da yönümü bir tarafa çeviriyim" dedi.

Bir müddet gidince, biraz (tabii) yoruldu. Bir gölgeye oturup dinlendi. Oturdu, bir garbi yeli geldi. Azıcık dokununca, aldı sazı bakalım, Gâvur Dağına ne söylemiş (sayın arkadaşlar) :

Ilgıt ılgıt esen seher yelleri
Gâvur Dağı şimdi başın dumanlı
Deli gönül esip esip coşuyor
***Garac'oğlan* cünunluğun zaman mı**

Hep dostlarım garşımızdan geliyor
Yenisi de eskisine gülüyor
Kitabın dediği günler çıkıyor
İnsan (lar) m(ı) azdı yoksa âhir zaman mı

Diyo *Garac'oğlan* gendi başında
Günüz hayalımda gece düşümde
Alışkan tüfekle dağlar başında
Azrail'den başkakına aman mı

dedi.

Hareket etti (sayın arkadaşlar), Nur dağına çıktı. Tabii biliyorsunuz Nur dağını; baktınız mıydı Maraş görünür; Gâvur gölü görünür; bizim Hoğdu'nun dağları görünür. Dikine aşağı (efendime söyliyeyim) bir müddet yerler görünür.

Oraya oturup, bakalım aldı sazını, Nur dağında ne söylemiş (sayın arkadaşlar):

Uyuma hey deli gönlüm uyuma
Yahyalı'dan çıkan eller görünür
Sıvamış golların hep samır [ağa/bey giysisi] geymiş
Maraş'ın içinde bağler görünür

Haleb'i de deli gönlüm Haleb'i
Adana'da inledirler dolabı
(Goç) yiğit eğlencesi goca Çelebi
İçi irahanlı [reyhanlı] bağlar görünür

Amik ovasına her gonan göçer
Yarin Çamırlı'ya bir ordu gonar
Böyüklü yüksekli bir duman döner
Başı pare pare dağlar görünür

Ilık olur Akdeniz'in kenarı
Orda belli goç yiğidin hüneri
Şu Hoğdu'da olan goca çınarı
Yel vurur yaprağı parlar görünür

Atlarımız birbirine çatılı
Köşağımız boduğunda [yavru] gatılı
Çadırımız şu Hoğdu'da dutulu
İrili ufaklı bağler görünür

Zatı dur da *Garac'oğlan* der zatı
Yükledin de göçek deveyi atı
Göçmek değil bizim elin muradı
Yârınan gezdiğim dağlar görünür

demiş (sayın arkadaşlar).

Nur Dağından atın önünü İslâhiye tarafına çevirdi. Sürdü, İslâhiye'den Kırıkhan'a vardı. Tabii âşık nereye varsa işi türküyle!

Hanın önüne varıp oturunca:

"Âşık bir türkü söyle." dediler.

Bakalım Kırıkhan'da ne söylemiş (sayın arkadaşlar):

Gırıkhan'dan yüklettiler göçünü
Sümbülünen dolaştırmış saçını
Bizim elden ayrı çekdi göçünü
Bu tarafa bir domurcuk gül getdi

O gızın aşkından ben düşdüm yasa
Çekildi bülbüller galmadı tasa
Dutup goyamadım altın gafese
Benim yarim öğrenmeden tor getdi

Diyo *Garac'oğlan* yiğidin kârı
Ustadır peteği bal yapar arı
Sana derim sana Beyler Çınarı
Bu tarafa bir domurcuk gül getdi

dedi.

Tabii orada ne kadar kaldığı kesin belli değil.

Dedi ki:

"Şurdan Cebel'e eniyim" dedi.

O zaman Cebel'in valisi Ağca beydi. Ağalardan, Fettahlılardan...

Ağça bey, Cebel'in valisiydi. O zaman Cebel-i Bereket'e [Osmaniye] indi (sayın arkadaşlar). Orada kaç sene, kaç ay kaldığı belli değil.

Bir gün validen izin aldı.

"Ben, galan buradan gedecem."

"Güle güle âşık" dedi.

Bahşişini de verdi. Oradan geri geldiği yoldan, Kırıkhan'a doğru yola düştü.

Cebel'in o dağ tarafında bir göl varmış. Orada bir piknik yeri varmış. Cebel'in (efendim) bir miktar hanımları, pikniğe gitmişler.

Karacaoğlan da Cebel'den çıkınca onların piknik yerine uğradı.

"Âşık! Gediyon mu?" dediler.

"Evet, gediyom galan" dedi.

"Öyleyse bize bir türkü söyle de öyle get" dediler.

O zaman Karacaoğlan şöyle bir göz gezdirdi. Hanımların içinde güzel bir kız var ama sırtının elbisesi harap! Onu gözünün önüne alarak bakalım orada ne söylemiş (sayın arkadaşlar):

Geydireyim yaşılınan alınan
Besleyelim şeker gaymak balınan
Anan seni bana verse malman
Kokulardım bir domurcuk gül gimi

Her nere gedersen söylensin mat[h]ın
Boğazına daksan bin beş yüz altın
Ben bir bey olsam da sen de bir hatın
Gonsak göçsek yaylalara el gimi

Galem aldım gaşın gözün çatmaya
Hicap ettim aslın sual etmeye
Seni satan az pahaya satmaya
Bakıp durur bin altınlık mal gimi

Hazele de *Garac'oğlan* hazele
Bir melhem yap yaralarım tazele
Bir de saray gerek şöyle gözele
Âşık olan hızmat etsin gul gimi

dedi. Bir hanım hemen kalktı.

"Âşık! Bir de bana söyle" dedi. Belinde gümüş kemeri vardı.

Dedi ki [o hanım]:

"Âşık! Evli misin bekâr mısın?"

"Döşümdeki yağlığa baksana!" dedi. (O zaman yağlığın ibikleri [uçları] çift olursa evliydi, tek olursa bekârdı, sayın arkadaşlar.)

"Evet (dedi) bekârım."

"Beni götürmen mi?"

"Seni götürmem amma gettiğim yeri habar verîm de arkam sıra gel" dedi.

Bakalım ikinci türküyü Cebel'de ne söylemiş:

Gümüş kemerini çezme belinden
Öpeyidim leblerinden balından
Cebel'den öte de Gaypak salından [dağ eteği]
Gederim sevdiğim gel melül melül

Canın çekme mi [hiç] şöyle gelinden
Canım gurban olsun burda galandan
Harnı'dan Harap'dan Karac'ören'den
Gederim sevdiğim gel melül melül

Gelir mi gelme mi (diye) etmem mahana
Uçtu gönül guşu benzer şahana
Sabun köprüsünden Düldül sonuna
Gederim sevdiğim gel melül melül

Havada da *Garac'oğlan* havada
Ciğer yandı kebap oldu tavada
Köyümü sorarsan Hoğdu ovada
Ara da orada bul melül melül

dedi.

Oradan hareket edip tekrar, Kırıkhan'dan yönünü Çukurova'ya döndürdü. Belen'e vardı.

Belen'e vardı oturdu (arkadaşlar). Belen'den, Antakya her taraf görünür, yüksek bir yer.

Orada bir yere oturdu. Oturunca aldı sazı; dinlen sözü bakalım, Antakya'ya ne söylemiş (sayın arkadaşlar):

Çıktım ücesinden bakdım
Antakya'nın elin gördüm
Endim bazarına durdum
O dağların hürün [hurisin] gördüm

Göğsün de yaylanın hası
Silindi gönlümün pası
Mor sümbüllü mağarası
Dedebel'in [Maraş'ın yaylası] garın gördüm

Erciyes'e yağan karlar
Seferinen göçen eller
Zamanede Elif derler
Bir gücücek gelin gördüm

Sevdiğimin adı Eşe
Var benleri köşe köşe
Uğradım ordan Maraş'a
Bedestenin salın gördüm

Ufacık meşeler buda
Görür görmez gurban ada
Keferdiz'de Hökkeş Dede
O dağların pirin gördüm

Çağar *Garac'oğlan* çağar
Daş düştüğü yerde ağar
Güzel sevmek günah dağal
Dört kitapta yerin gördüm

demiş. (Sayın arkadaşlar! Ben gittiği yolun kenarında söylediği türküyü takdim edeyim size.)

Oradan kalktı İskenderun'a indi. Denizin kenarına, parka oturdu. Bir tabladan bir hurma alıp yedi. Yedikten sonra baktı ki, Toprakkale tarafından bir yörük göçü geliyor. İskenderun'dan Belen'e vurup (efendim) Kırıkhan'dan Maraş'a doğru gelecekler tabii.

Bir gelin develeri çekmiş, yularından çekmiş, çekip gidiyor. Onu görünce yine efkârlandı, bakalım İskenderun'da ne söyledi (sayın arkadaşlar):

Deniz kenarında yedim hurmayı
Kılavuz ederler telli durnayı
Ak gögsün üstünde yaldır düğmeyi
Çeker geder yaylasına bir gelin

Ayağına geymiş telli yemeni
Aramızdan galdırayım gümeni
Ak topuk üstüne atlas tumanı
Dökmüş geder yaylasına bir gelin

Ulu kütük yanmayışın tüter mi
Ak gerdanda çifte benler biter mi
Vakti gelmeyişin bülbül öter mi
Öter gider yaylasına bir gelin

Diyo *Garac'oğlan* lebin bal gimi
Sırtındaki elbisesi tel gimi
Baharda açılmış gonca gül gimi
Kokar geder yaylasına bir gelin

deyip oradan kalkıp Toprakkale [Osmaniye] tarafına döndü.

Bir müddet gidince orada bir köyün kenarına vardı. Baktı ki orada bir toplantı, bir çene var.

Bunları turaca benzeterekten, bakalım burada ne söylemiş (sayın arkadaşlar):

Ötme turaç ötme eşin var senin
Şahan salıp avladacak yer değil
Vardım gördüm o yâr göçmüş yurdundan
Mekân dutup eğlenecek yer değil

Bu güzelin dividi var ördü [mürekkep] var
Avlanaklı mekânı var yurdu var
Bu güzelin çeşit çeşit derdi var
Çok sallanma garşındakı toy değil

Bir düğme diktirem göğsün al ise
Atırafı lâle sümbül bağ ise
Eğer gözel bana gönlün yok ise
Benim işim minnetinen zor değil

***Garac'oğlan* gel gezelim yurtları**
Söyleşelim başa gelen dertleri
Sevmez idim senin gibi sertleri
Ah neyleyim akıl başta var değil

deyip harekete geçti. Doğru Kadirli'ye vardı (arkadaşlar).

Evvelden Kadirli'nin adı Kars idi, Kars. Kars'a vardı etrafı dolaştı, bir kapı çaldı. İçerden bir hanım çıktı.

"Buyur, âşık!" dedi.

"Ana! Ben hastayım' dedi.

Buna bir yatak yazdı, yatırdı. Baktı ki ateşi var:

"Oğlum! Sana soğuk geçmiş" deyip, buna bir tarhana çorbası pişirdi. Bir de içine biber attı, yatırdı, bunu iyice terletti.

Nitekim orada üç gün kaldı (arkadaşlar).

(Bu kısmı da bizim köyde Ali oğlu Mustafa derler bir adam vardı. Bu adam Yemen'e gitmiş gelmiş, 95 yaşında falan idi. O adamdan aldım sayın arkadaşlar.)

Üç gün sonra kalktı. Hanımın da bir kızı vardı:

"Kızım! Şu sazı bana getir" dedi. Kız da sazın başına bir [süs] pürçük yapmış.

"Âşık! Benden hatıra olsun, sazına bir pürçük yaptım." dedi, [sazı] verdi.

Bakalım yayladaki hanımı Nihal Sultan'ı hatırlayaraktan (şimdiki) Kadirli'de ne söylemiş (sayın arkadaşlar):

Benden selâm söylen o nazlı yâra
Ölüyorum bir sucağız getirsin
Vâdem yeter ben bu dertten ölürsem
Salacağın [tabut] sağ yanından götürsün

Ben de geldim bahçalardan bağlardan
Habar aldım hastalardan sağlardan
Gars'ın gediğinden yüce dağlardan
Dostum mezarıma güller getirsin

Yatıp uyumadım yârin dizine
Uyanıp bakmadım elâ gözüne
Dostum mezerimin günden yüzüne
Kaşın gözün sürmelesin otursun

Diyor *Garac'oğlan* n'olup n'olursa
Vadem yeter bu dert beni alırsa
Yetmez kefenim de noksan kalırsa
O yâr gömleğinden yırtsın yetirsin

(Sayın arkadaşlar,) bu âşık Kadirli'den kalkıp Çukurköprü'ye vardı. (Çukurköprü Kadirli ile Kozan'ın arasında bir köy.)

Bir ağanın maiyetinde yaşamakta olsun, bir gün ağanın unu tükendi. Hatun dedi ki:

"Ağa! Şimdi sen getsen bir halt eden gelmen. Un öğütmeye âşığı salak" dedi.

O da :

"Geden mi âşık?" dedi,

"Gederim ağa!" dedi.

Bir unluk tuttular, beygire yüklettiler, âşık da üstüne bindi, değirmene gitti (arkadaşlar).

Değirmene varınca:

"Ooo! Âşık hoş geldin, buyur bakalım, bize önce bir türkü söyle" dediler.

Âşık da dedi ki:

"Arkadaşlar! Unluğumu goyun, türküye başlıyam" dedi.

O zaman âşığın unluğunu değirmene koydular, âşık türküye başladı. Ne kadar çağırdıysa artık. Unluk çıktı, beygiri yüklettiler. Kendini de hopuna [sırtına] koyup ağanın evine gönderdiler.

Ağanın evine varınca, bir gelin kız kendisini karşıladı.

"Âşık! Bizimkiler getse bir haftadan gelmezdi, sen ne çabık geldin? (dediler). Bire emmi (dedi), şantiye mi gurdun nasıl ettin de çabık geldin?" deyince...

Kızın emmi demesini zorsundu. Bakalım unun [çuvalın] üstüne oturup bu geline ne söyledi (sayın arkadaşlar):

Değirmenden gelirim beygirim yüklü
Del'olur gözeli görenin aklı
Otuz beş yaşında gırk beş belikli
Bir gız bana emmi dedi n'eyleyim

Bizim elde urum olur uç [vuruşma, harp] olur
Sızılaşır bozkurtları aç olur
Bir yiğide emmi deme güç olur
Bir gız bana emmi dedi n'eyleyim

Birem birem topluyorlar odunu
Bilem dedim bilemedim adını
Bir Türkmen gızı da köylü gadını
Bir gız bana emmi dedi n'eyleyim

Diyo *Garac'oğlan* ben de n'olayım
Coşgun sularınan akıp geleyim
Sakal seni cımbızınan yolayım
Bir gız bana emmi dedi n'eyleyim

dedi (arkadaşlar).

(Geçende Osmaniye'ye gittim de, biri diyor ki: "Arkadaş! Karacaoğlan'ın un öğüttüğü değirmen derler, hâlâ dönmektedir" diyor yani.)

Evet, orada ne kadar kaldıysa bir gün gene yurt dolaşmaya mecbur kaldı. Oradan sürdü Kozan'a vardı. (Tabii, o zaman Kozan valilikti.) Vali buna bir yer gösterdi.

"Burada ye, iç, yat; türkünü söyle, arkadaşları hoş et" dedi.

Nitekim Kozan'da ne kadar kaldıysa bilmiyorum artık, bir gün başına toplandılar, yine türkü söylüyordu :

"Şu türküyü söyle âşık!" dediler. (Sayın arkadaşlar, tabii türküyü mecbur söyleyecek. Ama iyi ama kötü! Senin işine gelir, benim işime gelmez.)

Bakalım ne söylemiş Kozan'da:

Çıktım seyreyledim Niğde'yi Bor'u
Acep gezsem mavı donlum var m'ola
Gözeller yatağı Tokat Engürü
Acep gezsem mavı donlum var m'ola

Hacı Bektaş Veli şıhların piri
Konya'da yoklayım Molla Hönker'i
İçel'den Antep'ten Gürün'den beri
Acep gezsem mavı donlum var m'ola

Hey gidi de deli gönlüm hey gidi
Adanos [Adana] Elbeyli Göksun Tekir'i
Otuz iki sancak Diyarbekir'i
Acep gezsem mavı donlum var m'ola

Yeşil ördek yayılıyor çimende
Mehdi günü doğar ahar zamanda
Güneşin doğup da battığı yerde
Acep gezsem mavı donlum var m'ola

Yeşil ördek yayılıyor gölekte
Altın küpe şan veriyor gulakta
Cennet-i âlâda huri melekte
Acep gezsem mavı donlum var m'ola

Haşeri de deli gönlüm haşeri
Deryada dönüyor kral esiri
Antep Tarabulus Mısır'dan beri
Acep gezsem mavı donlum var m'ola

Merdinden de *Garac'oğlan* merdinden
Çeken bilir ayrılığın derdinden
Kayseri'den Hasan Dağı ardından
Acep gezsem mavı donlum var m'ola

(Hanya'dan da *Garac'oğlan* Hanya'dan
Gözel seven murad alır dünyadan
Gayseri'den Garaman'dan Gonya'dan
Acep gezsem mavı donlum var m'ola)

(Tabii bu türküyü, Hoğdu'da evlenip de terk ettiği hanımının, ne tarafa gittiğini bilemedi. *"Güneşin doğup da batdığı yerde/ Acep gezsem mavı donlum var m'ola"*: Bu kadar aramış, bulamamış. Ancak bunu bir ben bilirim, bir de Allah bilir. Fakat bana sormuyorlar. Yamyassı gidiyor. İşte bunun için söyledi arkadaşlar.)

(Şimdi uzatmayalım!) Bu türküyü söyleyince içlerinden bir hanım çıkıp gitti. Tabii millet dağıldı. Hanım dedi ki:

"Gediyim de şu Garac'oğlan'ın yanına varıyım. Bakalım, mavı donlu mu güzel, ben mi güzelim? Gendine gösteriyim" dedi.

Nitekim saat (bir-iki de) gelip Karacaoğlan'ın kapısını çaldı.

"Sen kimsin?" dedi.

"Ben filân hanımım"

"Ne arıyon burda?" dedi.

"Aç gapıyı, ben de girecem" dedi.

"Get (dedi), benden başka hiç kimse bulamadın mı?" deyip bunu kovdu (arkadaşlar).

"Ulan âşık! Etme, dutma" dediyse de, içeri almadı.

Hanım şimdi eve vardı, bir düşünmeye başladı:

'Acaba ne yapiyım?' Tuttu döşünü çekti, yırttı. Paçasını çekti yırttı.

Sabah namazı bir çamura bulanıp, Kozan valisinin kapısını çaldı.

"Kim o?" dedi.

"Paşam! Aç kapıyı!"

Paşa kapıyı açtı ki paça yırtık, döş yırtık, çamura bulanmış; it boğuk gibi bir hâl var!

"Aman hanım! Bu hâl ne hâl?" deyince:

"İşte, âşık diye beslediğin yiğit beni bu hâle getirdi" dedi.

"O zaman sen get" dedi, hanımı geri gönderdi.

Bir beye haber etti, Karacaoğlan'ı yakalattırıp hapse sokturdu. (Ne kadar yattığı kesin belli değil arkadaşlar.)

Vali buna idam emri verdirdi. Amma kendi verdi, amma İstanbul'dan [emri] getirtti. Bunu idamlığa mahkûm ettirdi (sayın arkadaşlar).

Bir gün çifte tellâllar çıktı, 'Karacaoğlan idam olacak!' diye bütün memleket birikti. Sehpa dikildi. (Bakalım şimdi ne olacak? Dinleyelim.)

Sehpanın dibine getirdiler.

Karacaoğlan:

"Paşam! Müsaade edersen bir meyit [beyit/dörtlük] türkü söyleyim" dedi.

"Söylesin paşam!" dediler.

Paşa da:

"Söylesin" dedi.

Bakalım sehpanın altında ne söyledi:

Size derim size hey bir yârenler
Ben gediyom mâmur olsun örenler
Gonuşduğum gavim gardaş yârenler
Asıyorlar 'cak' [asmayın] diyenim yok benim

deyince, paşa:

"Dakın!" dedi.

Kendire taktılar, 'tak' diye düştü.

"Bu kendiri güve yemiş acar kendir getirin" dedi.

Bu kendir de kopunca paşa [tekrar]:

"Acar kendir getirin!" dedi.

Bir kendir daha geldi, taktılar o da 'carp' diye düştü.

Paşa kızmaya başladı:

"Ulan sağlam kendiri getirin!" dedi.

Bir kendir daha getirdiler. Karacaoğlan'ı taktılar (sayın arkadaşlar).

'Gürp' diye bir duman çöktü. Herkes geri kaçtı, geri çekildiler.

10 dakika sonra duman kalktı ki, ne Karacaoğlan vaar, ne kimse var, (efendim) sehpa bomboş!

"Ulan bu nere getti?" deyince, biri dedi ki:

"Paşam! Ben dikkat ettim, doğu tarafına getti" dedi.

Nitekim sağdan soldan haber aldılar, Mersin'de bir kişi dedi ki:

"Ben Ashab-ı Kehf'e dıkıldığını [girdiğini] gördüm" dedi.

Nitekim Ashab-ı Kehf'e geldiler, öyle bir netice bulamadılar.

(Yalnız, bizim köyde bir adam vardı, Alioğlu Mustafa derlerdi adına. Ben 10 yaşındaydım, o da adam 80 yaşındaydı, 'Karacaoğlan Ashab-ı Kehf'e girmiş Maraş'tan çıkmış' derdi yani. Bir Ashab-ı Kehf de Maraş'ta varmış (sayın arkadaşlar). Yalnız benim bir kitapta bulduğuma göre, Kozan'dan uçunca Van'a konmuş, arkadaşlar, Van'a!)

İki sene sonra Van'dan haber geldi 'Âşık buraya geldi' diye.

(Bakalım Karacaoğlan bu Van'da ne kadar kalmış. Kesin bir haber yok arkadaşlar, hiçbir söylenti yok bu konuda.)

Ne kadar kaldıysa, bir gün dedi ki [Van valisine]:

"Paşam! Sana bir türkü söyleyecem" dedi.

"Söyle bakalım âşık!" dedi; hayırlısı Allah'tan:

İzin ver efendim ben de gedicim
Arkam sıra âh çekip de ağlar var
Dağnerim dağnerim silam görünmez
Aramızda yıkılası dağlar var

Coşkun sular gimi akıp devrilme
Kuru gazel gimi göğe savrılma
Nerde güzel görsen ora çevrilme
Bizim elde cana gıyar bağler var

Annaçtan annaca yanar bir ışık
Âşık olan âşık bekler bir eşik
Bir buğday benizli zilfi dolâşık
Getme âşık der de yoldan ağler var

Diyor *Garac'oğlan* ben ben olmayım
Daşlar alıp kara bağrım döğmeyim
Gözel sevme derler nasıl sevmeyim
Çatık gaş ara(sın)da sıra benler var

dedi.

Paşa dedi ki:

"Âşık! Bir daha söyle" dedi. O zaman tekrar aldı bakalım ne demiş (sayın arkadaşlar):

Bir yiğit gurbete çıksa
Gör başına neler gelir
Silanın lâfı oldukça
Yaş gözüne dolar gelir

Bağrıma çalarım daşlar
Akıttım gözümden yaşlar
Yavrusun yitiren guşlar
Yuvasına döner gelir

Gocadım çekemem nazı
Ciğerime bastın közü
Şu yârimin acı sözü
Ciğerimi deler gelir

Evimizin önü söğüt
Atasından almış öğüt
Yârından ayrılan yiğit
Silasına döner gelir

Yaşa *Garac'oğlan* yaşa
Her iş döner gelir başa
Ben söylerim coşa coşa
Geden geder gelen gelir

dedi. Paşa da dedi ki:

"Oğlum! Gedicin mi?"

"Evet, paşam! Memlekete gedicim" dedi.

Buna bir miktar para verdi. Bunlar helâlaştılar.

Van'dan çıktı (arkadaşlar). (Ama Van'ın hangi tarafından geri Erzurum'a geldiğini bilmiyorum.)

Geri Erzurum'a geldi (sayın arkadaşlar). Erzurum'un bir tapına [uygun yerine] oturdu, bakalım orada ne söyledi:

Erzurum dağından esen ürüzgâr
Bağlama yollarım atım eşkindir
Söyleme o yâre tokanır bana
Pâreli yüreğim gönül coşkundur

Bineyim atıma gedem hazamaz
Bir yiğit de sevdiğinnen gezemez
Sufat [yüz] gocar amma gönül gocamaz
Benim gönlüm bir gönüle düşkündür

Bineyim atıma gedem aşkara
Benim işim elden günden eşkere
Çağrışır dellâl (lar) ın künde beş kere
Satılmaz gumaşım gözden düşkündür

(Yani arkadaşlar bunun mânâsı: 'Ben gocadım satılmaz oldum' diyor, yani)

Bir göynek geymiş de boylu boyunca
Beni gördü düğmelerin çözünce
Sevdim amma saramadım doyunca
Onun için gönlüm yâre düşkündür

Diyo *Garac'oğlan* aldı gararım
Yâr yitirdim yana yana ararım
Üç gün idi o dostunan kararım
Bugün yârdan ayrılalı beş gündür

deyip Erzurum'dan geri Mersin'e indi arkadaşlar.

Bakalım bu Mersin'den nereye gidecek? (Tabii o zamanlar Mersin'in paşası mı var; ağası mı var; beyi mi var? Bunun işi de ağalarla tabii, bacağı [baldırı] çıplakla ne işi var!)

Buna oranın asker kumandanı bir yer gösterdi. Orada çalar çağırır.

Bir gün dedi ki:

"Ağam! Benim galan yavaş yavaş memleketi canım istemeye durdu. Zamanım geldi, ölme zamanım. Memlekette ölüyüm" dedi.

Biraz sohbetteler idi, bir hanım geldi.

"Beyim (dedi) Karacaoğlan dediğin bu mu?" dedi.

"Evet bu" dedi.

"Ben bir âşık sandım ıdı; bir gara adam ımış" dedi.

Karacaoğlan da:

"Bacı! Otur da türküyü dinle" dedi.

O zaman aldı sazı dinleyin sözü ne söylemiş (sayın arkadaşlar) o hanıma:

Bana gara diyen güzel
Gaşların gara değil mi
Eprim eprim beliklerin
Saçların gara değil mi

Beni gara diye yerme
Mevlâ'm yaratmış hor görme
Elâ göze siyah sürme
Çekerler gara değil mi

Hint'ten Yemen'e çekilir
Varır Bağdat'a dökülür
Türlü mancaya [yemek/ çorba] ekilir
Has büber gara değil mi

Çöldâ [sisli, puslu ova] yayılan kuğunun
Ganadı beyaz çoğunun
Çöldeği Arap beğinin
Çadırı gara değil mi

***Garac'oğlan* der vallaha**
Candan severim Allah'a
Kâbe'deki Beytullah'a
Örtüsü gara değil mi

dedi. (Arkadaşlar, Mersin'de yine ne kadar kaldığı belli değil.)

Karacaoğlan bir gün:

"Beğim! Bana müsaade ver. Ben Maraş'a gedecâm."

"Olur âşık!" dedi.

O zaman Mersin'den her tarafa kervan giderdi (arkadaşlar). Denizden çıkan yükleri orada bezirgânlar alırlar, memleket memleket satarlar tabii.

Paşa dedi ki:

"Olur! Sen dur! Ben bir kervancı bulayım da seni Maraş'a göndereyim" dedi.

Bir kervancı bir yük aldı.

Bu [bey] dedi ki:

"Bezirgân! Nere gedecân?" deyince:

"Beyim Maraş'a gedecâm" dedi.

"Sana bir amanatım var, bunu [Karacaoğlan'ı] götüreceksin" dedi.

"Hay haay, baş üstüne!" dedi.

Karacaoğlan'ı getirdi, bezirgân da bunu bir katıra bindirdi, Karacaoğlan'ı (arkadaşlar) Maraş'a götürdü.

Maraş'a vardı ki Dulkadiroğlu'nun odası (efendim) eskimiş. Tabii acar [yeni] bir ağa çıkmış: Ali Bey.

Ali Beyin odasına vardı. Orada çaldı çağırdı. (Orada ne kadar kaldı. Bak burası kesin belli: İki sene kaldı.)

Ali Beyin, Cöbeli yaylasında düşağı [nadasa bırakılıp ekime elverişli hâle getirilen tarla] vardı (sayın arkadaşlar, hâlen daha durmaktadır).

Bir gün Hoğdu'ya gelecekti, Cöbeli yaylasına. Karacaoğlan bunu duyunca:

"Beyim! Beni de Varsak'a kadar götür" dedi.

"Hay haay, baş üstüne!" dedi, bir katıra bindirdi, Hoğdu yaylasına getirdi. (Arkadaşlar, bazen Hoğdu yaylası diyorum, bazen Cöbeli yaylası diyorum, bazen Taylar yaylası diyorum; hepsi bir yayla arkadaşlar, kusura bakmayın).

Hoğdu yaylasına getirdi. Orada Varsaklardan bir adam yaşardı, Mustafa isminde. Çömez Bekirlerden Mustafa isminde bir adam yaşardı. Oraya bu adam bir dam yaptı, Hoğdu yaylasında oturur; beş altı tane de oğlu var. Yer içer keyfine bakardı!..

Cöbeli yaylasına bakardı, ama yaşı kaç? Yaşı tam 120.

Karacaoğlan da oraya vardığında tam 100 yaşına değdi (sayın arkadaşlar). 'Nereden biliyorsun' diyorsanız, şimdi özetini vereceğim.

Mustafa bey, tam 120 yaşındaydı. Evinin önünde de iki ardıç, bir meşe ağacı vardı. (Meşe dedikleri ağaca, kimi meşe der, kimi eğrelti der; kimi boz ağaç der!) Yaşlı bir ağaç idi: İki ardıç bir meşe.

"Şu meşeye bir türkü söyleyem emmi?" dedi.

"Söyle bakalım" dedi.

Yoldaş bilirdi de çifte ardıcı
Başından geçerdi boranlı gı[r]cı
Kâbe'ye gettin de oldun mu hacı
Kâbe Beytullah'ı bilin mi meşe

diye buna dört beyit [dörtlük] türküyü söyledi (efendim).

(Lâfı uzatmayalım) Karacaoğlan 100 [yaşına kadar] yaşadı.

"Ulan gardaş (dedi). Gel senlen halallaşak, ben 122 yaşına değdim (dedi). Sen de 100 yaşına değdin; bugün ya sen öllün ya ben ölürüm" dedi.

O da:

"Olur gardaş!" dedi.

"Âşık! Senin vasiyetin masiyetin var mı?" deyince

"Gardaş benim ne'm var ki, ne vasiyetim olsun? Benim iki vasiyetim var" dedi Karacaoğlan âşık:

"Biri, sazımı şu meşeye asacaksınız, çürüyünceye kadar duracak! Her kim el sunarsa eli çürüsün, cennet yüzü görmesin (dedi),

bu bir. İkincisi de beni, şu tarlaya kömün" dedi. (İşte, Çömez Mustafa'nın damına, bu mezar, şimdiki Karacaoğlan'ın mezarı 10 metre).

"Beni şu tarlaya kömün" dedi.

"Senin bir vasiyetin masiyetin var mı Mustafa gardaş?" dedi. Dedi ki:

"Sen 100 yaşındasın, ben 122 yaşındayım, ana rahminden doğduğumdan beri bana bir şiir okursan dinlerim" dedi.

Zaten de hastaydı, kalktı, doğruldu. Sazını aldı.

(İşte arkadaşlar, son türküsü de bu Karacaoğlan'm.) Ne söyledi bakalım (sayın arkadaşlar):

Ak mürekkep idim gızıl kan oldum
Anamın rahmine endirdin felek
Yedi derya derler ummana daldım
Bir kapısız hana gondurdun felek

Anamdan doğdum da dünyaya geldim
Duzlu duzlu çapıtlara belendim
Anamın sütüne emdim de galdım
Anamın sütüne gandırdın felek

Beş yaşadım gedemedim işime
On yaşadım gezer oldum başıma
On beşinde sevda düşü peşime
Bir guru sevdaya yeldirdin felek

On beşinden yigirmiye yol oldu
Otuzunda boz bulanık sel oldu
Gırk yaşadım aklım başıma geldi
Hayırım şerrimi bildirdin felek

Elliye varıncak yarıyı geçti
Altmışa varıncak tebdilim şaştı
Yetmişe varıncak yokuşa düştü
Mertebe mertebe endirdin felek

Sekseninde beratçığım yazıldı
Doksanında azalarım çözüldü
Yüz yaşadım kuzu dişim düzüldü
Bir sabi çocuğa dönderdin felek

Diyo *Garac'oğlan* beni bandırdın
Verdin ecel şerbetimi gandırdm
Azirayil derler melek gönderdin
Anamdan doğ (ma) mışa dönderdin felek

Dedi.

O sabaha karşı vefat etti (sayın arkadaşlar).

(Şimdi alalım haberi! Bakalım Karacaoğlan'ın yaşını kim anlattı ve kimden duydum? Konyalı bir âşık var, araştırmacı, Hamdi Efendi namında. Hamdi Efendi'den çok bu Karacaoğlan'ı arayan olmamış, sayın arkadaşlar. En siftah bu adam aramış.

Diyor ki:

"Çok aradım da bulamadım. Yalnız, bir adamdan haber aldım ki, 'Garac'oğlan Mersin'den Maraş'a geçmiş' dediler.

Ben de dedim ki, işte bu fırsat, 'gideyim Mersin'den, bu âşığı Mersin'den sorayım' dedim.

Nitekim Konya'dan Mersin'e geldim. Sordum, oranın ileri gelenlerine. Arkadaşlar, buradan bir âşık geçmiş, Karacaoğlan isminde. Geçeli kaç sene oldu?" diye sordum.

"Valla kardaşım o adam geçeli yedi sekiz sene oldu, epey bir müddet oldu" dediler.

"Yaşını sordunuz mu, yaşı kaçmış?" dedim (demiş Hamdi Efendi).

Birisi: "Efendim, ben sordum, 96 yaşındayım" dedi.

"Ordan da ata bindim doğru Maraş'a vardım. Maraş'tan sordum. Buraya bir âşık gelmiş Karacaoğlan isminde, nereye gitti?" diye sordum.

Dediler ki:

"O âşık Ali Beyin odasında iki sene kaldı. Nitekim köyüne gitti" dediler, Hoğdu yaylasına.

"Ordan sürdüm Maraş'tan Cöbeli [Hoğdu] yaylasına vardım. 'Bu Karacaoğlan nerede kaldı?' diye sordum.

Dediler ki:

"Çömez Mustafa'nın yanında kaldı" (dediler.)

"Onun evinden haber aldım ve Çömez Mustafa'nın evine vardım ki Mustafa da vefat etmiş. Orada bir iki kişiye sordum:

"Arkadaşlar, Garac'oğlan ne zaman öldü?"

"Efendim (dediler), iki sene yaşadı burada, dediler. Geçen sene de öldü, üç sene oldu geleli, dediler. Çoktandır kayıptı, geleli üç sene oldu" dediler.

"Bana mezarını gösterin" dedim.

"Bir arkadaş önüme düştü, mezarın başma vardım baktım ki, mezar taşında 96 yazılı, tarihi. O zaman düşünceye daldım. Mersin'den 96 yaşında geçmiş; iki sene Maraş'ta kalmış: 98. İki sene de Varsak'ta kalmış: 100. Acaba Mersin'dekiler mi yanlış konuşmuş, bu tarihi yazan mı yanlış yazmış? Yalnız türküsünde 100 yaşıyor diyor âşık. Hamdi Efendi türküsünde 100 yaşadığını söylüyor yani."

"Garac'oğlan iri yapılı, az kamburarak, esmer benizli, seyrek sakallı bir zat idi. Cöbeli yaylasında ölmüş, Allah rahmet eyleye, Allah rahmet eyleye, diye son vermiş arkadaşlar."

İşte, Karacaoğlan'ın mezarı Maraş'ın 40 kilometre batısında Cöbeli yaylasında. Karacaoğlan'm mezarı Düziçi'nin 40 kilometre doğusunda Hoğdu yaylasında arkadaşlar!

İşte Hoğdu'daki mezarını Düziçi kaymakamı yaptırdı ve Düziçi belediye reisi, başkanı Müftü Efendi yaptırdı büstünü. Onlardan da Allah razı olsun. Karacaoğlan'm takip ettiğim, aradığım yerlerden bu bilgiyi aktardım (sayın arkadaşlar.)

Sayın arkadaşlar 10 sene aşağı yukarı, kitabını okuttum, dinledim. Âşıklarla gezdim. Nitekim bu Karacaoğlan'm nereli olduğunu nerede yaşadığını, hiç ne haber aldık, ne de sorduk. Yalnız [19]90 yıllarında bir öğretmen, Ankara'ya, Karacaoğlan'ın mezarı Cöbeli yaylasında diye haber vermiş, o adam. Tabii akıllı bizim gibi değil ya! Kültür Bakanı da Ankara'dan Düziçi'ne bir kültür müdürü, bir yazıcı, bir kameracı göndermiş.

Onlar da Düziçi'ne gelmişler. Bu Karacaoğlan'ı kim bilir deyince... Benim ismim İspir Mehmet Koç ama 'İspir Onbaşı' diye anılır. Beni buldular, ben de bildiğim kadar bunlara anlattım.

Onlar da beni dinlediler, o zaman Adana'da 'Karacaoğlan Bayramı' yapılıyordu. Beni oraya kayıt ettiler. Orada 90 yılında[n] 2000 yılına kadar bayrama gittim geldim. Orada dünya çapında 30-40 âşıkla atışma yaptım, bunlarla uğraştım. Nitekim kitaplarından aldım, yaşlılarından aldım, topladım derledim. Karacaoğlan'm Düziçi'nde yaşayıp Gökçayır doğumlu olduğunu anlatacak her tarafa yayın yaptım.

Onun için Karacaoğlan'ı şimdi Düziçi'ne mal etmekteyim, hem de ettim (arkadaşlar).

Düziçi

Şubat 2008

Düziçi Rivayeti-2
ÇUKUROVALI KARACAOĞLAN
Anlatan: Karayiğit Osman (Osman İper)

Çukurova yöremizde adı geçen uluslar arası Karacaoğlan. Bu bölgede Karacaoğlan'dan çok bahis olunur, araştırmalar yapılır, [anlatılan] çeşitli söylentilere [rivayetlere] rastlanır.

Ama bizim kendi ilçemiz dâhilindeki tüm köylerden, her köyden 10 kişi sıradan insan toplasan, 10 kişiden bir tanesi mutlaka da Karacaoğlan'dan herhangi üç beş tane dörtlük (ler) bilebilir. Ama maalesef başka ile, ilçelere git; 100 kişide bir kişi Karacaoğlan türküsü bilebilir! O kişi nerden öğrenmiş? Benim kanaatimce herhangi bir Karacaoğlan kitabı eline geçmiş olabilir. Veya bizim ilçemize dâhil olduğu [geldiği] zaman da, bir kınada veya bir davette türkü çağırıp söyleyen bir âşıktan öğrenmiş olabilir.

Kendim Âşık Karayiğit Osman, (denilen) Düziçi ilçesinin Çitli köyünden.

Düziçi ilçesinin Boğaz Ağzı mahallesinden Yakup Hoca isimli âşık arkadaş [vardı]; Kır İsmail Tabak yaşlarında birisi idi. Ve bundan öğrendiğime göre Karacaoğlan'ın soyu Erzurum'dan. İspiroğulları denilen şahıslar [aşiret/kabile] göç ederler, Kozan'ın

Sis olduğu tarihte. Feke ilçe değilken. O tarihte Feke, Sis'e bağlıydı ve köydü. Buraya yerleşirler. Karacaoğlan diye bir adı geçen bir kimse yoktu, bu [o] zamanlarda.

Buraya yerleştikten sonra, bu İspiroğulları, burada Karacaoğlan diye adı geçen bu çocuk dünyaya gelir. Bu çocuk hayata devam ederken, üç beş yaşlarındayken, babası anası vefat eder, oğlan öksüz [ve yetim] kalır. İsmi Mikail veya da Mikayil olması gerekir diyor, benim hocam. Karacaoğlan ismi o tarihte yoktu.

Bu çocuk öksüz kaldıktan sonra... Amcası, hâli vakti iyi olan (dan) birileriymiş. Amcası bu çocuğu başkalarına evlâtlığa verip veya bir camiye koydurup "evlâtlığa alır mısınız dedirttirmem; bu bana yakışmaz" düşüncesiyle, amcası [çocuğu] kendi yanında büyütmeye karara varır. Ve hayatı[nı] amcasının yanında sürdürmeye başlar.

Bu Karacaoğlan denilenin amcası, bugünkü Feke'den herhangi bir nedenden dolayı göç etme[k] zorunda kalırlar. Buradan göç ederler, Düziçi'ne bağlı Farsak köyünün Sailler mahallesine konarlar. Sailler mahallesi denilen yer de (tabii) o tarihte ıssızdı, ev bark, kimse yoktu. Orası ıssız olduğu için buraya kondular. Ve burası hoşlarına gitti; yakınından Sabun çayı akıyordu. Burada yerleşmeye karar verdiler.

Bu çocuğu gören kişi "çok esmer, ya bu gara çocuk kimlerden, gara çocuk kimlerdensin?" [derken], halk "gara çocuk" diye diye, "garaca bir oğlanmış" diye diye, 'Karacaoğlan' lâkabını burada alır. (Tabii) o devirlerde gelir kaynağı olarak, malcılık daha çok yaygın olduğu için Karacaoğlan hem amcasının keçilerini güder, hem de amcası, "okuma yazmasız kalmasın" düşüncesiyle [onu] hücreye gönderirdi. Okulun ismi[ne] hücre deniliyor, medrese de denilmiş. Ha bu gün için bir ara mektep denilmiş, daha sonra okul olmuş, şu çağda!

Medreseye gider kara çocuk. Tabii, okuma yazma eski Türkçeden. Nasıl oldu, nerede gördü, nasıl bulduysa; kara çocuk, [elinde tuttuğu curasını kaldırıp göstererek] o devrin birinci müzik âleti olarak bir saz eline geçirdi. İşte buydu. Böyle bir saz eline geçti. Buna merak etmeye başladı.

Amcası gördü, bir gün bu sazı. Amcası dedi ki :

"Oğlum, bir daha bu sazı görmeyecem bak! Ben kendim gırarım senin zoruna gider! Sen bunu gendi gendine kaybet! Sen okuyosun; eski Türkçe, Arapça yazı okuyosun, Kuran'la bu müzik âleti bağdaşmaz!"

Amcası sevmiyordu müzik âletini. Kara çocuk da diyordu ki :

"Yav emmi! Bu, Allahuteala'nın işi, napîm ki, içimden bu sazı taşımak gerekiyo! O dini bilgiler[i] de öğrenmek gerekiyo, bunu da öğrenmem gerekiyo!"

Amcasıyla aralarında böyle bir pürüz meydana gelir.

Karacaoğlan bir gün amcasının davarlarını sürer. Sabun çayı üzerinde Mehmet Bey barajı diye bir ufak baraj vardır. Bu barajın semti mal yaymaya [otlatmaya] çok elverişli bir yerdir. Burada öğle saatlerinde [hayvanları] yayar; o ırmağın kenarında gölgeye toplardı keçilerini. Kendi de öğle yemeğini yerdi.

O tarihte (tabii) keçinin memesinden süt sağılır, çiğ süt. Evden gider[ler]ken, bir Maraş'ta yapılmış bakırdan tası yanında bulundurur, bu çobanlar. Bunun içine, yöremizde 'incir' adı verilen bir yemiş ağacının koza[la]klarını sıkarlar.

Öğle saatinde (işte) keçinin sütünü sağar o tasa. Bu koza[la]ktan üç beş damla bir süt damlatır bunun içine. Bunu birazcık

karıştırdın mı yoğurt hâlini alır, koyulaşır. Bunun ismi[ne] de yöremizde 'teleme' deniliyordu.

Karacaoğlan her gün bunu (çok basit) yapıyor. Ama bu güne gelince Karacaoğlan, buna o kadar uğraş verdi, bir türlü bu sütü teleme hâline dönüştüremedi.

Buna uğraşırken yaşlı birisi geldi, dedi ki:

"Oğlum! Ne olur, anan baban hayrına beni (dedi) şu ırmakdan garşıya geçir."

Karacaoğlan dedi ki: "Yav emmi! Irmak ayağının üzerini örtmez, az bir su. Geçip gitsene öte, nesinden gorkuyosun!"

"Oğlum! Sana göre öyle ama bana göre o ırmak deniz gözüküyo, ben geçemem." dedi.

Karacaoğlan da çok vicdanlı birisi, "sevdiğin aşkına geçir" deyince:

"Gel amca!" [dedi].

Telemeyi bıraktı orada, bu ihtiyarı sırtına bindirdi, karşıya geçirdi.

"İn amca!" der.

Amcası ayağını yere koyar ama Karacaoğlan'ın belinden bir ateş çıkar; çok aşırı bir ağrı meydana gelir.

Bunun da neden olduğunu hiç bilemez.

Geri geldi telemenin yanına. Yine başladı telemeyi uğraşmaya [yapmaya]. Aradan az bir zaman geçmişti zaten, bu uğraştı da!

Yine geldi bir şahıs, amma bu atlı birisi.

Selâm verdi Karacaoğlan'a.

"Aleykümselam amca" der.

"Bak hele! Bir yaşlı gaçırdık, burıya geçtiğini söylediler, gördün mü hiç?"

"Evet (dedi) gördüm. Az önce ben geçirdim, ırmaktan. İşte şo çalılığın içine yokarı gitti" dedi.

Atı ile koşturdu, çam[lığ]ın içinde bu adamı yakaladı bu atlı. Karacaoğlan'ın gözünün önünde, adamda bir gama varmış, gamayla o adamı öldürür.

Karacaoğlan da dedi ki:

"Yav, beyefendi amca! Neden (dedi) o yaşlıyı öldürdünüz?"

O da dedi ki:

"Oğlum, sen din okulunda okuyosun. Neden (dedi), Kur'an kitabını kıçına bağlıyan insanı sudan geçirdin?"

"Allah Allah!" dedi Karacaoğlan.

[İhtiyar da:]

"Aç da bak bakalım, bu şahıs da Kur'an kitabı[nı] kıçına bağlayan birisi. Bu şahıs, senin bildiğin Müslümanlardan değil!" dedi.

Ve ikisi bir oldu baktılar ki Kur'an-ı Kerim'i kıçına bağlamış.

Ve o tip yapar o devrin bazı şahısları! Bununla sihirbazlık [büyücülük] yapıyorlarmış.

Karacaoğlan da bu kitabı burada gördükten sonra, bunu [sudan] geçirdiğine çok pişman oldu ama.

"İşte (dedi atlı), senin belindeki bu ağrı da bu Kur'an-ı Kerim'den dolayı; senin bunu geçirdiğinden dolayı (dedi). Yüce

Mevlâ beline bu ağrıyı Kuran kitabı[nı] buçak olarak battı [batırdı], amma sen bilemezsin tabii!"

Telemenin yanma geri geldiler. Sordu atlı:

"Neydir bu?"

Karacaoğlan anlattı:

"İşte geçi sütüdür, işte şunnan [incirden] süt dımlatıyoduk, bunu da yapamadım bugün."

"Bana ver bakayım tası" dedi bu atlı.

Tası eline verdi. Tasa sadece üfledi bu [atlı]. Üfledi. Karacaoğlan baktı ki, [süt] teleme hâlini almış.

Karacaoğlan bu üflemeden dolayı birazcık tedirgin oldu. "Bu şahıs insan sıfatında gözüküyor, yoksa Hızır mı geldi?" diye. Müşkülü halleder.

"Oğlum! Her zaman golay dudduraşın! Aç ağzına da (dedi) sana bir ders veriyim!"

Karacaoğlan ağzını açtı, bu şahıs bunun ağzına tükürür ve gözden kaybolur.

Karacaoğlan bu günden sonra biracık dengesini bozar. Bazıları deli demeye başlar, [bazıları da] kafayı yedi demeye başlarlar.

Hayat devam ediyordu.

Karacaoğlan'ın evlenme yaşı doldu. Evlenme çağı geldi ama Karacaoğlan özel bir görüntüde bir insan; çok esmer! Çok vicdanlı, hiç kimseyi kırmaz; lâkin görüntü olarak esmer. Halkın gözünde işte, esmer olunca birazcık hoş gözükmüyor gençlikte.

Karacaoğlan'ın bu sazı sözü çevreye yayıldı. Karacaoğlan'a bazı üç beş arkadaş, 'yav bir eğlence olsun' diye davet gönderirler, akşamları keçileri içeri koyduktan sonra.

Karacaoğlan bu toplantıya vardı mıydı, *'Köprüden geçti gelin'* türküsü söylemez. Karacaoğlan dinî [konular] üzerinden söyler, İslâm üzerinden söyler, âyetten söyler. Bu tip türküler söylüyordu.

Günün birisinde amcası dedi ki kendi hanımına:

"Hanım! Dinimizce bir oğlanla gız evlenme yaşına eriştiyse bunu evlendirin denirmiş. Bu Karacaoğlan'ın Allah'tan sonra sorumlusu benim. Bunun evlenme çağı geldi. Herhangi birinin gapısına gitsek gızını istesek, esmerliğinden dolayı hor görürler. Vermek istemez[ler]; adam da 'vermiyom' demez de bana derse ki:

'Yav! Senin evinde yetişkin gızın var gardaşım, yiğenine sen gendi gızını vermiyon da benim gapıya mı geliyon?' derse ne söz bulurum diye hanımına sordu.

Hanımı da dedi ki: "Peki, başka gapıya gitmeden gendi gızımıza sorsak, Gara Elif'e":

"Gızın beğeniyosan seni amcayın oğluyla evlendiriyim" desem. İkisi de rıza gösterirse, 'olur' verirse evlendir! Gızıyın da evlenme çağıdır. Niye başkasının gapısına gedip de öyle söz duyacaksın?"

Bu şahsın canına minnet oldu bu iş. Ve kızına sorarlar. O devrede ben onu beğenmiyorum, ben oğlanla konuşacağım, anlaşacağım, tanışacağım, bugünkü çağ değildi. Baba ana, büyükler ne dediyse (işte) geçerli söz buydu.

Kara Elif dedi ki :

"Baba sizin sağlığınızda bana söz hakkı düşmez. Nasıl uygun görürsen öyle yaparsın."

Bu teklif Karacaoğlan'a gitti. Karacaoğlan dedi ki:

"Yav emmi! Benim (dedi) Elif'e hediye alacak bir guruş param yok! Bu insanların, dünyaya gelenin ömründe bir kere siftah [yeni/ ilk] evliliğidir. Ömür na gadar ısa, o süre arasında şunu da bana nışanlım veya babası, anası, amcası şu hediyeyi aldıydı dedittiremezsem ben (dedi), nasıl Elif'inen evlenirim diyem? Gel Elif'i yazık [etmeyin], bana evlen demen!"

O da (dedi ki):

"Oğlum! Hediyeyi ben alacam, nikâh gıyacam, düğününüzü yapacam. Gelin de geldi denilecek. O anda da evini ayıracam, bennen ilişkini keseceksin" dedi.

Karacaoğlan da amcasına karşı çıkamaz.

"Emmi! Ne dersen emir sizindir!"

Düğün usulü bitti. Karacaoğlan['ın] kızıyla, (emmisinin kızıyla) evlilik hayatı başlayacak. Amcası birkaç kuruş da para verdi, (dedi ki):

"Oğlum! Yıllardır benim malımda emeğin var; gapımda işimde emeğin var! Bu parayı da alacaksın. Bu para sana gaç ay yeterse yetirirsin; [artık] sen bileceksin. Bugünden sonra mal mülk mü dutuyon ayrı? İşe mi gidiyosun, nasıl geçimini temin edeceksen et! Benden yardım beklemeyeceksin! Benden ilişkini kesiyon. İşte şu 'huğ'a [=kamış ya da çubuktan yapılan üzeri otla örtülü kulübe] da evinizi ayırıyorum" dedi.

O devirlerde [evler] ottan yapılır, çadır biçiminde ismi huğ.

Vakit, ikindi vaktiydi; Karacaoğlan'ı büyük bir kasavet, kaygı almıştı.

"Yav! Biz ayrı ev sahıbı oluyok gımı! Nerde (n) barınırık, nerde (n) çalışırık? Gelirimiz yok, arazim yok!"

Bunu düşünüyordu. Karacaoğlan bunu düşünedursun, biz gelelim öbür taraf bir yerlere.

İskenderun yakınlarında Payas diye bir yer vardır. Bu Payas'ta bir düğün olur. Gelinlik kız da Düziçi'ne bağlı Kurtlar köyündenmiş.

Ve Payas'tan buraya [Düziçi'ne] 'kınacı' denilen, her iki tarafa aracılık yapan, üç beş kişi gelir. Bu, yöremizde bir gelenektir. Bu kınacı denilen kişi Kurtlar'a geldikleri zaman oradaki bulunanlar sordu:

"Âşığınız da var mı, türkücünüz?"

Onlar dedi ki:

"Bizim o çevrede bu türkü geleneğimiz yoktu[r]. Olmadığı için de (dediler) biz âşıksız geldik."

Dediler ki:

"Burda asla böyle olmaz! Bizde gelenektir. Bir âşık bulacaksınız."

"Ee gardaşım! İsim verin, biz de gedek, onun ücretini emeğini verelim, bulabilirsek getirrik."

Karacaoğlan'ın ismini verdiler ve tarif ettiler:

"Sailler var, işte filan yerde. Karacaoğlan oradadır, gedin getirin!"

Karacaoğlan'ı buldular, Karacaoğlan'a durumu izah ettiler. Dediler ki:

"Üç beş guruş da emeğinin garşılığını verecek [vereceğiz], boş bırakmıyacak."

Karacaoğlan emmisi kızına danıştı:

"Emmı gızı Elif'im. Gidiyim mi gitmiyem mi?"

Elif de "git" der.

Karacaoğlan düğün evine gitti. Düğün evine vardı. Sazını torbadan çıkarır. Karacaoğlan üç telli sazının çivilerini o kadar kıvrattı, buna düzen aldıramaz.

Karacaoğlan bun[un]la uğraşadursun, yine biz bunu noktalayalım böyle, [şimdi] Karacaoğlan'm evine gelelim.

Karacaoğlan'ın emmisi kızı Kara Elif'i komşulardan gencin birisi çok severdi, ama bir türlü istetemiyordu. Bu kadar da çabuk, 'al bunda, ver bunda' denilen düğün yapılacağını da hiç hatırda tutmamıştı.

Bir anda duydu ki bugün Elif gelin oluyor. Elif'in bu 'huğ'a gelin olduğunu duyan bu genç yanar tutuşur.

Becerikli, sözünü bilen, komşularında[n] bir yaşlı karı [ihtiyar kadın] vardı, ona gider yalvarır.

Der ki :

"Ana! İçimdeki yangını anca[k] Allah bilir, sen bilemezsin! Ne olur (dedi) şu Elif'e git. Dilin dönsün, emeğinin garşılığı ne dersen verecem! Şu Elif'le beni bir gece, bir saat birleştirirsen! Bir gonuşup sohbet edecem."

Avanta [boşa] olsa karı gitmeyecekti ama 'ne dersen verecem, dilin dönsün' kelimesi olunca:

"Oğlum! İşini yaparım; bir gırmızı liranı alırım" dedi o da.

"Bana heç gıymatı yok" dedi aldığının!

Karı, Elif'e gider yalvarır. Elif kabul etmez.

Der ki:

"Yav nene! Sen ne diyorsun?"

"Yav gızım! Allah lillah aşkına. İllâ ki garı goca olun demiyorum. Bir saat yarım saat bir sohbet yapıyım diyo, nere gitti Karacaoğlan'dan izin alıyım."

[Elif dedi ki:]

"Karacaoğlan (dedi) gınaya gitti, anca yarın gelir."

[İhtiyar kadın da:]

"Hohoo! Zatı yarin gelirse daha iyi imiş! Eee, gece boş. Yav şunun günahını almıyalım! 'İntihar edicim' diyo! Şunun yarım saat, bir saat ne diyomuş, sözünü duy!"

Elif'ceğizi ikna eder.

Elif de:

"Gelsin, fakat kimse görmesin. Bana lâf çıkarırlar" dedi.

Bu oğlan, Karacaoğlan'm 'huğ'una geldi. Elif'in yanındaydı, Elif ile aynı yatağa yattılar.

Karacaoğlan, üç çividen ibaret sazı[na] düzen aldıramıyordu, demiştik.

Karacaoğlan'ın o anda tel[sazının teli] kırıldı.

Dedi ki:

"Arkadaşlar! Yedek teli evde unutmuşsum, izin verin de (dedi) gediveriyim şu teli alıverip geliyim!"

Kurtlar'la Sailler'in arası çok uzak bir yer değildir.

Karacaoğlan'a:

"Yav! Başkasını gönderek" dedilerse de:

"Hayır (dedi), ben evime başka kimseyi göndermem."

Kendisi geldi ki, huğdan içeri girdi ki, emmisi kızı yatıyor ama, emmisi kızının yanında birileri var yatan!

Bunu gören Karacaoğlan beyninden vurulmuş gibi oldu. 'Yav! Şimdi görürlerse beni utanırlar' düşüncesiyle sırtındaki meşlahını [=altı üstü bir olan ve kol yerine yarıkları bulunan bir çeşit elbise] çıkardı, bunların yüzüne [üstüne] örttü. O tarihte bugünkü ceket dediğimiz giysiye, o tarihte [verilen] isim, 'meşleh' [veya] meşlah' denirmiş.

Karacaoğlan onu örter. Yedek telini aldı, düğüne gitti; düğünde görevi bitti. Sabah erkenden, sabaha karşı dedi:

"Arkadaşlar! Benim gitmem gerekiyo."

Evine gelmeden, amcasının kapısını çalar.

Amcasına "Kalk amca" dedi.

Amcası kalktı: "Ne var oğlum?"

"Gözünle (dedi) şu Elif'in hâlini gör!"

"Lan, n'oldu Elif'e oğlum?"

"Yav! sen bir gör."

Amcasıyla, zaten huğ yakın, huğun [Karacaoğlan'ın evinin] içine geldiler ki, Elif'in yanında bir genç oğlan yatıyor; komşularının en yakın komşularından birisinin [oğlu.]

Bunu gören adam kendini kaybetti. Belinde gaması vardı, bunu [kızı Kara Elif'i] öldürmek istedi.

"Amca! Bu, Allah'ın takdiri (dedi). Allah'ın verdiği canı anca gendi alır. Asla öldüremeyeceksin!"

"Ulan! Bu kimin çocuğu, şunun yüzünü açıyım bakalım" dedi.

Amcası, Karacaoğlan'm bu meşlahına [kaldırmaya/ açmaya] o kadar çalıştı, yüzünden açıp da bir yana koyamadı.

Amcası Karacaoğlan'a baktı, dedi ki:

"Oğlum! Ne olur şu meşlahı galdır!"

"Amca! Bana hakkını helâl edersen galdırrım, helâl etmezsen galdırmam! Ben sana eskiden beri diyodum: 'Amca bu, Allah'ın takdiri: Saz da, söz de, Kuran-ı Kerim de, bu Mevla'mın! İçime ayan oluyo' diyodum. Sen bana gızıyodun. Nasıl gücün yetmiyo? O bir cekettir. Ağırlığı en çok bir kilo, iki kilo vardır. Niye galdıramıyosun?"

"Ee! Kalkmıyo" dedi.

"Sen hakkını helâl et, ben iki barmâmla [parmağımla] galdıracâm."

"Ulan! Sana hakkım helâl olsun. Haydi galdır bakalım!"

Karacaoğlan vardı, 'Bismillâhirrahmanirrahim' dedi, aldı sırtına giydi; hiçbir zorluk yok!

Ve oğlanı kaldırdılar, Elif de kalktı ki, eee canım her gün akşam sabah gördüğü en yakın komşunun oğlu!

Karacaoğlan dedi ki oğlana:

"Şurdan gaybol bak! Amcam seni (bak), sinirine hâkim olamaz, öldürebilir. Başına iş açar!"

Oğlan kayboldu.

Karacaoğlan dedi ki amcasına:

"Amca! Hakkını helâl ettin! Birbirimizde hakkımız galmadı. Ben de senin malını gütdüm, belki işinde hakkım olabilir. Benim de sana hakkım helâl olsun. Artık bana izin ver. Bugünden sonra (dedi) Mevla'ya söz veriyom ki hiçbir kimsenin gızını, ailesini, aile [eş yapmak] için istemeyecem, evlenmeyecem."

"Sebebiyet!"

"Beni herkes hor görür esmerliğimden dolayı, benim hanımımı gandırırlar, galbini çalarlar" (dedi). Bu, bundan gaynaklandı, benim esmerliğimden gaynaklanıyor."

"Oğlum, etme! İnsanlar yanılabilir. Senin yeter ki dilin dönsün. 'Filancanın gızını bana al' de, ulan neye mal olursa olsun alacâm, seni tekrar evlendirecem!" dediyse de Karacaoğlan buna ikna olmaz.

"İllâ ki de bu memleketleri terk edecem!"

[Ortalık] ışıdı iyice; güneş değdi.

Emmisinin kızı Karacaoğlan'ın ayaklarına kapanıyor, diyor ki:

"Emmoğlu! Dünyada insan yüzüne bakacâm galmadı! Büyük bir hata yaptım. Ne olur, yav şu babamın gamasıyla beni öldür,

ganımı sana helâl edecem! Hata yapan benim. Hiç olmazsa, 'tamam beni al, evlenek' demiyom! Öldür de bari insan yüzlerine bakmaya zamanım gamlasın!"

Karacaoğlan da diyor ki:

"Seni Mevlâ'ya havale ediyom! Seni Mevla yarattı; ben insan öldüremem!"

Olmadı, kızcağız ikna edemez!

Karacaoğlan sazını aldı, oturdu bir kenara bakalım ne söyleyecek:

Varayım gedeyim tozlu yollara
Garışayım boz bulanık sellere
Adı sanı duyulmadık yerlere
Getmeyince gönül yardan ayrılmaz

Ahım galdı şu gelinin ahtında
Deremedim güllerini vahtında
Garanlık gecede golum altında
Yatmayınca gönül yardan ayrılmaz

Hemeni de *Garac'oğlan* hemeni
Aramazlar gurbet ele gedeni
Ak göğsün üstünde çakır tikeni
Bitmeyince gönül yârdan ayrılmaz

Karacaoğlan bunu söyledi (arkadaş); yine kapandı kız ayaklarına:

"Emmi gızı! Beni artık Mevlâ, bu memlekette durdurmaz. Benim seninle işim bitti; bu memlekette işim bitti" der.

Karacaoğlan şöyle bir yer değişti, yine sazına dokunur:

(Aman) kalktı göç eyledi (de) bu deli gönül
(Amanın) Dumanlı'dan yol göründü gözüme
Gara Elif'im (sen) bulmuşsun da yârini
Nazlı yârim de el göründü gözüme

Hele dumanlandı gine (şo) goca Düldül
Yaz gelir yaylamıza göç eder bülbül
Sailo (ğu) lları'nda (açılmış) menevşe sümbül
Yâr goynunda el göründü gözüme

Amanın gısmet olur da ben geriye gelirsem
Nergiz verip de (sana) gül ü reyhan alırsam
(Sen) bulmuşsun sevdi (gi) ni (emmim gızı) ben de bulursam
Al yanaktan bal göründü gözüme

(Amanın) diyo *Garac'oğlan* böyle olunmaz
Kim ölür de kim galdıgı (gayrı) bilinmez
Ölürüm gurbet elde ölüm bulunmaz
Canım çıksa yol göründü gözüme

Karacaoğlan, ayrıldı buradan.

Karacaoğlan "Siftah şu yaylamı görüyüm" der.

Yönünü çevirdi Dumanlı'ya. Dumanlı'dan, Farsak'ın bir köyü Çatak. O zaman muhtarlık değil ayrı, tüm Farsak bir muhtarlıktı. Buradan patika yol gider Maraş istikametine. Hoğdu isimli bir semt. Burası Farsakların yaylası. O tarihte de hâlen bugün de bu yayla aynen devam eder.

Bu yaylaya giderken, yolun herhangi bir yerinde, Kanlıseki isminde bir çok ıssız yer, çok ormanlık bir yerden geçer yol.

Buradan gidiyordu Karacaoğlan, ormanın içinden bir ses:

"Ulan Yeşil Abdal! Nerden gelip nere gidersin?" diye bir soru soruldu.

Karacaoğlan 'Yeşil Abdal' kelimesini duyunca... Yeşil Abdal, Müslüman'ın öz ismi. (Ulan) baktı ki ormanın içinde birisi oturuyor, kendine bu soruyu soruyor. Hemen olduğu yere oturdu, sazını aldı:

Gel habar ver Yeşil Abdal
Dört kitabı yazan kimdir
Mağripte atılan topu
Maş[ı]rıka salan kimdir

Göller verildi sülüge
Derya-yı umman balıga
On sekiz yıl garanlıga
Ya Hamza'yı salan kimdir

Gıl gımı köprü gurulup
Şeytan aradan sıyrılıp
Anasıynan birlik olup
Gendi kızın alan kimdir

***Garac'oğlan* nedur halın**
Yeşil Abdal'ın da gulun
Gel diyecek Azrayil'in
Gendi canın alan kimdir

Karacaoğlan bu sözleri söyler ve oradaki şahıs kaybolur. Karacaoğlan, kesinkes şuna inanır ki bu, Hızır Aleyhisselâm! "Bana Yeşil Abdal sorusunu soruyo, bakalım bu – barajdaki [ırmak

kenarında] benim telemeyi dutturan [Hızır Aleyhisselâmdır]" – olduğuna inanıyordu.

Bugünden sonra Karacaoğlan daha [çok] dinî türkülere düşkünlük yapar.

Karacaoğlan, Hoğdu'yu gezdi, Maraş'ı dolaştı, dedi ki:

"Bir de şu, dede yurdumu, baba yurdumu ziyarat ediyim." Karacaoğlan nerde akşam orda sabah demeye başladı artık. İllâ ki de bir ev bulması şart değil!

Akşam oldu yola gidiyordu, nerde akşam oldu dağın başında, orada yatar. Haa! Bu kolay olmuyordu kendine.

Bu, bir yerlerden bir merkep alır. Merkebin üzerine, bir keçi kılından dokunmuş çul atar. Bu kendinin yatağıydı güya, bunun için atıyordu. Bir heybe, bunu omuzda, dalında çiftçiler kullanır; bu heybe denileni, buğday ekmeye. Kırsal kesimde kullanılırdı. Bunun içine de bazı evlerden, ekmek ister azık için. "Yola gediyom, aç gallım" düşüncesiyle, heybeye de bu tip malzemesini koyar. Omzunda sazı var, elinde bir de değnek var. Eşek yürümezse onu sürecek; yolda bazı köpeği olan insanlar var, işte köpek saldırırsa, kendini koruyacak düşüncesiyle; arkadaşları bunlardı.

Günün biri (leri) nde yolu bugünkü deyimle Kadirli'[ye düştü.]. O tarihte ismi Kars. Kars'a isabet etti, Kars'tan geçecek. Sis'e doğru gidiyor. Çünkü dede yurdu orası demiştik temelden [ilk önce].

Kars ile Sis'in arasındaki dağın üstüne çıktı; yani Kozan'la Kadirli'nin arasındaki dağın üzerine çıktı.

Baktı ki karşıdan iki kişi geliyor. Onlar da atlarına binmiş, yaklaştılar. Atın üzerindeki birisi öbürüne sordu:

"Bak hele, Müftü Efendi! Şu gelen merkebin arkasındakı in midir cin midir?" dedi.

O da dedi ki:

"Gadı Efendi! Ona cehennem kelpi derler. Sen Arapçada (dedi) köpeğin isminin 'kelp' olduğunu bilmiyo musun? İşte Yüce Mevlâ insanlar bundan ibret alsın diye, o sıfatta insan yaratmış. İşte yeryüzüne bırakmış ki insanlar bundan ibret alacak."

Karacaoğlan bu sözleri, yakın duydu, dinliyor.

Bunu duyan Karacaoğlan elindeki değnekle (şimdi) önündeki merkebe vurmaya başladı.

Meğer gelenin biri Kars'ın [Kadirli] kadısı, öbürü de Sis'in [Kozan] müftüsüymüş!

Müftü kızdı:

"Ulan! Neden o ağzı yok, gonuşamıyan hayvana bu gadar işkence yapıyosun, vuruyosun?"

Karacaoğlan (dedi ki):

"Efendim! Bu merkebe bugün horozun birinci ötümünden beri yalvarıyom. 'Eşşek! Adam ol, insan ol. Kalkacân yere oturma, sana soru sorulmazsa rastgele gonuşma' diyom. Bizim eşşek (dedi) 'ya Gars'a gadı olurum, ya da Sis'e müftü olurum' diyo!

Sen olsan (dedi) bu eşşeği dövmen mi?"

[Atlılardan birisi diğerine sessizce:]

"Arkadaş! Nerden biliyo (dedi) Gars'ın gadısı, Sis'in müftüsü olduğumuzu?"

Karacaoğlan bu sözleri bitirdi ama hemen sazını aldı, oturdu yolun kıyısına. Çok zorsundu bu sözleri. Karşısındaki[ler] koskoca bir [müftüyle kadı].

Bu söz üzerine Karacaoğlan müftüye ne soracak bakalım dinleyelim:

Her sabah her seher (de) ezen verirsin
Edep nedir (de) erkân nedir yol nedur
Okumuşsun (da hocam) dört kitapdan bilirsin
İlim nedir (de) iman nedir din nedur

Hak Muhammet dini (benim) dapduğum dapu
Haydi yık (bakalım da) Mevlâ'mın yaptığı yapu
On iki bahçede ell (i) iki gapu
Arasında biten iki gül nedir

Cennetin gapısın (ı da) üç sabi bekler
İkisi imekler (de) biri galaklar
Sallanı sallanı (da) gelen melekler
Hocam ism-i şeriflerin (i) bilmedum

Diyor *Garac'oğlan* (da) bu bize ardur
Deryanın içinde bir balık vardır
Balığın garnında üç gutu vardır
İkisin (ben) biliyom birin bilmedum

Karacaoğlan, bunları söylerken karşısındaki müftü ile kadı, inceden inceye dinlemeye başlamışlardı. Çünkü *"Her sabah her seher ezen verirsin/ Edep nedir, erkân nedir yol nedir?" diyor. "Okumuşsun Kur'an, ilim bilirsin/ İlim nedir, iman nedir, din nedir?"* hocam! İlim, iman, din, bunu hoca bilebilir. *"Hak Muhammet dini dapdığım*

dapu" haydi yık, diyor. *"Mevlâ'mın yaptığı yapı"*, kendinden bahsediyordu. *"On iki bahçede elli iki gapı"*; on iki bahçeyi, yıl on iki ay [ve] elli iki haftadan bahsediyor. *"Arasındaki gül nedir?"* dedi. Cuma namazlarını soruyormuş. Sen müftüysen bunu bilebilir misin diye. (Velhasıl sonunu diyelim) "Diyor Karac'oğlan bunlar bize ardur." Yani, Müslümanlara farz anlamında. *"Deryanın içinde bir balık var[dır]"* diyor beyinden bahsediyor. *"Balığın garnında üç gutu var"*; ben, dinli imanlı insanım diye yaşıyorum. İkisi bende, *"öbürünü de sen bil"* demesi; *"Mevlâ dilerse her sıfatta, her türlü de insan yaratabilir"*, demen lâzımdı. Neden bana "cehennem kelbi [köpeği]" diyorsun. Ve böyle aydınlatır.

Hocayla, kadıyla tanıştılar. Müftü Efendi özür diledi.

Karacaoğlan bunlardan ayrılır ve Sis'ten baba dede memleketi olan Gökçeli köyüne gider. Oraya ziyaret yapar.

Karacaoğlan'ın bu günden sonra[ki] hayatı işte bilinmemektedir.

Karacaoğlan'ın bu hayattan sonrasını, yöremizdeki âşık arkadaşlardan maalesef bilen kişi bulamadık.

Buraya kadar hayatının böyle başladığını benim hocalarım söylerdi. Bugünden sonra artık beyler kapısında çalmış söylemiş, 'dünya Türkiye turuna çıkmış' diye söylenti söyleniyor ama herhangi bir yerde şu kadar kalmış, evlenmiş çor-çocuk sahibi olmuş diye bir sözünü duymadım. Sadece ve sadece sonunda artık gezme takatı kalmayınca "Geri, memleketime gediyim. Ölürsem de mezarım orda bulunsun." diye düşünür. Geri, Düziçi'nin Sailler karyesine [köy] gelince der ki:

"Beni şu yaylama götürün de yaylamı da bir görüyüm."

Kahramanmaraş'la Düziçi'nin arasındaki Hoğdu isimli yaylasına gittiğinde ve orada vefat edip oraya gömüldüğünü, yaşlı âşık hocalarım söylerdi.

Benim bildiğim kadarıyla Karacaoğlan bu şekil başlamış, böylece sona ermiştir.

Düziçi
Nisan 2008

Yeşillikler içinde Düziçi

İspir Onbaşı (İspir Mehmet Koç)

İspir Onbaşı ve eşi

İspir Onbaşı

Karayiğit Osman (Osman İper)

Karayiğit Osman

Karayiğit Osman ve eşi

Düldül Dağı

Biyografik Türkülü Hikâye

ÇUKUROVALI KARACAOĞLAN

Osmaniye-Düziçi Rivayetleri / İspir Onbaşı - Karayiğit Osman

Hazırlayanlar: İsmail GÖRKEM – Ozan TÜLÜCE

Çukurova'yı anlatırken "Her tarafından kalkıp uçan turaç kuşları ve ceylân sürüleri bu kuş cennetine letâfet verirdi" diyen Ahmet Cevdet Paşa, şayet Gâvur [=Amanos] Dağları eteklerine kadar çıkabilseydi, Düziçili âşıkları görüp "her çınarın dibinde de bir âşık söyleşirdi" demek zorunda kalırdı.

İyi de her çınarın dibinde birisi söyleşen bu âşıklardan geriye ne kalmıştı? Acaba her âşık söykendiği [=yaslandığı] çınarla birlikte göçüp gitmiş miydi?

(...)

Kısmet olursa, işe ilk olarak bu kitap ile başlıyoruz. Her yıl en az bir kitap yayını olmak üzere, Düziçi sözlü kültür ürünlerini kitaplaştırmaya çalışacağız.

Kitapta 'Karacaoğlan Geleneği' ve 'Çukurovalı Karacaoğlan' hakkında Prof. Dr. İsmail Görkem tarafından yazılan bir 'Giriş'le, Düziçili İspir Onbaşı ve Karayiğit Osman'dan derlenmiş iki biyografik türkülü hikâye yer almaktadır.

"Bedel ile satılmaz, kültür hizmetidir."